

Stenografični zapisnik

devetnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 14. januarja 1910.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje.
— Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl. — Vsi člani razen: Baron Anton Codelli, knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič in Ivan Knez. — Zapisnikarja: Deželna poslanca Franc Demšar in dr. Frahc Novak.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Priloga 213. Poročilo deželnega odbora o prošnji predstojništva bolnice usmiljenih bratov v Kandiji pri Novem mestu glede podpore za razširjenje bolničnega poslopja.
3. Ustno poročilo finančnega odseka:
 - a) o proračunu muzejskega zaklada za l. 1910. (k prilogi 108.);
 - b) o proračunu zaklada deželne prisilne delavnice za l. 1910. (k prilogi 120.);
 - c) o proračunu deželnega kulturnega zaklada za l. 1910. (k prilogi 119.);
 - d) o proračunu grmskega zaklada za l. 1910. (k prilogi 145.);
 - e) o prošnji Frančiške Tomazin, vdove po pazniku prisilne delavnice, za podaljšanje miloščine. (148/Pet., 330/Pet., 404/Pet.);
 - f) glede podpore podkovski šoli v Ljubljani (k prilogi 32.);
 - g) o proračunu gledališkega zaklada za l. 1910. (k prilogi 112.);
 - h) o samostalnem predlogu gosp. poslanca Jožefa Antona grofa Barbo glede naprave pristave za izrejo mlade živine (XXX).
4. Ustno poročilo upravnega odseka:
 - a) o prošnji županstva občine Brusnice za uvrstitev občinske ceste Velike Brusnice-Gabrje med okrajne ceste (593/Pet.);
 - b) o samostalnem predlogu poslanca Ravnikarja in tovarišev glede ustanovitve kmetijskih šol za Gorenjsko in Notranjsko (k prilogi 199.);
 - c) o samostalnem predlogu poslanca Ravnikarja in tovarišev glede ustanovitve živinozdravniškega mesta v Trnovem (k prilogi 198.);

Stenographischer Bericht

der neunzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 14. Jänner 1910.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz Edler von Šuklje. — Regierungsvertreter: R. f. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Anton Freiherrn von Codelli, Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič und Ivan Knez. — Schriftführer: Landtagsabgeordneter Franz Demšar und Dr. Franz Novak.

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Beilage 213. Bericht des Landesausschusses über das Gesuch der Spitalverwaltung der barmherzigen Brüder in Kandia bei Rudolfswert, betreffend die Subventionierung der Spitalgebäudeerweiterung.
3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
 - a) über den Voranschlag des Musealfonds pro 1910 (zur Beilage 108);
 - b) über den Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds pro 1910 (zur Beilage 120);
 - c) über den Voranschlag des Landeskulturfonds pro 1910 (zur Beilage 119);
 - d) über den Voranschlag des Staudnerfonds pro 1910 (zur Beilage 145);
 - e) über das Gesuch der Zwangsarbeitshausaufseherwitwe Franziska Tomazin um Verlängerung der Gnadengabe (148/Pet., 330/Pet., 404/Pet.);
 - f) betreffend die Subventionierung der Hufbeschlagsschule in Laibach (zur Beilage 32);
 - g) über den Voranschlag des Theaterfonds pro 1910 (zur Beilage 112);
 - h) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Josef Anton Grafen Barbo, betreffend die Errichtung eines Jungviehhofes zur Aufzucht von Jungtieren (XXX).
4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:
 - a) über die Petition des Gemeindefamtes Brusnice um Einreihung der Gemeindefstraße Velike Brusnice-Gabrje unter die Bezirksstraßen (593/Pet.);
 - b) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Ravnikar und Genossen, betreffend die Errichtung der Ackerbauschulen für Oberkrain und Innerkrain (zur Beilage 199);
 - c) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Ravnikar und Genossen, betreffend die Errichtung einer Tierarztenstelle in Dornegg (zur Beilage 198);

- d) o poročilu deželnega odbora glede vpeljave šolskih tečajev za odrasle ljudi (k prilogi 8. l. 1902.);
- e) o prošnji županstev Prevoje, Lukovica, Krtina, Rafolče in Spodnje Koseze za ustanovitev zakona glede pokončevanja vran in srak. (267/Pet.);
- f) o poročilu deželnega odbora glede ustanovitve kmetijske šole za Gorenjsko (k prilogi 32. l. 1902.);
- g) o poročilu deželnega odbora z načrtom zakona o šolskem donesku od nepremične imovine, ležeče na Kranjskem, a spadajoče k zapuščini, razpravljani zunaj Kranjske (k prilogi 21. l. 1902.);
- h) o samostalnem predlogu poslancev Bartola, Jakliča, dr. Pegana in tovarišev glede ponižave klanca na deželni cesti Ribnica-Sodražica pri vasi Vinice, eventualno da se cesta preloži (k prilogi 155.);
- i) o samostalnem predlogu poslanca Matjašiča in tovarišev glede zgradbe Belokranjske železnice od Novega mesta preko Metlike do Karlovca (k prilogi 190.).

Začetek seje ob 10. uri 15 minut dopoldne.

- d) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Einführung von Schulkursen für Erwachsene (zur Beilage 8 de 1902);
- e) über die Petition der Gemeindeämter Prevoje, Lukovica, Krtina, Rafolče und Unterkofes um Beschließung eines Gesetzes, betreffend die Vertilgung der Krähen und Eistern. (267/Pet.);
- f) über den Bericht des Landesauschusses, betreffend die Errichtung einer landwirtschaftlichen Schule für Oberkrain (zur Beilage 32 de 1902);
- g) über den Bericht des Landesauschusses mit dem Gesetzentwurfe, betreffend den Schulbeitrag von dem in Krain gelegenen, jedoch zu einer außerhalb Krain abzuhandelnden Verlassenschaft gehörigen unbeweglichen Vermögen (zur Beilage 21 de 1902);
- h) über den selbständigen Antrag der Abgeordneten Bartol, Jaklič, Dr. Pegan und Genossen, betreffend die Abtragung der Steile an der Landstraße Reifnitz-Soderšitz bei der Ortschaft Vinice, eventuell Umlegung der Straße (zur Beilage 155);
- i) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Matjašič und Genossen, betreffend den Ausbau der Weißkrainer Bahn von Rudolfswert über Mötting bis Karlstadt (zur Beilage 190).

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost in odpiram sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja poslanca Demšarja in poslanca dr. Novaka, da se vsedeta sem gori in prevzameta svoje mesto.

(Zgodi se. — Geschichte.)

In sedaj prestopimo na dnevni red k točki:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Naznanjati mi je čast, da je bilo izročenih predsedstvu deželnega zbora več interpelacij, in sicer: interpelacija gospoda poslanca Dimnika in tovarišev na gospoda deželnega predsednika barona Schwarza o predoru pod progo južne železnice na Martinovi cesti v Ljubljani, zakaj je isti prometu še vedno zaprt.

Dalje interpelacija gospoda poslanca dr. Novaka in tovarišev, katera ima tudi dovolj podpisov, o postopanju c. kr. poštних uradov v Celoveu, Celju in drugod, ki izključujejo iz poštne prometa dopisnice, na katerih so nalepljeni narodni kolki, in tu se vpraša, kaj misli ukreniti c. kr. vlada, da c. kr. poštni uradi v prihodnje opuste vsako tako politično demonstracijo napram Slovencem ter da ne inhibirajo več dopisnic, ki so jim nalepljeni narodni kolki.

Končno je interpelacija gospodov poslancev Jakliča, Bartola, dr. Pegana in tovarišev zaradi krošnjarskih dovolnic, v kateri se vpraša, ali hoče gospod deželni predsednik ukreniti vse potrebno, da bo c. kr. okrajno glavarstvo v Kočevju izdajalo dovolnice za izvrševanje krošnjarske obrti za celo leto, kakor stoji v zakonu, in drugič kaj namerava ukreniti, da bo c. kr. okrajno glavarstvo v Kočevju poleg drugih prošenj tudi prošnje krošnjarjev za podaljšanje veljavnosti dovolnic hitreje reševalo.

Potem sta mi bila izročena dva nujna predloga, in sicer nujni predlog gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev, o pooblastilu deželnega odbora dovoljevali cestnim odborom za l. 1910. višje nego 20 % doklade, in potem nujni predlog gospoda poslanca Gangla in tovarišev zaradi povodnji v Idriji.

Oba ta predloga naj se utemeljita koncem seje po dovršenem dnevnem redu.

Prestopimo sedaj k drugi točki dnevnega reda, to je:

2. Priloga 213. Poročilo deželnega odbora o prošnji predstojništva bolnice usmiljenih bratov v Kandiji pri Novem mestu glede podpore za razširjenje bolničnega poslopja.

2. Beilage 213. Bericht des Landesausschusses über das Gesuch der Spitalsvorstehung der barmherzigen Brüder in Kandia bei Rudolfswert, betreffend die Subventionierung der Spitalsgebäudeerweiterung.

To poročilo izročam finančnemu odseku.

In sedaj preidemo k točki:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

a) o proračunu muzejskega zaklada za l. 1910. (k prilogi 108.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

a) über den Voranschlag des Musealfonds pro 1910 (zur Beilage 108).

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Povše:

Visoki zbor! K proračunu muzejskega zaklada za l. 1910., predlaganemu od deželnega odbora, nasvetuje finančni odsek, uvaževaje razloge, da treba popolniti naš deželni muzej, in sicer, da se znanstvena preiskovanja prazgodovinske in rimske dobe v večjem obsegu izvršujejo; vsaj krije naša domovina še nebroj stvari prazgodovinske dobe, ki morejo našo že dokaj lepo zbirko v muzeju še zanimivejšo za deželo, pa tudi za najširše pokrajine storiti.

Finančni odsek je v tem proračunu zvišal pod naslovom I. poglavja 2., po deželnem odboru predlagano potrebščino 2500 K za popravila poslopja za 500 K, torej da znašaj ta vsota kot izredna potrebščina 3000 K, oziroma skupno z redno vsoto 1000 K 4000 K.

Istotako je finančni odsek zvišal v III. poglavju ustavljeno redno potrebščino 1000 K za 1000 K izredne potrebščine, to pa v omogočenje, da deželni odbor zamore poleg drugih pohištvenih potreb kupiti skioptikon, ki bo dobro služil pri znanstvenih predavanjih, katera namerava uvesti novo vodstvo deželnega muzeja.

Za znanstvena preiskovanja prazgodovinske in rimske dobe nasvetuje finančni odsek, da se za l. 1910. v ta proračun vstavi izredno potrebščino 1500 K, tako, da znaša vsa v drugem naslovu V. poglavja proračunana potrebščina namesto 1500 K vsoto 3000 K, to pa zaradi tega, ker se je zadnja leta manj izkopavalo in ker je vodstvo muzeja obveščeno, da je mnogo grobišč najdenih, ki bi dala veliko in bogato zbirko za deželni muzej. Kakor znano, sme dežela Kranjska biti ponosna prav na prehistorično zbirko, ki je v čast deželi in v kateri je marsikaj najti, kar bo dobro služilo celemu učenemu svetu.

Vsa potrebščina znaša torej 35.202 K, pokritje je proračunano na 7098 K, katero ostane nespremenjeno po nasvetu deželnega odbora, in primanjkljaj znaša potemtakem 28.104 K, ki ga je pokriti iz deželnega zaklada. Nasvet finančnega odseka se torej glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

I. Izredna potrebščina za popravila poslopja (pogl. II., naslov 1.) se zviša od 2500 K na 3000 K.

II. Za muzejski inventar (pogl. III.) se kot izredna potrebščina vstavi 1000 K.

III. Potrebščina za znanstvena preiskovanja prazgodovinske in rimske dobe (pogl. V., naslov 2.) se zviša od 1500 K na 3000 K.

IV. Skupna potreščina se zviša od 32.202 K na 35.202 K in primanjkljaj od 25.104 K na 28.104 K.“

V drugem prosim, da visoka zbornica sprejme proračun muzejskega zaklada, kakor je tiskan v prilogi 108.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Za besedo se je oglašil gošpod poslanec ekszellenca baron Schwegel. Ich erteile Seiner Exzellenz das Wort.

Abgeordneter Exzellenz Freiherr v. Schwegel:

Hohes Haus! Die Vorlage, die in Verhandlung steht, berührt eine Frage, die dem hohen Hause keineswegs fremd ist. Seit 20 Jahren beschäftigt die Frage des Museums den krainischen Landtag in hervorragender Weise, und das Interesse, das mit dieser Frage verbunden ist, rechtfertigt auch vollständig die lebhafteste Teilnahme, welche ihr von allen Seiten entgegengebracht wird.

Seit einigen Jahren — ich glaube seit drei Jahren oder länger — ist dieser Gegenstand hier im Hause nicht mehr zur Sprache gebracht worden. Der letzte Beschluß in dieser Angelegenheit datiert, wenn ich nicht irre, aus dem Jahre 1906, wo beschlossen wurde, dem Voranschlage, so wie er vorlag, wohl die Zustimmung zu erteilen, außerdem aber in Erinnerung zu bringen, daß es unbedingt notwendig und unerlässlich sei, unter den gegebenen Verhältnissen an die Reorganisation des Museums auf jenen Grundlagen zu schreiten, welche von seiten des hohen Landtages wiederholt beraten und beschlossen worden sind.

Meine Herren! Wir stehen heute vor einer einschneidenden Entscheidung in dieser Angelegenheit. Entweder wird die Reorganisation des Museums auf jene Weise durchgeführt, wie sie bis jetzt geplant war und den Beschlüssen des hohen Hauses entspricht, oder wir treten in eine ganz neue Phase der Entwicklung des Museums ein, welcher wir aber klar entgegenblicken müssen, weil sie tatsächlich eine wesentliche Änderung nach vielen Richtungen in sich birgt.

Ich möchte zuerst nur ganz kurz über den Voranschlag einige Worte sprechen und betonen, daß die Erhöhung des Erfordernisses, die jetzt für die Verwaltung des Museums beansprucht wird, — und ich will nicht sagen, daß diese Erhöhung nach vielen Richtungen etwa nicht gerechtfertigt sei — eine ganz außerordentliche ist. Während der Bedarf für die Erhaltung des Museums in früheren Epochen durchschnittlich 12.000 bis 14.000 K betrug, sind wir jetzt auf 35.000 bis 36.000 K hinaufgekommen, und ich muß hervorheben, daß diese Summe noch eine sehr bescheidene ist gegenüber den Ansprüchen, die erhoben werden dürften, wenn wir auf dem jetzt betretenen Wege fortschreiten. Denn die Ausgestaltung des Museums ist ja mit dem Betrage, den wir heute bewilligen sollen, nicht beendet, sondern wird damit erst begonnen. Es soll eine ganze Menge von Institutionen erst geschaffen und mit großen Mitteln ausgestaltet werden, was ganz außerordentliche Kosten

verursachen würde, denen gegenüber man sich doch erst vollständig klar werden sollte.

Nach dem bisherigen Projekte bestand immer die Absicht, daß das Land für das Museum ein gewisses, aber beschränktes Opfer zu bringen bereit sei, daß aber die Reorganisation und Verwaltung des Museums aufgebaut werden müsse auf einer anderen, selbständigen Grundlage, wobei die Opfer, welche jetzt von seiten des Landes gebracht werden müssen, hätten restringiert werden können. Es ist, wie sich vielleicht viele von Ihnen noch erinnern werden, vor 20 Jahren ungefähr — in den Jahren 1890 oder 1892 hat diese Aktion begonnen — der Gedanke angeregt worden, das Museum in einer Weise zu reorganisieren, wie dies tatsächlich unter den außerordentlich günstigen Verhältnissen und Bedingungen, die demselben nach verschiedenen Richtungen zu Gebote stehen, möglich, aber auch notwendig ist.

Sie wissen, daß im Jahre 1836 das Museum als ein Verein von patriotischen Männern gegründet wurde, die aus diesem Institut etwas geschaffen haben, was die Grundlage zu einer ganz außerordentlichen Entwicklung auf kulturellem, wissenschaftlichem und manchem anderen Gebiete hätte werden sollen und zum Teil auch geworden ist. Dieses Museum war nicht eine Landesanstalt, sondern die Anstalt eines Vereines, welche zu fördern das Land natürlich alles Interesse hatte. In späterer Zeit ist die Vereinstätigkeit zum Teil eingeschlummert, wenn auch gesetzlich eigentlich nie beseitigt worden, aber schließlich ist man zur Einsicht gekommen, daß eine Entscheidung darüber getroffen werden müsse, was mit dem Museum zu geschehen habe, und der Landtag hat beschlossen, das Museum sei auf Basis der Wiederbelebung des Vereines zu rekonstruieren, so wie es von allem Anfange an geplant war und wie das Museum auch am besten seiner Aufgabe entsprechen könnte.

Ich möchte die Herren an die Verhandlungen des Landtages in dieser Angelegenheit aus dem Jahre 1904 und an das Programm erinnern, welches damals dem hohen Hause vorgelegt und von ihm auch angenommen wurde und das stets auch die Richtschnur bildete, nach welcher diese Reorganisation durchzuführen gewesen wäre. Ich muß weiter daran erinnern, daß es nur auf Grundlage dieses Programmes möglich gewesen ist, eine namhafte Subvention des Staates für dieses Institut zu sichern, so daß die Durchführung dieses Programmes geradezu eine Bedingung ist, an welche die Erteilung dieser Subvention geknüpft ist.

Ich möchte mir bei dieser Gelegenheit an den Herrn Referenten zu meiner Information die Anfrage zu stellen erlauben, wie es sich mit den Erträgen dieses Fonds verhält, der heute auf die namhafte Summe von ungefähr 150.000 K angewachsen ist. Es wurde seinerzeit beschlossen und strengte daran festgehalten, daß die Erträge dieses Reorganisationsfonds ausschließlich kapitalisiert werden sollen bis zu dem Momente, wo die Durchführung der Reorganisation auf der programmäßigen Grundlage möglich sein werde. Ist das nun noch der Fall? Ist dem auch heute noch so oder ist in dem Voranschlage unter der Rubrik

„Kapitalsinteressen“ eine andere Verwendung des Ertragnisses gedacht? Wenn das letztere der Fall wäre, würde ich glauben, daß das eine nicht korrekte Art der Budgetierung wäre, die saniert werden müßte. Solange die Reorganisation nicht durchgeführt wird, ist die Verwendung der Zinsen für normale Ausgaben nicht zulässig, sind vielmehr die Zinsen zum Kapital zu schlagen und ist dieses ganze Kapital dann seinerzeit als Grundlage für die wirtschaftliche, finanzielle und sonstige Rekonstruktion der Anstalt zu verwenden. Das nur nebenbei.

Ich möchte aber auf dieses Programm noch aus einem anderen Grunde hinweisen, ohne es Ihnen wieder im vollen Umfange vorzuführen. Es ist ja dort und damals alles so klar und bestimmt gefaßt und erklärt worden, daß jeder, der sich die Mühe nehmen will, die Verhandlungen des Jahres 1894 nachzulesen, volle Klarheit darüber sehr leicht gewinnen kann und daß ich deshalb einer weiteren Erörterung dieses Programmes wohl enthoben bin. Was war aber der Grundgedanke dieses Programmes? Der Grundgedanke dieses Programmes, das auch heute noch vollständig in Wirksamkeit zu stehen hat, war, daß auf diesem Terrain jedes Parteiwesen ferngehalten werde, daß das Museum auf einer vollständig objektiven Grundlage, fern von allen politischen Tendenzen, ausgestaltet und seiner Aufgabe zugeführt werde. Wir haben damals geplant, im Museum drei Sektionen einzuführen, eine historische, zugleich kunsthistorische, dann eine naturwissenschaftliche und endlich eine gewerbliche Sektion. Bezüglich dieser letzteren muß ich ausdrücklich hervorheben, daß eine große Schenkung der Krainischen Sparkasse im Betrage von über 100.000 Gulden ausdrücklich an die Bedingung geknüpft war, daß diese Reorganisation auch eine Förderung des Gewerbesens involvieren müsse, so daß also dieses Geld eigentlich nicht verwendet werden darf, wenn das nicht so geschieht.

Diese Reorganisation würde die Möglichkeit schaffen, ein Institut zu gründen, daß nach den verschiedensten Richtungen im Interesse des Landes außerordentlich ersprießlich wirken würde. Ich brauche da nicht darauf hinzuweisen, weil es Ihnen ja bekannt ist, daß ähnliche Institute in anderen Ländern die Grundlage der außerordentlichsten Entwicklung geschaffen haben, wie in Böhmen und Ungarn, und es sollte und könnte hier auf diesem Gebiete vielleicht dasselbe, wenn auch nicht mit den gleichen Mitteln und unter anderen Bedingungen, so glänzend durchgeführt werden, wie selten wo.

Den Herren ist bekannt, daß die Errichtung eines Museums in Sarajevo geplant ist, das ähnliche Zwecke verfolgt und eine Art Zentrum der wissenschaftlichen Bestrebungen nach vielen Richtungen, speziell mit Rücksicht auf die Altertumsforschung, bilden soll.

Krain hat ein so außerordentlich wertvolles Material, Krain ist ein Land, in welchem auf dem Gebiete der Altertumsforschung in so unendlich günstiger Weise gewirkt werden kann, wie kaum in einem anderen Lande. Warum soll nicht auch in Laibach

eine solche Stätte geschaffen werden, welche in dieser Beziehung allgemein besucht und anerkannt würde, während jetzt — was wir alle beklagen müssen — unser Museum fast in volle Vergessenheit geraten ist. Ich will nicht über die Desorganisation, die eingetreten ist, sprechen, das sind traurige Tatsachen, über welche wir den Schleier der Verzeihung breiten, niemandem nachtragen und nur hoffen wollen, daß die Schäden, die wir erlitten haben, nicht unheilbar sind, aber das eine kann ich nicht genug betonen, wie wünschenswert es wäre, daß wir alle uns zusammentun, um aus diesem Institute etwas zu schaffen, was dem Lande und seiner Bevölkerung zum größten Nutzen und zur größten Ehre gereichen wird.

Eine solche ersprießliche Tätigkeit ist aber nicht möglich, wenn sie nicht in der lebendigsten Verbindung mit der Bevölkerung selbst entwickelt wird. Mäzene à la Smole sind nicht möglich, wenn Sie aus dem Museum eine Sektion des Landesauschusses bilden. Der Landesauschuß ist eine Organisation, wie sie ein derartiges Institut nicht verträgt. Es ist gar kein Zweifel, daß bezüglich der materiellen Fragen, insoweit das Land zur Erhaltung und Ausgestaltung des Museums mitwirken soll, die volle Einflußnahme, Kontrolle usw. des Landes unbedingt notwendig ist. Die gleiche Einflußnahme ist aber auch von seiten des Staates notwendig, weil wir darauf bestehen müssen, daß dieses Institut auch vom Staate unterstützt und erhalten werde. Es ist nicht eine Landesanstalt in dem Sinne, daß bloß das Land für die Kosten aufzukommen hat, sondern eine Anstalt, für welche der Staat ebenso eintreten muß wie das Land. Aus diesem Grunde schon ist eine Organisation zu schaffen, welche nach dem Vorbilde anderer Länder — ganz anders aussehen muß, als jene, die wir mit der Einreihung in die bürokratische Organisation des Landesauschusses jetzt anbahnen sollen. Von 14.000 K, die bisher das Museum das Land gekostet hat, sind wir, wie ich schon gesagt habe, auf 36.000 K gekommen, und von dem Momente an, wo das Land die Defizite deckt — ich glaube 26.000 oder 28.000 K sind heute schon zu bedecken — erwirbt das Land natürlich ganz andere Ansprüche, und es sind dadurch auch Verpflichtungen des Museums begründet, welche eine Reorganisation des Museums, wie sie allein zweckmäßig wäre, erschwert, wenn nicht unmöglich macht. Ich würde, obwohl ich vielleicht lebhafter als irgend jemand in unserer Mitte für die Entwicklung des Institutes fühle, doch dringend wünschen, daß man mit dieser Reorganisation nicht weiter warte, daß man, noch ehe die geplanten Bauten und alle möglichen anderen Dinge ausgeführt werden, vor allem die Reorganisation durchführe, um jene Stelle zu kennen, welche die Verantwortung und Leitung zu übernehmen hat. Es handelt sich um die Schaffung eines Kuratoriums, so wie ein solches bei allen derartigen Instituten besteht, und zwar nicht nur in den Ländern, die ich früher genannt habe; nehmen Sie nur andere wissenschaftliche Korporationen, nehmen Sie die Akademien der Wissenschaften, nehmen Sie andere Museen, sie alle sind nur auf der Grundlage einer solchen Organisation

möglich, sie wären aber nicht möglich, wenn sie auf bureaukratischer Grundlage aufgebaut wären, wenn diese Museen nur einen bureaukratischen Apparat darstellen würden. Ich höre nun jetzt zum Beispiel, um nur eine Kleinigkeit anzudeuten, von einer Anstellung für unser Museum, die mir nicht recht begreiflich und auch nicht gerechtfertigt erscheint. Es soll ein Beamter für die Schreivarbeiten oder eine Typemamsell angestellt werden. Nun, in einem Museum sind solche dringende Arbeiten doch nicht zu verrichten, daß man dazu eine eigene Maschinschreiberin und ich glaube, auch ein eigenes Schreibzimmer braucht. In einem Museum unserer Art wird doch nicht in einem solchen Genre gearbeitet. Ein Skioptikon soll angeschafft werden. Das ist sehr schön, aber wir müssen doch zuerst wissen, ob und wie das alles durchführbar ist, wir müssen uns zuerst darüber klar werden, ob das Land das alles auf seine eigenen Schultern nehmen will. In diesem Falle muß es sich aber auch dessen bewußt sein, daß es sich, abgesehen von den Opfern, die es bisher für das Museum zu bringen bereit war, in Zukunft zu ganz außerordentlich großen neuen Opfern wird entschließen müssen. Ich warne aber davor, diesen Weg zu betreten, weil ich die Überzeugung habe, daß das Land dann zwar große Ausgaben zu tragen haben wird, daß es die großen Kosten wird decken müssen, die entstehen werden, daß aber der Nutzen, den wir erwarten, und das Interesse, das wir erwecken wollen, ausbleiben wird. Man wird dann für das Museum in jenen Kreisen, deren Interesse unerläßlich ist, dieses Interesse nicht wecken, das Institut wird verdorren und seiner Aufgabe nicht entsprechen.

Ich will nicht weiter auf diese Sache eingehen, sondern Sie nur bitten, die Verhandlungen der früheren Landtagssessionen nachzulesen und sich daraus zu überzeugen, wie damals diese Frage von allen Seiten beurteilt worden ist. Sie werden daraus die Überzeugung schöpfen, daß der Weg, den zu betreten ich Ihnen vorschlage, jener Weg ist, den der Landtag schon vor 20 Jahren gewiesen hat und für den sich damals alle Parteien des Landtages ausgesprochen haben. Erst müssen wir uns also entschließen, diesen auch nach meiner Überzeugung allein richtigen Weg zu betreten, dann erst kann auf dieser Grundlage die weitere Ausgestaltung erfolgen. Ich wiederhole, ich bin durchaus nicht gegen die Ausgestaltung des Museums, ich glaube aber, daß ein Kardinalfehler begangen würde, wenn man sich jetzt auf diese Ausgaben einlasse und Reformen anbahnte, ohne genau zu wissen, wie die Leitung des Museums in Zukunft beschaffen sein wird, wem diese Leitung übertragen werden soll und ob die ganze Organisation auf Grundlage des Vereines, wie sie ursprünglich geplant war, durchgeführt werden soll oder nicht. So aber, wenn wir die Entscheidung darüber noch weiter hinausschieben, werden wir der Sache keinen guten Dienst leisten. Ich stelle keinen formellen Antrag, aus dem einfachen Grunde nicht, weil diese Ausführungen hoffentlich genügen werden, um den Landesausschuß an seine Verpflichtung zu mahnen, jene Beschlüsse, die

der hohe Landtag in dieser Richtung im Jahre 1894 gefaßt und die er in späteren Sessionen auf das nachdrücklichste wiederholt hat, durchzuführen und die Reorganisation in diesem Sinne zu versuchen, in der nächsten Session aber dem Landtage über die Maßnahmen, die er zu diesem Zwecke getroffen hat, Bericht zu erstatten. Sollte sich, was ich tief beklagen würde, die Reorganisation auf dieser Basis wegen mangelhafter Teilnahme jener Kreise, auf welche reflektiert wird, als nicht durchführbar erweisen, dann erst wird die Frage entstehen, in welcher Weise die Reorganisation durchgeführt werden soll. Vorläufig aber würde ich dringend empfehlen, mit den großen Ausgaben noch zu warten, bis wir wissen, wer sie zu machen hat und wie sie zu machen sind und wie die Interessen des Landes und des Institutes gewahrt werden sollen. In diesem Sinne empfehle ich dem Landesausschusse, dieser Frage die vollste Aufmerksamkeit im Sinne der in früheren Landtagssessionen beschlossenen Resolutionen und Programme zuzuwenden. (Zuvahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Dalje se je oglašil k besedi gospod poslanec profesor Jarc.

Poslanec Jarc:

Visoka zbornica! Predno odgovorim na vsa interesantna izvajanja ekselence barona Schwegla, bi stavil k proračunu muzejskega zaklada, ki ga imamo v rokah, majhen predlog, da naj bi se postavka za „snaženje v muzeju“ pri poglavju I., naslovu 6., od 200 K zvišala na 700 K, ker je potrebno v službo vzeti posebno dekle, da oskrbuje to snaženje.

Kar se tiče ekselence gospoda barona Schwegla, mu mora vsak, kdor je poslušal danes njegov govor in kdor se je kaj zanimal za preteklost muzeja in kdaj listal v stenografičnih zapisnikih o razpravah deželnega zbora, priznati, da je on ena izmed tistih redkih oseb, ki so se od nekdanj z vsem sreem zavzemale za razvoj tega eminentno kulturnega zavoda. Tega priznanja ekselenci nihče ne more odreči. Ali žal, če pregledujemo to, kar se je vse razpravljalo in sklepalo o muzeju v deželnem zboru, potem vidimo, da se je govorilo sicer res jako veliko, storilo pa za muzej skoraj nič. Vse je čakalo samo na tisti veliki moment, ko se prične z izvrševanjem od deželnega zbora sklenjene reorganizacije muzeja in med tem časom pa so se godile v muzeju jako čudne reči. Nečem danes vzbujati nobenih rekriminacij, akoravno bi lahko navaial razne stvari in govoril o tem, v kakšnem stanu je inventar, kako so izginjali krasni zlati novci, poginile zbirke žuželk itd. ali kakor rečeno, ne maram vzbujati nikakih rekriminacij, ker stojim na stališču, da je bolje za stvar samo, ako zagrnemo vso preteklost z zaveso in upamo v lepšo bodočnost. To je bilo stališče deželnega odbora in to stališče sem zavzel tudi jaz, ko sem prevzel referat za deželni muzej.

V principu se popolnoma skladam z besedami ekselence barona Schwegla, ki je rekel, da naj bi postal naš muzej središče znanstvenega delovanja v naši de-

želi. Ali, gospoda, predno je mogoče to idejo izvršiti, treba vedeti, kaj imamo v našem muzeju. Tega dosedaj večinoma nismo vedeli. V tem oziru naj samo nekaj omenim. Pod prejšnjimi vodstvi so imeli v muzeju nekega uslužbenca, ki je samo zato, da bi on edini vedel, kje je kaka stvar postavljena, zbirke vedno predstavljaj z mesta na mesto; tako je on edini vedel, kje je dotična stvar.

Deželni odbor je bil na stališču, da predno poda deželnemu zboru obširno poročilo in stavi svoje nasvete v zmislu sklepov prejšnjih deželnih zborov, mora najprej poiskati človeka, kateremu more z mirno vestjo poveriti vodstvo zavoda in ki po svojem socialnem stališču in po svoji znanstveni kvalifikaciji garantira, da se bo naš deželni muzej prav razvijal, in mislim, da mora tukaj vsak, ki objektivno sodi, priznati, da se nam je posrečilo, dobiti tako moč. Sedaj šele, ko imamo tako moč, nam bo mogoče dobiti točen pregled čez to, kar sploh imamo.

Na eno bi opozarjal pri tej priložnosti. Mi danes inventarja pravzaprav nimamo; stari inventurni zapiski niso točni. Z novim letom se je sedaj začel izdelovati nov inventar o zbirkah in o arhivu. Dragocenosti, za katere dosedaj nismo vedeli, se bodo pokazale še tekom tega zasedanja. Kakor rečeno, dosedaj nismo imeli inventarja; najstarejši je star čez sto let. Zbirke, kakor so sedaj razporejene, ne odgovarjajo svojemu namenu. Prišli so tekom let v muzej različni ljudje, vsak jih je urejal po svojem sistemu, in nazadnje je bilo vse razmetano in neurejeno. Enako je s knjižnico. Imamo jako veliko lepih knjig, a veliko del niti signature nima. Ljudje prinašajo sedaj take knjige nazaj in pravijo, da so izposojene iz muzeja. Tak je bil red, ki je v preteklosti vladal v muzeju.

Deželni odbor se je postavil na stališče, da treba najprej, da zavlada v muzejskih zbirkah red, da dobimo pregled, kaj vse imamo. Mi smo imeli marsikaj, za kar še vedeli nismo. Na primer Adam in Eva z rotovža sta ležala v kleti, kjer je trpel kamen, ker je mehak marmor. Sedaj smo ju izkopali. Deli spadata v Quattrocento. Danes sta postavljena v vestibulu muzeja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Na novo izkopana Adam in Eva!“) Jako interesantne stvari se nahajajo še med „šaro“ pod streho deželnega muzeja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Šubičeve listine!“) Tudi tam treba preiskati, kaj imamo. Tak je položaj, v katerem je velik del zbirk našega muzeja. Kar je mogel deželni odbor dosedaj storiti, je bilo to, da je pridobil moč, strokovnjaka, ki bo dobil pregled, kaj se da z našimi zbirkami napraviti, in šele potem, ko bomo imeli točen pregled o vsem, kar imamo, bomo govorili o tem, v kolikor je mogoče izvršiti, kar je sklenil deželni zbor.

Kakor spoštujem ekscelenco barona Schwegla, si vendar ne morem zakriti, da so bili njegovi predlogi izvajani preveč po metodi, ki je aprioristična, bili so preveč deduktivni; po mojem mnenju pa moramo v tem vprašanju postopati induktivno, da treba najprej vedeti, kaj imamo in kaj se da s tem napraviti, to velja tudi glede znanstvenega materiala, glede ljudi v mestu, ki so nam za znanstveno delo na razpolago.

Potem šele nam bo misliti na dogradnjo visokega poslopja čiste vede in znanosti, katero bodi naš muzej in za katero sem se jaz vedno v prvi vrsti navduševal. Torej v bodočnosti bo deželni odbor, ko dobi po ravnatelju natančno poročilo in ko bo izdelano na podlagi prejšnjih sklepov poročilo na deželni zbor, mogel govoriti o tem, kaj se da konkretnega storiti za razvoj našega muzeja.

Kar se tiče vprašanja kuratorija, so gotovo stvari, ki govore za kuratorij, so pa tudi stvari, ki govore proti. Jaz sem se za stvar zanimal in sem na primer dognal, da imamo v Avstriji celo vrsto jako lepih muzejev, ki prosperirajo izvrstno brez kuratorija. Praški muzej „Museum kralovski češkeho“, muzej v Lincu, v Trstu, posebno pa v Gorici, in muzeji v celi vrsti malih mest nimajo kuratorijev. Kuratorij ima mnogo zase v finančnem oziru, ker bi deželno razbremenil. Gospoda, bodite prepričani, da bo sedanji deželni odbor vprašanje kuratorija tako vestno študiral, kakor je študiral tudi druga vprašanja — tega priznanja, mislim, nam ne morete odreči, ki so se doslej sprožila v tej zbornici.

Naj reagiram še na neko kratko opazko ekscelence barona Schwegla, ki je rekel, da se misli postaviti v muzeju tipkarico. To ime je le neko zunanje pokrivalo za glavno nalogo te uslužbenke. Ravnateljstvo je namreč obvestilo deželni odbor, da imamo v muzeju jako lepe folkloristiške predmete, čipke itd. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Preproge!“) V teh stvareh pa so se naselili molji. Za to se gre, in v tem oziru je ženska roka najbolj spretna. Gre se pa tudi še za druge zbirke drobnih predmetov, pri katerih se rabi ženske roke, ki je bolj spretna, nego nerodna moška roka. Znano je pa tudi, da je ženska v takih stvareh mnogo bolj vestna in naglejša delavka, kakor moški. Deželni odbor ima torej, ko hoče postaviti tako žensko, namen, da se ohranijo take zbirke.

Točnega odgovora — tega nočem prikrivati — danes ne moremo dati na vprašanja, ki jih je stavil ekscelenca baron Schwegel. Lahko bi ga dali morda, ampak površno. Toda, kakor sem rekel, ekscelenca baron Schwegel in visoka zbornica naj bodo prepričani, da se bo deželni odbor temeljito bavil s tem vprašanjem, da bo lahko v prihodnjem zasedanju podal deželnemu zboru natančno poročilo na podlagi poizvedb in mnenja strokovnjaka, kajti deželni odbor se zaveda, kaj je muzej in deželni odbor dolžan zlasti v kulturnem oziru naši lepi deželi. (Odobrovanje in ploskanje. — Beifall und Händeklatschen.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena ter ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Povše:

Najprvo imam odgovoriti na vprašanje, katero je v tej debati stavil gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel zaradi porabe onih denarjev, katere daje

naučno ministrstvo vsako leto kot dotacijo za poseben sklad, iz katerega se ima reorganizirati naš deželni muzej. Navajam, da je iz računskega sklepa muzejskega zaklada za l. 1908., o katerem je zbornica razpravljala v zadnji seji, razvidno, da je ta sklad znašal leta 1908. že 135.039 K 8 h, in tam je med dohodki razviden pod 1. točko „državni prispevek“ v znesku 10.000 K in pod 2. točko „obresti hranilnih vlog“ znesek 5161 K 98 h. Deželni odbor je tedaj s tem denarjem popolnoma pravilno ravnal, osobito z ozirom na sklep deželnega zbora V. seje dne 28. januarja 1898, v katerem je deželni zbor sklenil (bere — liest):

„Der Landesausschuß wird angewiesen, die von der hohen Regierung zum Zwecke der Reorganisation des Landesmuseums für die Jahre 1895, 1896 und 1897 in ihrem vollen Betrage sofort nach Empfang fruchtbringend anzulegen und die Ausweise darüber dem Landtage zu unterbreiten.“

Doslej se je dotični denar ministrstva vsako leto takoj obrestonosno naložil v hranilnicah in zato je tudi leta 1909. ta sklad narastel na celih 150.000 K, in za tekoče leto imamo zopet pričakovati državni prispevek 10.000 K poleg obresti, ki bodo tudi znašale precejšno vsoto, tako da bo deželni odbor imel za reorganizacijo muzeja do konca leta 1910. na razpolago nad 160.000 kron. Doslej torej se je s tem denarjem popolnoma pravilno ravnalo, za letos je pa mislil finančni odsek pritrditi predlogu deželnega odbora, ki ima v mislih, da naj bi se obresti porabile iz razloga, da se en del nameravane reorganizacije deželnega muzeja dejansko že vrši. In to je istinito. Nastavila se je za ravnatelja izvrstna moč, mož vešcak, ki je tudi na Dunaju užival ugled zaradi vede in znanosti svoje, in tako je za gotovo pričakovati, da se bo temu možu posrečilo napraviti v muzeju red. Vsed tega je potrebsčina pri muzejskem zakladu narastla in, da se deželnemu zakladu ne nalaga po nepotrebnem previsoka dolžnost, je finančni odsek smatral kot opravičeno, da se en del obresti pri tem skladu porabi za pokritje te zvišane potrebsčine.

Ker je beseda padla, da je vendar tudi precej narastel proračun za deželni muzej, naj gospodom navajam, koliko druge dežele žrtvujejo za muzejske svoje zavode.

Tako stane naravoslovni dvorni muzej na Dunaju 373.400 K in umetnostno-zgodovinski dvorni muzej 400.000 K. Praga daje za svoj deželni muzej „Museum kralovski českeho“ 155.000 K, za umetniško-obrtni muzej 60.000 K in za „Narodnopisne museum českoslovske“ 20.000 K. V Brnu stane „Franzens-Museum“ 120.000 K in obrtni muzej 30.000 K. Celovec ima stroškov za zgodovinski muzej 16.000 K in za naravoslovni muzej 10.000 K. Trst daje za „Museo civico di storia naturale“ 30.000 K, Linc za svoj muzej „Francisco-Carolinum“ 22.000 K, Inomost za „Ferdinandum“ 43.800 K, Gradec za „Joanneum“ 106.000 K, Opava za „Cesarja Franca Jožefa muzej“ 32.000 K itd.

Iz tega vidite, da tudi druge dežele žrtvujejo jako veliko za svoje muzeje in ker je, kakor je že omenil gospod poslanec eksceleca baron Schwegel, in kakor

sem tudi že jaz sam prej navajal, naša zemlja neverjetno bogata glede prehistoričnih in rimskih najdb, ki so svetovno znane, potem moramo pripoznati, da je opravičen nastavek, ki ga najdemo za to podjetje v predležečem proračunu.

Kar se tiče opazk gospoda poslanca ekscelece barona Schwegla, kako naj se izvrši organizacija muzeja na podlagi prejšnjih deželnozborskih sklepov, je nanje že odgovoril gospod referent deželnega odbora, in jaz zase bi le še pristavil, kar se tiče kuratorija, da mu stojim simpatično nasproti, ako bodo pravi ljudje v njem, ki bodo prešinjeni ljubezni do domovine in prešinjeni prepričanja, da je muzej pravi prostor za gojenje vede in znanosti. Deželni odbor naš, ki bo sploh vpošteval, kako naj se uredi naš deželni muzej, bo gotovo vpošteval tudi to, kar so prejšnji sklepi deželnega zbora tendirali.

Gospod referent deželnega odbora je tudi predlagal, naj se potrebsčina pod poglavjem I., naslovom šestim, kjer je pod točko I. za „Snaženje v muzeju“ postavljenih samo 200 K, zviša za 500 K, torej na 700 K. Ker je največja snažnost absolutno potrebna, menim, da sem upravičen, v imenu finančnega odseka se pridružiti k temu predlogu ter priporočam, da se ta postavka zviša za 500 K. Vsa potrebsčina se vsled tega zviša na 35.702 K, primanjkljaj pa na 28.604 K, in jaz predlagam, da visoka zbornica temu pritrdi.

Deželni glavar:

Mi bomo sedaj glasovali.

Gospodje, ki pritrdite predlogu finančnega odseka glede proračuna muzejskega zaklada za leto 1910. s to od gospoda poročevalca nesvetovana spremembo, da se zviša potrebsčina in ravnotako primanjkljaj za 500 K, tako da bi končni primanjkljaj znašal 28.604 K, oni gospodje, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Sprejeto, in proračun muzejskega zaklada je s tem rešen.

Na vrsto pride točka:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

b) o proračunu zaklada deželne prisilne delavnice za l. 1910. (k prilogi 120.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

b) über den Voranschlag des Zwangsarbeits-hausfonds pro 1910 (zur Beilage 120.).

Ich bitte den Herrn Referenten, die Debatte einzuleiten.

Referent Graf Margheri:

Hohes Haus! Es ist mir die Aufgabe zuteil geworden, im Namen des Finanzausschusses dem hohen Landtage über den Voranschlag des Zwangsarbeits-hausfonds für das Jahr 1910 zu berichten.

Ich halte auch hier dafür, wie ich es schon bei den Referaten über die Rechnungsabschlüsse ausgesprochen habe, daß es keinen Wert hat, wenn ich dem

hohen Hause hier alle Ziffern vorlese, in die ja jeder der Herren selbst Einblick nehmen kann. Ich werde daher nur die Endsummen zur Kenntnis bringen. Das Gesamterfordernis für den Zwangsarbeitshausfonds pro 1910 beziffert sich mit 239.461 K, dem eine Gesamtbedeckung von 191.222 K gegenübersteht, so daß sich ein aus dem Landesfonds zu bedeckender Abgang von 48.239 K ergibt. Vergleicht man diese Ziffern mit den Rechnungsabschlüssen der vergangenen Jahre, so ersieht man daraus, daß sich die Kosten für das Zwangsarbeitshaus von Jahr zu Jahr mehren. Die Ursachen hiefür sind folgende: Der Belag des Zwangsarbeitshauses, das früher bis zu 400 Zwänglinge gefaßt hat, sinkt immer mehr und wir haben jetzt meist nur mit einem Belag von 200 fremden und etwa 60 bis 70 einheimischen Zwänglingen zu rechnen.

Die zweite Ursache ist die Erhöhung der Bezüge sämtlicher Beamten und Diener, eine weitere Ursache ist darin zu suchen, daß die Teuerung sämtlicher Lebensmittel in der letzten Zeit kolossal gestiegen ist und die Lebensmittelpreise daher in keinem Verhältnisse zu den Erträgen dieses Fonds stehen.

Dazu, daß jetzt das Zwangsarbeitshaus einen geringeren Belag hat, tragen verschiedene Umstände bei, doch muß diese Tatsache an sich vom sozialen Standpunkte mit Freuden begrüßt werden. Die Gerichte gehen heute viel skrupulöser vor, wenn sie die Zulässigkeit der Anhaltung im Zwangsarbeitshause aussprechen, daher erfließen weniger derartige Urteile. Ein weiterer Grund dafür mag darin zu suchen sein, daß durch die verschiedenen Wohlfahrtseinrichtungen, wie Krankenkassen, Unfallversicherung, viele Leute, die früher vielleicht keine geeignete Beschäftigung gehabt haben, jetzt eine Versorgung haben und daher nicht in die Lage kommen, nach dem Gesetze über die Anhaltung in Zwangsarbeitshäusern behandelt zu werden.

Im Finanzausschusse wurden auch interessante Anregungen gegeben, wie man billiger arbeiten könnte, aber in der Hauptsache hat die Erörterung dort darin gegipfelt, wie man die Zwangsarbeitsanstalt auf eine höhere Stufe der Ausgestaltung im modernen Sinne stellen könnte. Es wurde anerkannt, daß ja die Zwänglinge gut gehalten und entsprechend versorgt sind, aber immerhin gibt es noch manches zu tun. Insbesondere ließe sich kritisieren, daß die Kleidung etwas ist, was den Zwängling deprimiert, und es sollte daher in dieser Richtung Remedur geschaffen werden. Namentlich wurde auch hervorgehoben, daß es von großem Schaden ist, daß die Abteilung der jugendlichen Korrigenden mit jener der erwachsenen Zwänglinge unter einem Dache ist. Die Abteilung der Jugendlichen ist wohl ganz getrennt von der Abteilung der Erwachsenen, aber trotzdem mag es ja richtig sein, daß die Unterbringung beider Abteilungen in einem und demselben Gebäude Unzukömmlichkeiten mit sich bringt.

In der Erwägung, daß die Ursachen für das erhöhte Erfordernis, welches an das Land herantritt, einerseits darin zu suchen sind, daß infolge verschiedener humanitärer Institutionen die Zahl der Zwäng-

linge sinkt, anderseits darauf zurückzuführen sind, daß man den modernen Anforderungen immer mehr Rechnung tragen muß, stelle ich namens des Finanzausschusses den folgenden Antrag, um dessen Annahme ich bitte:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1910 wird nach den Anträgen des Landesausschusses genehmigt.“

Deželni glavar:

Otvarjam razpravo. K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Oražen.

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Kakor je razvidno iz poročila deželnega odbora, znaša deficit pri zakladu deželne prisilne delavnice 48.239 K. Gotovo mi bo visoka zbornica pritrdila, da je to precej visok deficit, in jaz izrekam le bojazen, da se ta deficit ne le ne bo zmanjšal od leta do leta, ampak da bo najbrž od leta do leta še rastel. Zakaj je nastal ta deficit, je že povedal gospod poročevalec, in jaz se torej ne bom nadalje spuščal v to stvar. Omenjam le, da sem za svojo osebo prepričan, da bo visoka zbornica prej ali slej prišla do vprašanja, katero bo enkrat na vsak način treba rešiti, do vprašanje namreč, ali naj dežela še nadalje obdrži ta zavod, ki je za njo združen s tolikim deficitom, s tolikimi bremenmi, ali pa naj ga opusti. Ravno tako se bo morala baviti z vprašanjem, ali ne bi kazalo stopiti pred vladu, ki je po mojem mnenju v prvi vrsti poklicana, skrbeti za javno varnost, da bi ona prevzela ta zavod. Pa kakor rečeno, to so vprašanja, ki še niso zrela, da bi se že danes veliko o njih razgovarjalo in sklepalo. Zaraditega sem to tudi samo mimogrede hotel omeniti, ampak za svojo osebo sem prepričan, da bo prišel čas, ko se bo dežela morala odločiti za eno ali drugo. Namen mojega govora je le, da se usojam danes visoko zbornico in deželni odbor opozoriti na nekatere nedostatke, ki vladajo v prisilni delavnici in ki kriče potem, da jih slavni deželni odbor po možnosti odpravi. Ti nedostatki so sledeči: Po mojem mišljenju bi se mnogo troškov dalo prihraniti, ako bi deželni odbor vplival na vladu, da bi na sodišča in deželne komisije, ki imajo pritrjevati k temu, da naj se dotičnik, katerega je sodnija spoznala, da je sprejemljiv za prisilno delavnico, nakazala, da ne pošiljajo vanjo takih ljudi, ki faktično niso zmožni opravljati del, ki se vršijo v prisilni delavnici.

Temu bo vsak zdravnik, ki je bil kdaj na zavodu, pritrdil, da večkrat prihajajo v prisilno delavnico ljudje, ki so od sodišča in deželne komisije spoznani kot delomržni, ki so pa na pol jetični ali imajo karies ali jetiko na kosteh, in zdravniku zavoda ne preostaje drugega, kakor da jih sprejme ali se pa postavi na to stališče, da so nesprijemljivi, ker so dela nezmožni. Ako se postavi na to poslednje stališče in naredi spričevalo v tem zmislu, tedaj naznani vodstvo to vladi dotične kronovine, v katero spada prisiljenec, ali zgodi se, in posebno opozarjam v tem oziru na Trst, da taki pri-

siljenci potem še po 6 do 8 in tudi 10 do 12 tednov leže v bolnici zavodovi, ne da bi prišel kak odgovor od namestništva v Trstu, oziroma od dotične druge vlade. Tako se množe po nepotrebnem troški, ki jih ima dežela s takimi prisiljenci, dobička pa gotovo dežela nima nič, ker leže ti prisiljenci v bolnici in ničesar ne delajo.

In še drug vzrok je, ki doprinaša k temu, da se deficit pri zakladu prisilne delavnice od leta do leta zvišuje. Sprejemajo se včasih v zavod taki ljudje, ki so zmožni samo za nekatera dela, ki na primer ne morejo kopati, zidati in niso zmožni za vsako delo, katero se opravlja v prisilni delavnici, in ki so slabotni in bolehnii zlasti na pljučih, in ti se potem porabijo kot „Sackelpickerji“, da lepijo vreče, ali kaj je posledica temu? Tri ali štiri tedne delajo, prostori niso ventilirani, prah vpliva neugodno na slaba pljuča dotičnih ljudi, tako da kmalu zapadejo jetiki, in potem marodirajo vedno, so tedne in tedne v bolnici, in tu zopet poudarjam, da zlasti od c. kr. namestništva v Trstu ni mogoče dobiti sklepa, da bi se jih moglo spraviti ven iz bolnice na zavodu. Če ga pa zdravnik pošlje v deželno bolnico, se pa deželna bolnica tudi brani takega človeka, ki samo drugim bolnikom, za katere je itak malo prostora, prostor jemlje, pomagati se mu pa ne more nič. Torej taki ljudje ne spadajo v prisilno delavnico, ampak da se naj jih raje v hiralnice, kamor faktično spadajo.

Potem moram — oprostite — omeniti stranišča. Ne bom na dolgo stvari razpravljaj, ampak pravim samo to, da ni primerno, da se nahajajo ta stranišča ob hodnikih, posebno na mestu ne, kjer je bolnica, ker se razširjajo razne vonjave, ki posebno na bolnike silno neprimerno vplivajo. Sam sem prepričan, da ne bi kazalo napraviti modernih angleških klozetov, ker bi prisiljenci kmalo vse pobili, ampak preurediti se pa morajo stranišča na vsak način in nujno potrebne so naprave za splakovanje in odpravljanje najhujšega smradu.

Ravnotako bi opozoril slavni deželni odbor na priprave za umivanje prisiljencev. V vojašnicah imajo velike ponve, v katerih si umivajo obraz in roke. V prisilni delavnici imajo samo sklede v gotovih sobah, in pri tistih se umivajo vsi, eden kakor drugi. Da to iz sanitarnega ozira ni koristno, ampak skrajno nezdravo, pač ni treba posebej utemeljevati. Opozarjam le na to, da so nekateri prisiljenci bolj umazani, da imajo ekceme, drugi zopet žvečijo tobak in pljuvajo v sklede. To je ne samo neokusno, ampak tudi nezdravo in prepričan sem, da bi deželo ne stalo veliko, ako bi se za prisilno delavnico omislile take umivalne priprave, kakor jih imajo po vojašnicah uvedene.

Istotako bi se usojal opozoriti slavni deželni odbor na neko razvado v prisilni delavnici, namreč radi tobaka. Običajno je, da dobi vsak prisiljenec na mesec osem zavojev tobaka. Jaz sem sam kadilec in vem, kako težko se je odpovedati kajenju, ali zdi se mi pa vendar, da je osem zavojev preveč za prisiljenca, ker jih vsak ne pokadi sam, ampak jih je mnogo tudi takih, ki sami ne kade, ampak prodajajo tobak drugim prisiljencem, ki so hudi in strastnejši kadilci. Znano

je, da ravno na pljučih bolni še najraje kade, in tako se zgodi tudi v prisilni delavnici, da največ kade ravno na pol jetični ljudje, kar slabo vpliva na njihova pljuča, potem se pa zatekajo k zdravniku, marodirajo in tako povišujejo troške uprave prisilne delavnice.

Nadalje je še nekaj, na kar bi opozarjal, to so namreč noži prisiljencev. Znano je, da imajo prisiljenci tudi nože pri sebi. Vem, da se mi bo reklo, da jih imajo za rezanje kruha, ali ravnotako je resnica, da je bil že večkrat kak paznik z nožem napaden in precej znatno ranjen. Jaz mislim, da bi se zaradi rezanja kruha čisto lahko odpravili noži. Kruh lahko lomi prisiljenec, ni mu ga treba rezati, za druge stvari pa ne potrebuje noža. Če ga rabi pri delovršbi, se mu itak odvzame, ko neha delati.

Nadalje bi še nekoliko besed izpregovoril o korigendih, o teh korigendih se je že mnogo pisalo in govorilo, nasvetovalo to in ono, in prepričan sem, da bo enkrat prišlo do tega, da se bo ta oddelek odpravil, ki je zares v sramoto deželi Kranjski, in da se bo na njegovem mestu napravila druga stvar, ki bo bolje odgovarjala zahtevam humanitarnosti. No, pa o tem danes ne bom govoril, pač pa bi opozoril na nekaj, da so namreč sobe, v katerih spe korigendi, nekoliko premajhne. Dosedaj jih je spalo po 12 v sobi, v kateri je prostora kvečjemu za 8. Tudi se korigendi, kar se je že večkrat poudarjalo v javnih časopisih, ničesar ne nauče v prisilni delavnici. Ljudje, ki pošiljajo korigende v prisilno delavnico, so mnenja, da se bodo tam naučili kake obrti, ali tej se priučiti ne morejo, ker je izvrševanje obrti na zavodu vsled ugovorov — in jaz priznam, vsled popolnoma opravičenih ugovorov obrtnikov prepovedano. Kvečjemu se nauče izdelavati kake srajce, ampak da bi se izučili kot krojači, je čisto izključeno. Črevljarstva se nauče še nekoliko, vrtnarstva pa zopet ne, ker se ne vrše in gojijo na zavodu vse panoge vrtnarstva. Torej uspeh pouka je jako minimalen. Še večjo škodo pa trpe korigendi na zavodu v нравstvenem oziru, vsaj je znano, kolikokrat se dogajajo pregreški proti § 129. kazenskega zakona.

Veliko seveda se pod sedanjimi razmerami ne bo dalo storiti, nekateri nedostatk pa bi se vendar dali odpraviti. Vodstvu in paznikom nečem ničesar očitati, vsaj oni dotičnih nedostatkov ne morejo odpraviti. Krivi niso oni, ampak po mojem mnenju je le zistem cele uprave temu kriv, da so uspehi detencije dostikrat negativni.

Predno končam, bi se usojal omeniti še sledeče. V prisilni delavnici imajo v ječah kot kazni v uporabi še vedno takoimenovano „Anbinden“, da namreč koga, ki se je pregrešil proti disciplinarnim predpisom, privežejo na steno.

Priznavam, da prisiljenci niso ravno taki ljudje, s katerimi bi se moralo postopati kakor z drugimi. Za izmeček človeštva — um die Hefe der Menschheit — se gre, ampak če se je vsepovsod kazni privezavanja odpravila, naj bi se odpravila tudi v prisilni delavnici, ker — verjemite mi — ni si zlahka misliti tako nečloveške, deprimujoče kazni, kakor je ravno privezovanje! Zgodilo se je že, vsaj jaz imam ta ob-

čutek, da je bila to posledica te kazni, da se je že več prisiljenecv po prestani kazni obesilo. Na vsak način bi priporočal dotičnemu gospodu referentu deželnega odbora, in sploh deželnemu odboru, da privezovanje prisiljenecv odpravi. Vsaj ima vodstvo tudi drugih izdatnih sredstev na razpolago, da kaznuje tistega, ki se je pregrešil proti disciplini.

Potem bi še nekaj spregovoril o uradnikih. Uradniki imajo sedaj od delovršbe provizije in, kolikor je meni znano, so vsi s tem nezadovoljni ter so tudi že prosili pri deželnem odboru, da naj bi se jim te provizije, ki jih sedaj dobivajo od delovršbe prisiljenecv, dajale na kak drug način, pod kakim drugim naslovom, samo da se rešijo sramotilnega občutka, da dobivajo te plače iz dohodkov in zaslužka prisiljenecv. In res se je že zgodilo, že večkrat, da je kak prisiljenec, če je imel biti kaznovan zaradi slabega dela, naravnost rekel uradniku, da se ga zapre zaradi tega, ker mu ne dela zadosti in mu vsled tega ne da zadosti zaslužiti. Gotovo je to mučno za uradnika, to bo, mislim, visoka zbornica pripoznala, in zaradi tega, da jaz slavni deželni odbor prosil, da bi tudi to vprašanje nekoliko pretresal in premišljevali blagovolil, kako bi bilo mogoče tej stvari v okom priti.

Predno končam, še nekaj v jezikovnem oziru! Prisilna delavnica je zavod kranjski in, ker imamo na Kranjskem vendar Slovenci vso upravo v rokah, bi bil po mojem mnenju skrajni čas, da bi s prisilne delavnice vendar že enkrat izginil dvojezični napis in se nadomestil s samoslovenskim. Ravnotako bi se usojal gospoda referenta opozoriti, da so v bolniških prostorih tablice, na katere se vpisuje ime bolnikovo, dan vstopa in izstopa in bolezni, samonemške. Nadalje moram konstatovati, da se pri hišnih komisijah, pri katerih imajo biti navzoči vsi uradniki zavodovi, razpravlja navadno v nemškem jeziku; govori seveda vsak, kakor hoče, ampak zapisniki se napravljajo nemški. Jaz bi prosil, da bi slavni deželni odbor tudi v tem oziru hotel ukreniti potrebno izpremembo.

In s tem končam. Govoril sem mirno, popolnoma „sine ira et studio“ in jaz le prosim, naj bi slavni deželni odbor uvaževal in kolikor mogoče tudi izpolnil te moje nasvete.

Deželni glavar:

K besedi je dalje oglašen gospod poslanec grof Barbo.

Zum Worte gelangt jetzt der Herr Abgeordnete Graf Barbo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Der Herr Abgeordnete Dr. Oražen hat bezüglich der Zwangsarbeitsanstalt und der damit verbundenen Korrigendenabteilung manche Anregungen gegeben, für welche ich ihm sehr dankbar bin. Aber, offen gesagt, wäre ich ihm viel dankbarer gewesen, wenn er alle diese Anregungen zu der Zeit gegeben hätte, wo er noch Hausarzt der betreffenden Anstalt, wo er und wo es gewiß auch in seinen Pflichtenkreis gehört hätte, wenn er diese Übelstände, die er heute zur Sprache

gebracht hat, an kompetenter Stelle, beim Landesausschusse vorgebracht hätte. Ich mußte von der Annahme ausgehen, daß diesem Herrn diese Verhältnisse gar nicht bekannt sind, weil er es eben versäumt hat, den Landesausschuß darauf aufmerksam zu machen, wie er es als Hausarzt zu tun verpflichtet gewesen wäre.

Herr Dr. Oražen hat zunächst ausgestellt, daß das Defizit ein steigendes ist, daß es heuer auf 48.000 K gewachsen ist und daß zu befürchten sei, daß es in Zukunft noch mehr anwachsen werde, und er hat daran die Frage geknüpft, ob man nicht dem Gedanken näher treten sollte, die Anstalt überhaupt aufzulassen. Diesbezüglich möchte ich gleich eines bemerken. Die Anstalt ist für die krainischen Zwänglinge errichtet worden, welche von Krain aus notioniert worden sind und welche in einer Zwangsarbeitsanstalt untergebracht werden müssen. Wenn wir keine eigene Anstalt haben, müßten wir sie in fremde Anstalten geben und sie würden uns wahrscheinlich dort noch teurer zu stehen kommen als in der heimischen Anstalt.

Herr Dr. Oražen hat auch das sprachliche Moment berührt. Würden wir aber die Zwänglinge in fremden Anstalten unterbringen müssen, in denen ausschließlich die deutsche Sprache in Gebrauch ist, wäre das dem Herrn Dr. Oražen gewiß nicht recht, und es wäre allerdings für diese armen menschlichen Geschöpfe sehr qualvoll, wenn sie in eine Anstalt kämen, in der sie nicht einmal in ihrer Muttersprache verstanden würden. Das ist also auch ein Moment, das ich bei dieser Frage in Erwägung zu ziehen bitte.

Weiters müssen wir bedenken, daß, wenn wir heute oder morgen diese Anstalt auflassen, wir verpflichtet sind, die dort angestellten Beamten und Aufseher wenigstens zu pensionieren. Es ist das ja schon nicht sehr human, wenn man Leute, die noch in der Vollkraft ihrer Arbeitsfähigkeit stehen, Knall und Fall pensioniert, aber das ist doch das mindeste, was man tun muß. Daraus würde aber dem Landesfonds eine ganz bedeutende Belastung erwachsen, die weiter bestehen würde, trotzdem wir für die Unterbringung der heimischen Zwänglinge in fremden Anstalten zahlen müßten.

Die Idee, daß der Staat eigentlich verpflichtet ist, für die Zwänglinge zu sorgen und sie unterzubringen, ist ja vollkommen richtig, denn das gehört zur öffentlichen Sicherheit und es ist nicht einzusehen, warum das Land für die öffentliche Sicherheit aufkommen soll, deren Erhaltung dem Staate obliegt, allein über diese Frage werden wir heute hier nicht entscheiden können.

Weiters hat Herr Dr. Oražen als Ursache der großen Kosten und des wachsenden Defizits den Umstand bezeichnet, daß vielfach Leute in die Anstalt notioniert werden, welche körperlich nicht geeignet sind, Zwangsarbeiten zu verrichten. Nun, ich kann sagen, daß von der krainischen Landeskommission in dieser Beziehung sehr rigoros vorgegangen wird, und wenn das ärztliche Zeugnis des betreffenden Gerichtsarztes auch nur im mindesten darauf hinausläuft, daß

der Betreffende nicht geeignet ist, in vollem Maße die schwere Arbeit zu verrichten, wird er einfach nicht notationiert. Nun aber ist es gerade wieder Sache des Hausarztes, sofort die Anzeige zu machen und die geeigneten Schritte zu unternehmen, damit ein Zwängling, der sich in der Anstalt befindet, der aber physisch nicht geeignet ist, die Arbeiten zu leisten — immer kann man das ja nicht früher wissen, oft stellt sich das erst im Laufe der Detention heraus —, aus der Anstalt herauskomme. Allerdings ist es richtig, daß Triest oft monatelang auf Eingaben nicht antwortet — das ist in Triest ganz merkwürdig, daß man von dort so schwer eine Antwort bekommt — allein es sind mir auch Fälle bekannt, gerade aus den Hauskommissionssitzungen, wo sich Zwänglinge beschwert haben, daß sie sich beim ärztlichen Rapport wiederholt gemeldet haben, sie seien absolut nicht imstande, die Arbeiten zu verrichten, sie seien krank, daß aber der Doktor ihnen das Zeugnis nicht geben wollte. Ich gebe dafür Herrn Dr. Oražen gar keine Schuld, es ist ja möglich, daß das Simulanten waren, aber solche Beschwerden sind vorgekommen, die Zwänglinge haben erklärt, der Arzt kümmere sich nicht um sie und habe gesagt, er könne nicht helfen.

Die Waschvorrichtungen und Aborte sind allerdings in einem schrecklichen Zustande, aber da kann ich nur wieder meiner Verwunderung darüber Ausdruck geben, daß Herr Dr. Oražen, der so lange Hausarzt war, es nicht der Mühe wert gefunden hat, diesbezüglich eine Eingabe an den Landesausschuß zu machen oder in einer der wenigen Hauskommissionssitzungen, zu welchen er erschienen ist, persönlich auf diese Mißstände aufmerksam zu machen. Das ist doch Sache des Hausarztes, der ja auf die hygienischen Verhältnisse des Hauses zu schauen hat. Es ist ja nicht die Tätigkeit des Hausarztes damit erschöpft, daß er alle Tage fünf Minuten in die Anstalt kommt und fragt, wer krank ist, und dann wieder geht. Er ist vielmehr verpflichtet, wenn er Mängel sieht, sofort auf deren Abstellung zu dringen. Diesen Vorwurf also kann ich dem Herrn Vorredner nicht ersparen, ich kann ihm aber auch versichern, daß ich selbst gesehen habe, daß die Waschvorrichtungen und Aborte tatsächlich in einem ganz miserablen Zustande sind und ich kann ihm auch die Beruhigung geben, daß der Landesausschuß bereits Schritte unternommen hat, um diese Übelstände abzustellen.

Was die Behauptung betrifft, daß auch von solchen zuviel geraucht wird, denen das Rauchen nicht zuträglich ist, so wäre es wieder nur Sache des Hausarztes gewesen, die Direktion darauf aufmerksam zu machen und ihr mitzuteilen, der und der darf nicht rauchen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen: „Vsaj to se je zgodilo, pa ne pomaga! Kupujejo od drugih!“) Wenn aber die Direktion darauf nichts gegeben hat, hat er an die höhere Stelle zu gehen, aber das ist auch nicht geschehen.

Ebenso ist es richtig, daß das Schlafzimmer für die Korrigenden einfach skandalös ist. Die Korrigenden sind dort zusammengepfercht in einem vollkommen unhygienischen Raume, in dem ein solcher Ge-

stank herrscht, daß man es nicht einmal am Tage aushalten kann, während gelüftet wird. In solchen Räumen sollen die Korrigenden schlafen! Auch da ist Abhilfe im Zuge.

Was die Ausbildung der Zwänglinge für das Gewerbe anbelangt, so herrscht da ein ewiger Zwiespalt, in dem wir uns befinden. Einerseits ist die Anstalt verpflichtet, die Korrigenden für irgendein Gewerbe heranzubilden, andererseits aber schreien, sobald dies geschieht, und in der Anstalt ein Gewerbe ausgeübt wird — ob berechtigter oder unberechtigterweise, weiß ich nicht — sämtliche Gewerbetreibende über unlautere Konkurrenz. Da ist es furchtbar schwer, allen recht zu tun. Man kann doch nicht Schuhe machen lassen und sie dann wegwerfen, damit die Gewerbetreibenden nicht geschädigt werden. In diesem Falle würde das Defizit gewiß noch bedeutend steigen.

Was die Gärtnerei anbelangt, kann ich auch die Versicherung geben, daß diesbezüglich weitere Schritte unternommen werden. Es liegt nämlich ein Antrag der Direktion vor, im Garten auch ein Gartenhaus zu errichten, damit die Korrigenden auch im Winter im Garten beschäftigt werden können.

Ein weiterer Mißstand, den der Herr Vorredner hervorgehoben hat, besteht darin, daß Korrigenden ganz verschiedenen Alters zusammengehalten werden. Es kommen solche unter 14 Jahren zusammen mit 18- und 19jährigen Burschen. Das ist jedenfalls ein großer Übelstand. Um demselben wenigstens für unsere krainischen Korrigenden abzuhelpen, hat der Landesausschuß beschlossen, daß von nun an krainische Knaben unter 14 Jahren, die für das Zwangsarbeitshaus notationiert werden, nicht in dieses, sondern in die Erziehungsanstalt der Salesianer untergebracht werden. Die Regierung hat gerade diesertage ihre Zustimmung zu dieser Maßnahme gegeben, was sehr zu begrüßen ist. Ich muß aber schon jetzt darauf aufmerksam machen, daß das wieder größere Kosten verursachen wird, denn wir müssen für jeden Knaben, der zu den Salesianern gegeben wird, 300 K jährlich zahlen. Eben wegen dieser Mißstände in dieser Korrigendenabteilung hat Herr Dr. Šusteršič gelegentlich eines Referates beantragt — und der Antrag ist angenommen worden — daß der Landesausschuß beauftragt werde, die Reorganisation der Korrigendenabteilung in Angriff zu nehmen und tunlichst bald einen diesbezüglichen Entwurf vorzulegen. Dieser Entwurf ist in Arbeit und wird hoffentlich in der nächsten Session dem Landtage unterbreitet werden können.

Was die Disziplinarstrafen anbelangt, hat Herr Dr. Oražen selbst gesagt, daß man die Zwänglinge etwas strenger behandeln müsse, als andere. Beim Militär haben wir ja für die geringsten Vergehen oft ganz drakonische Strafen. Es ist zwar das Anbinden abgeschafft worden, aber das Kurzschließen ist, soviel ich weiß, noch in Anwendung, und in Deutschland oder wenigstens in Preußen ist in den Strafhäusern sogar noch die Prügelstrafe beibehalten worden, was bei uns bekanntlich nicht der Fall ist. Ich gebe ja zu, daß das Anbinden eine sehr drakonische Strafe ist, welche nur in den allerseltensten Fällen in Anwen-

dung kommen darf, aber soweit ich informiert bin — Herr Dr. Oražen dürfte ja als gewesener Hausarzt, der ja auch die Arreste besuchen konnte, es besser wissen — sind auch tatsächlich nur solche Leute angebunden worden, welche sich ganz besonders renitent benommen haben, die in total trunkenem Zustande eingebracht wurden und, in die Zelle gebracht, alles kurz und klein gehauen haben, so daß man kein anderes Mittel hatte, als sie unter militärischer Assistenz für einige Zeit an die Wand zu binden.

Was die Provisionen anbelangt, gebe ich dem Herrn Vorredner vollkommen recht: die Provisionen haben etwas sehr Unangenehmes an sich, weil die Zwänglinge das Gefühl haben, sie müssen nur deshalb arbeiten, damit die Beamten und Aufseher dadurch einen Verdienst erhalten. Das ist das Odiose an der Sache und deshalb wäre ich für die Abschaffung dieser Provisionen. Diesbezüglich liegt ein Antrag des Direktors der Anstalt vor, der im Landesausschusse zur Behandlung kommen wird. Jedenfalls müßten aber die Betreffenden für den Entfall der Provisionen entschädigt werden, denn es geht nicht an, daß man den Beamten einen Teil ihrer Einnahmen einfach wegnimmt, ohne ihnen einen Ersatz dafür zu geben. Ein solcher Ersatz wird aber wohl nur durch eine Gehaltsaufbesserung geboten werden können, und da wird wieder die Frage entstehen, ob das nicht auch auf die Pensionen einwirken und dadurch eine neuerliche Belastung des Landes herbeigeführt werden würde.

Was das sprachliche Moment anbelangt, möchte ich nur bemerken, daß mir nicht bekannt gewesen ist, in welcher Sprache die Kopfzettel verfaßt werden, ich bin aber überhaupt dafür, daß gar keine Kopfzettel oder nur solche in lateinischer Sprache in Verwendung gebracht werden, weil es für den Kranken gewiß sehr unangenehm ist, wenn er auf der Tafel sieht, er hat die Lungenschwindsucht.

Das wollte ich auf die Ausführungen des Herrn Vorredners erwidern. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec Lenarčič.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, ne da bi hotel kritikovati upravo prisilne delavnice, marveč le, da nekoliko omenjam, kako bi bilo po mojih mislih mogoče zmanjšati deficit, katerega izkazuje proračun. Gospodje dobro veste in tudi gospod poročevalec je danes že opozoril na to, da je bil zaklad prisilne delavnice v prejšnjih časih v boljšem gmotnem stanju, in tudi se še dobro spominjamo časa, ko je bil aktiven. Danes žalibog ni več aktiven. Vzroke je že navedel gospod poročevalec. Ti vzroki so, da je število izvenkranjskih prisiljencev dandanes neprimerno manjše, kakor je bilo poprej, drugič pa, da so se plače uslužbencev prisilne delavnice povišale skoro na dvojno mero. Okoliščine, da imamo manj prisiljencev iz tujih dežel, te okoliščine ne bomo mogli odpraviti.

Želeti pa je vsekakor, da ima prisilna delavnica tudi prisiljence iz tujih dežel, ker je razlika med vzdrževalnimi stroški teh prisiljencev, ako so zdravi, in med domačimi prisiljenci precejšnja. Na neko okolnost bi pa vendar opozoril, na to namreč, da so vzdrževalni stroški, kakor se drugim deželam računajo za njihove prisiljence od kranjske dežele, manjši, kakor v vseh drugih prisilnih delavnicah naše države. Druge prisilne delavnice zaračunavajo po 1 K na dan za vsakega prisiljenca, medtem ko kranjska dežela zaračunava le 90 h. Z ozirom na veliko draginjo, katera se povsod pojavlja, je pričakovati, da bi zvišek od 90 h na 1 K gotovo ne vplival tako na upravo sosednih dežel, da bi vsled tega malega zviška morda ne pošiljale več svojih prisiljencev v naš zavod. Če se oskrbnine, ki se zaračunavajo tujim deželam, zvišajo za tistih 10 h, imamo tu finančni uspeh v približnem znesku 7000 K in teh 7000 K je vsekakor vpoštevanja vrednih, kadar imamo opraviti s tako velikim deficitom 48.000 do 49.000 K.

In še na neko okolnost bi opozoril gospode in ta je, da bi bilo mogoče naše prisiljence, kateri se morajo kolikor mogoče odvajati od obrtniškega dela, da ne pridemo do neljube konsekvence in do vedno neprijetne kritike, češ da naši prisiljenci opravljajo obrtniška dela in s tem obrtnikom konkurencu delajo, po možnosti uporabljati za kmetska dela. To se deloma še stori, ker se jih vsako leto nekaj odda ven na deželo za kmetska dela, ampak jaz imam v mislih, da bi se tudi za domače potrebščine dalo kaj storiti, ako bi se tukaj za domače potrebe zavoda samega nekateri prisiljenci porabili za ekonomijo. Jaz sem se o stvari informiral in vodja prisilne delavnice se je izjavil, da je ta misel izpeljiva. Bog ve, kakega efekta seveda od tega ni pričakovati, ampak nekaj pozitivnega se da pa vendar doseči zlasti zaradi tega, ker je že prisilna delavnica sama konsument in producent. Seveda nima zavod sam primernih njiv in parcel na razpolago, ampak prilika je pa vendar dana, da se v bližini Ljubljane dobi v najem kako primerno zemljišče in da se za njegovo obdelovanje porabijo tisti prisiljenci, ki so iz kmetskega stanu, da bodo ostali pri svojem poklicu in se mu ne bodo odtuževali. Iz tega vzroka, ker je prvič pričakovati nekoliko pozitivnega uspeha in drugič pa iz vzgojevalnega vzroka, da se prisiljenci iz kmetskega stanu ne odtužujejo svojemu poklicu, bi jaz prosil, da bi se deželni odbor blagovolil s tem vprašanjem pečati in po možnosti v lastnem delokrogu ukreniti, da bi se v tem zmislu vpeljalo delo v prisilni delavnici.

Poslanec dr. Oražen:

Prosim besede za formalno opazko.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Oražen ima besedo.

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Nasproti izvajanjem gospoda predgovornika grofa Barba moram formalno konstatovati, da je bil moj govor čisto miren in stvaren,

ravnotako pa moram formalno konstatovati, da je bil gospod poslanec grof Barbo jako nervozen in se je kazal precej pikiranega, in jaz se tu formalno izrazim, da se le čudim, da ni rekel gospod poslanec grof Barbo, da sem jaz kriv tudi še deficita, ki ga izkazuje proračun.

Formalno bi dalje konstatoval, da je gospod deželni odbornik grof Barbo referent o prisilni delavnici, in da referentova naloga ni samo ta, da jemlje na znanje podatke, ki se mu naznanjajo od druge strani, ampak da se o razmerah na zavodu sam prepriča, da se pa o njih ni prepričal, je dokaz to, da še ne ve, v kakšnem jeziku so spisane tablice v bolniških prostorih.

Nadalje moram še formalno ugovarjati njegovi opazki, kar se tiče kajenja, češ da je dolžnost zdravnikova, skrbeti za to, da bolni prisiljenci ne kade. Temu nasproti formalno konstatujem, da zdravnik vedno zapiše: Ta je bolan, ne sme kaditi, ampak kaj pomaga to, če pa imajo zdravi tobak in ga od njih dobivajo bolniki. Ne vem torej, kaka krivda bi na tem zadela zdravnika! Da je pa še simulante na pomoč poklical nasproti zdravniku, mi je neumljivo, kajti njemu mora dobro znano biti, da nekateri prisiljenci simulirajo, ker nečejo delati. Ravnotako formalno konstatujem, da sem vselej vsakega prisiljenca, ki se je oglasil bolnega, preiskal in takoj sestavil spričevalo ter ga dal vodstvu, da ga odda naprej. Toliko gospodu grofu v odgovor.

Formalno bi končno le še, kar se tiče privezovanja prisiljencev, omenjal, da se ravno pijanih ne sme privezovati. Naj se jih kaznuje na drug način, ne pa s privezovanjem, ker obstoji pri tem nevarnost, da se dotičnik uduši. Toliko sem hotel v formalnem oziru odgovoriti na izvajanja gospoda grofa Barba.

Deželni glavar:

K besedi se je še enkrat oglasil gospod poslanec grof Barbo.

Das Wort hat der Herr Abgeordnete Graf Barbo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Ich muß Herrn Dr. Oražen noch einmal antworten, schon aus dem Grunde, weil er gesagt hat, ich wäre nervös geworden. Ich bin aber gar nicht nervös geworden und habe auch gar keinen Grund dazu gehabt, weil ich als Referent des Zwangsarbeitshauses ein vollkommen ruhiges Gewissen habe. Ich habe nur konstatiert, daß ich mich sehr wundere, daß gerade Herr Dr. Oražen, der als Hausarzt verpflichtet gewesen wäre, alles das, was er heute kritisiert hat, seinerzeit und schon längst beim Landesausschusse zur Anzeige zu bringen, dies erst heute tut. (Poslanec — Abgeordneter Jarec: „Čujte, čujte!“)

Daß ihm diese Bemerkung sehr unangenehm war, glaube ich (Poslanec — Abgeordneter Jarec: „Hinc illae lacrimae!“), aber ich bin deshalb absolut nicht nervös geworden.

Wenn er gemeint hat, daß es auch meine Pflicht als Referent des Landesausschusses gewesen wäre,

mich über die Zustände in der Anstalt selbst zu informieren, so hat er wohl vollkommen recht (Poslanec — Abgeordneter dr. Oražen [poslanec — Abgeordneten Jarec]: „Tukaj kličite, čujte!“), aber ich habe das auch getan, ohne von Herrn Dr. Oražen je auf diese Pflicht aufmerksam gemacht worden zu sein.

Derjenige aber, der an der Anstalt angestellt ist und die Verpflichtung hat, täglich hinzugehen, der speziell die Verpflichtung hat, auf die hygienischen und sanitären Verhältnisse zu schauen und, wenn etwas vorkommt, was nicht sein soll, auf dessen Abstellung zu dringen, dies aber nicht getan hat, hat am allerwenigsten die Aufgabe und das Recht, hier im Hause über diese Zustände abfällig zu sprechen. Damit bin ich mit Herrn Dr. Oražen endgültig fertig. (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Vsaj je on samo opozarjal!“)

Deželni glavar:

Če nihče več ne želi besede (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich), ima besedo gospod poročevalec.

Der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Referent Graf Margheri:

In den Ausführungen der Herren Vorredner, die gewiß dazu beitragen werden, die Verhältnisse im Zwangsarbeitshause zu verbessern, wurde auch die Höhe des Budgets in Erörterung gezogen und vom Herrn Kollegen Lenarčič auch das Moment zur Sprache gebracht, daß man durch eine Erhöhung der Gebühren für fremde Zwänglinge das Defizit herabmindern könnte. Diese Frage wurde auch im Finanzausschusse erörtert und es besteht ja auch kein Zweifel, daß man durch eine Erhöhung des Taggeldes für fremde Zwänglinge das Land wirklich entlasten könnte. Andererseits aber ist im Finanzausschusse betont worden, daß man vielleicht weniger Zwänglinge aus anderen Kronländern bekommen könnte und diese Ansicht ist auch im Finanzausschusse durchgedrungen. Alle anderen Anregungen gelten eigentlich erst für die Zukunft und ich habe infolgedessen keinen Anlaß, mich weiter darüber auszusprechen. Ich stelle daher nomine des Finanzausschusses neuerlich die Bitte, der hohe Landtag wollen den Antrag dieses Ausschusses annehmen.

Deželni glavar:

Bomo glasovali. Gospod poročevalec predlaga, da se potrdi proračun deželne prisilne delavnice za leto 1910. po predlogih deželnega odbora.

Tisti gospodje, kateri se strinjate s predlogom finančnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in ta točka dnevnega reda rešena. Na vrsto pride sedaj točka:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

c) o proračunu deželnega kulturnega zaklada za l. 1910. (k prilogi 119.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
c) über den Voranschlag des Landeskulturfonds pro 1910 (zur Beilage 119).

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Poročati mi je v imenu finančnega odseka o proračunu deželnokulturnega zaklada za leto 1910. Ta zaklad ima proračunjenih dohodkov, ki so sestavljeni:

1.) iz obresti začasno naloženih denarjev	320 K
2.) iz glob	3000 „
in najvažnejši dohodki tega fonda so	
3.) izkupila za lovske karte v znesku	14000 „

tako da ima ta zaklad dohodke vsega skupaj proračunjene na 17320 K

V rubriko stroškov je deželni odbor postavil:

1.) prispevek za kmetijsko šolo na Grmu v znesku	4800 K
2.) stroške za kulturne namene	10400 „
3.) razne stroške	2120 „

tako da znašajo vsi stroški skupaj 17320 K

V finančnem odseku so pa stavili nekateri gospodje predlog, naj se črta in izpusti iz stroškov vsota 4800 K kot prispevek deželnokulturnega zaklada za kmetijsko šolo na Grmu ter naj dotični prispevek krije tudi deželni zaklad. Utemeljevali so dotični predlagatelji ta svoj predlog, kateremu se je končno tudi finančni odsek pridružil, s tem, da so rekli, da naj bi deželni odbor dal raje nekoliko višjo vsoto za razne panoge kmetijstva in gozdarstva in druge panoge kmetijstva sploh. Tako črtani znesek 4800 K naj bi raje prišel na dobro drugi postavki „stroškom za deželnokulturne namene“, tako da bi ta druga postavka namesto 10.400 K znašala 15.200 K, in bi potem istotako dohodkom v znesku 17.320 K stali nasproti izdatki v ravno isti višini. Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

- 1.) Proračun deželnokulturnega zaklada za leto 1910. s potrebščino 17.320 K in s pokritjem v ravnoličnem znesku se odobri.

2.) Od proračunjene potrebščine 17.320 K se določi znesek 15.200 K za porabo v kulturne namene, znesek 2120 K pa za razne stroške. Znesek 4800 K za prispevek za kmetijsko šolo na Grmu se črta.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato. Želi kdo govoriti?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, bomo glasovali.

Oni gospodje, ki pritrdijo predlogom finančnega odseka o proračunu deželnokulturnega zaklada za leto 1910., izvolijo naj vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljnja točka dnevnega reda je:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:
d) o proračunu grmskega zaklada za l. 1910. (k prilogi 145.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:
d) über den Voranschlag des Staudnerfonds pro 1910 (zur Beilage 145).

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, das Referat zu erstatten.

Referent Graf Margheri:

Hohes Haus! Der Voranschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1910, über welchen ich nunmehr zu referieren habe, beziffert sich im Erfordernis mit 62.942 K, in der Bedeckung mit 13.886 K. Es ergibt sich daher ein Abgang von 49.056 K, welcher aus dem Landesfonds zu decken ist.

Bei diesem Voranschlage können wir keinen Vergleich anstellen, wie bei den anderen Voranschlägen, denn die Staudner Schule hat ein ganz neues Statut erhalten, welches der hohe Landtag am 11. Oktober 1909 beschlossen hat. Die heutigen Wirtschaftsverhältnisse sind derartige, daß weder mit der Praxis noch mit der Empirik allein das Auskommen gefunden werden kann. Man war daher genötigt, die Schule in Stauden auf eine andere Basis zu stellen als früher, und das Resultat dieser Studien und Beratungen war der eben zitierte Beschluß des hohen Landtages. Die Schule ist jetzt ganz anders organisiert, sie hat Winter-, Sommer- und Wanderkurse, und zwar sind zwölf Kurse an der Schule mit 48 Tagen, drei Winterkurse mit sieben Tagen und 40 Wandervorträge, ferner ist ein Haushaltungskurs inaugurirt worden, und zwar sollen jährlich sechs solche Kurse abgehalten werden, die je zwei Monate dauern sollen. Diese Kurse werden die Schulschwester in St. Michael besorgen. Dadurch, daß die Schule in Stauden auf eine neue Basis gestellt wurde, hat sich auch die Anschaffung einer ganzen Reihe von Hilfsmitteln als notwendig erwiesen. Wir finden daher im heurigen Budget die Rubrik „Außerordentliche Auslagen“ sehr hoch, das sind aber Auslagen, welche ja nur einmal gemacht werden müssen und den Wert der Schule selbst erhöhen, daher eigentlich nicht Passivposten sind.

Die Schule auf ihrer neuen Basis ist ein noch nicht erprobtes Experiment, es ist aber, glaube ich, alle Hoffnung vorhanden, daß sie sich bewähren wird. Nomine des Finanzausschusses erlaube ich mir daher die Bitte, den folgenden Antrag anzunehmen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

- 1.) Der Voranschlag des Staudner Fonds pro 1910 mit einem Erfordernisse von 62.942 K und einer Bedeckung von 13.886 K, daher mit einem Abgange von 49.056 K, der aus dem Landesfonds zu decken ist, wird genehmigt.

2.) Der Landesauschuß wird beauftragt, nach Ablauf des Schuljahres einen abgesonderten Bericht über die Tätigkeit (Fortschritt) der Schule in Stauden, insbesondere einen Ausweis über die Vorbildung,

Heimatzuständigkeit und den Fortschritt der Frequentanten dem Landtage vorzulegen und unter einem zu berichten, welchen Berufszweigen die Absolventen der Schule, respektive des Winterkurses, sich zugewendet haben.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali, in sicer o vsakem predlogu finančnega odseka posebej. Gospodje, ki pritrjujete prvemu odstavku predloga, da se odobri proračun grmskega zaklada za l. 1910. s potrebsčino 62.942 K, s pokritjem 13.886 K in torej primanjkljajem 49.056 kron, katerega je pokriti iz deželnega zaklada, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj prosim glasovati še o drugem odstavku predloga, ki se tiče posebnega poročila deželnega odbora o grmski šoli. Gospodje, ki ste tudi za ta odstavek, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je tudi sprejet in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Sedaj pride na vrsto točka:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

e) o prošnji Frančiške Tomazin, vdove po pazniku prisilne delavnice, za podaljšanje miloščine. (148/Pet., 330/Pet., 404/Pet.)

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

e) über das Gesuch der Zwangsarbeitshausaufseherswitwe Franziska Tomazin um Verlängerung der Gnadengabe. (148/Pet., 330/Pet., 404/Pet.)

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, über diesen Punkt der Tagesordnung zu referieren.

Referent Graf Margheri:

In der letzten Sitzung hatte ich die Ehre, über Gnadengaben zu berichten, welche Witwen und Waisen nach Lehrern zuerkannt wurden. Die ganz gleichen Verhältnisse obwalten auch bezüglich der Zwangsarbeitshausaufseherswitwe Franziska Tomazin, die ein Gesuch um Verlängerung der ihr seinerzeit zuerkannten Gnadengabe überreicht hat. Ich erlaube mir deshalb namens des Finanzausschusses den Antrag zu stellen:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Franziska Tomazin wird für die Jahre 1910, 1911 und 1912 eine Gnadengabe von jährlich 240 K bewilligt.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede k predlogu gospoda poročevalca? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Daljnja točka je:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

f) glede podpore podkovski šoli v Ljubljani (k prilogi 32.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

f) betreffend die Subventionierung der Hufbeschlagschule in Laibach (zur Beilage 32).

Ich ersuche den Herrn Berichterstatter, die Verhandlung einzuleiten.

Referent Graf Margheri:

Hohes Haus! Seit dem Jahre 1848 besteht in Laibach eine Hufbeschlagschule, welche von der Landwirtschaftsgesellschaft erhalten wird. Nachdem nun aber diese Anstalt einer gründlichen Reorganisation bedürfte, hat die k. k. Landwirtschaftsgesellschaft erklärt, nur dann diese Hufbeschlagschule weiter erhalten zu können und zu wollen, wenn von seiten des Staates und des Landes eine entsprechende Subvention gewährt wird. Auch die Stadt Laibach sollte zu den Kosten der Anstalt herangezogen werden. Es wurde nun eine Enquete abgehalten, in der die Notwendigkeit der Schaffung eines neuen Statutes festgestellt wurde. Dieses neue Statut wurde dem Landesauschusse vorgelegt und von diesem auch genehmigt, es wurden auch alle weiteren Vorbedingungen geschaffen. Der Stand der Dinge ist jetzt der folgende: Die Stadt Laibach hat eine einmalige Subvention von 5000 K zugesichert, wohingegen der Staat einen jährlichen Erhaltungsbeitrag von 4800 K bewilligt hat. Es käme nun auch auf das Land eine Subvention von 2000 K jährlich. Nach eingehender Erörterung aller Verhältnisse wurde im Finanzausschusse auch ein dahingehender Beschluß gefaßt, dabei jedoch das Verlangen gestellt, daß dem Lande auch ein Aufsichtsrecht eingeräumt werde. Diesem Wunsche wird auch in dem Antrage des Finanzausschusses Ausdruck verliehen, den ich hiemit vorzutragen die Ehre habe. Er lautet:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesauschuß wird ermächtigt, der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft zur Erhaltung der Hufbeschlagschule in Laibach einen Beitrag von 2000 K aus dem Landeskulturfonds vorläufig auf die Dauer von fünf Jahren unter der Bedingung auszuzahlen, daß ein Kuratorium geschaffen wird, in welchem das Land entsprechend vertreten ist.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec Turk.

Poslanec Turk:

Visoka zbornica! Z veseljem pozdravljam, da bo tudi dežela prispevala 2000 K za podkovsko šolo, vendar mislim, da je dežela v prvi vrsti poklicana, da da večji prispevek za to šolo, kajti to šolo obiskujejo ve-

činoma kovači iz dežele in torej bo prišla, če bo prav upravljana ta živinozdravnišnica, tudi kmet-skemu občinstvu v veliko korist. Za Ljubljano bi se končno še ne šlo toliko, kajti tukaj imamo živinozdravnike in hleve, da vsak lahko živino doma pre-skrbi, dočim na deželi nimajo tistih sredstev in pro-storov, da bi mogli tako ravnati z bolno živino, kakor bi bilo potrebno. Zato bi jaz za svojo osebo nasvetoval, da se v prvi vrsti kmetijski družbi naroči, da preuredi živinozdravnišnico tako, da bo odgovarjala sedanjim razmeram in potrebam, in pod tem pogojem naj jej potem dežela tudi lahko da večjo podporo. Za sedaj ne stavljam nobenega predloga v tem oziru, ampak pozneje, ko bo živinozdravnišnica odgovarjala vsem predpisonim, se jej bo lahko dala tudi večja podpora.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena ter ima gospod po-ročevalec končno besedo.

Der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Referent Graf Margheri:

Hohes Haus! Seitens des sehr geehrten Herrn Vorredners wurde die Forderung gestellt, daß der Landwirtschaftsgesellschaft aufgetragen werde, die Hufbeschlagschule und das Tierspital in moderner Weise einzurichten, in welchem Falle das Land auch einen höheren Beitrag leisten sollte. Nun ist ja eine moderne Einrichtung der Schule ohnehin geplant, es soll ja eine moderne Hufbeschlagschule, und zwar in Zusammenhang mit einem entsprechenden Tierspital eingerichtet werden. Das kann ich aus den Akten und den eingeholten Informationen konstatieren. Was die Höhe des Beitrages des Landes anbelangt, so wurde der Betrag von 2000 K von Seite des Landesausschusses, der in dieser Angelegenheit interveniert hat, als genügend bezeichnet. (Poslanec — Abgeordneter Lenarčič: „Er ist nur für die Hufbeschlagschule bestimmt!“) Ja, nur für die Hufbeschlagschule. Mit Rücksicht auf diesen Sachverhalt empfehle ich den Antrag des Finanzausschusses neuerlich zur Annahme.

Deželni glavar:

Bomo glasovali. Predlog je en sam tukaj, namreč predlog finančnega odseka. Gospodje, ki mu pritrdite, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

g) o proračunu gledališkega zaklada za l. 1910. (k priloge 112.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

g) über Voranschlag des Theaterfonds pro 1910 (zur Beilage 112).

Prosim gospoda poročevalca, da uvede razpravo.

Poročevalec Kobi:

Deželni odbor je predložil proračun gledališkega zaklada za leto 1910, in sicer znašajo: (bere posamezne postavke potrebsčine iz priloge 112. — Liest die einzelnen Ziffernansätze des Erfordernisses aus der Beilage 112).

Vsa potrebsčina znaša potemtakem 25.074 K. Pokritje obstoji samo iz „Raznih dohodkov“ 1650 K, to so namreč povrnitve raznih društev za osvetljavo in kurjavo, tako da ostane deželi za pokriti 23.424 K.

Finančni odsek se je o tem proračunu posvetoval ter je prišel do zaključka, da se ima ta proračun odobriti. Obenem je pa prišel tudi do mnenja, da naj bi se pri tej priliki stavila tudi neka resolucija, s katero bi se deželnemu odboru naročilo proučiti vprašanje, ali bi ne kazalo opustiti zavarovanje deželnih poslopij proti požaru in ustanoviti namesto tega poseben zavarovalni zaklad.

Finančni odsek je namreč vodila tale misel. Dežela ima po raznih krajih svoja poslopja, ima Grmsko šolo, bolnišnico, blaznico, gledališče, muzej, deželni dvorec itd. in torej plačuje precej velike vsote za zavarovanje proti požaru. Če se upajo privatne družbe garantirati, da bodo deželo v slučaju požaru odškodovale, mislim jaz, da to tudi lahko riskira dežela. Pregovor pravi: „Kdor ne vaga, ostane brez blaga.“

Vsled tega bi jaz prosil, da visoka zbornica pritrdi sledečemu sklepu in pa resoluciji finančnega odseka, ki se glasita:

„Visoki deželni zbor skleni:

Odobri se proračun gledališkega zaklada za leto 1910. s potrebsčino v znesku 25.074 K in s pokritjem v znesku 1650 K, torej s primanjkljajem v znesku 23.424 K, ki ga pokrije deželni zaklad.“

Resolucija.

„Deželnemu odboru se naroča, da prouči vprašanje, ali bi ne kazalo, da se zavarovanje vseh deželnih poslopij proti požaru opusti in ustanovi poseben zavarovalni zaklad, ter o tem poroča v prihodnjem zasedanju.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Iz poročila gospoda referenta prepričali smo se, da vzdrževanje in uprava deželnega gledališča pomenja za deželo precejšnje breme, ali z drugimi besedami: Deželno gledališče je za deželo visoko pasivno premoženje. Nikakor se ne spotikam na tem dejstvu samem, kajti deželno gledališče je hram slovenske muze, te zelo važne panoge naše narodne kulture. Zato je le opravičeno, da tudi dežela doprinaša primerno žrtev za ta zavod. O tem smo menda pač soglasni v tej zbornici. Zdi se mi pa, da bi dežela mogla zadoščati tej svoji kulturni nalogi, ne da bi še nadalje ostala lastnica gledališkega poslopja. Razmere so se izpremenile in tako zasukale, da si Nemci grade

svoje lastno gledališče in deželno gledališče bo vsled tega ostalo zgolj le za slovenske predstave. Slovenske predstave v deželnem gledališču se pa dandanes, kakor je notorično znano, vzdržujejo največ in v prvi vrsti s pomočjo ljubljanskega mesta, katero — to mora vsakdo priznati — naravnost krvavi za slovensko gledališče; vsled tega nastane po mojem mnenju vsega uvaževanja vredno vprašanje, ali bi se ne dala najti pot, po kateri bi dežela odstopila gledališko poslopje v last mestni občini ljubljanski. Mestna občina ljubljanska se za tako danajsko darilo gotovo ne bo trgala, toda ker ima še sedaj takorekoč skoraj izključno v rokah vzdrževanje slovenskega gledališča, bi jej bilo morda tudi mogoče ceneje vzdrževanje in upravljanje gledališkega poslopja, kakor je to mogoče deželi; dežela pa bi bila s tem znatno razbremenjena.

To je uvaževal tudi že deželni odbor sam, ker se je, kakor je vsaj nekaterim gospodom izmed Vas znano, obrnil na mestno občino z neobveznim vprašanjem, je-li in pod kakimi pogoji bi bila pripravljena prevzeti gledališko poslopje v svojo last. Mestna občina je odgovorila, da je pripravljena prevzeti gledališko poslopje tako, kakršno je, z na njem bremenečim hipotekarnim dolgom v okroglem znesku 100.000 K. Mestna občina bi torej prevzela amortizovanje in obrestovanje tega dolga in seveda tudi vse stroške za vzdrževanje in upravo gledališkega poslopja. Deželnemu odboru se je, kolikor sem informovan, zdela ta ponudba nesprejemljiva, meni se pa zdi nesprejemljiva le na prvi pogled, kajti vrednost gledališkega poslopja je vendar zgolj fiktivna. Dokler služi to poslopje namenu in poklicu, da se vzdržuje slovensko gledališče, toliko časa ne bo donášalo lastniku ničesar, temveč mu bo nalagalo le občutna bremena. Za skladišče ali kaj podobnega pa tudi ne bo mogla oddati tega kulturnega hrama ne dežela, ne mesto.

Prepričan sem torej, da bi bilo mogoče najti pot, po kateri bi se dali združiti vsi interesi, ki prihajajo tu v poštev, in ta pot bi bila, če odstopi dežela gledališko poslopje ljubljanskemu mestu kot v prvi vrsti za njega vzdrževanje poklicanemu faktorju.

Morda se mi bo od kake strani ugovarjalo, da je pri naših razmerah tudi gledališče postalo „politikum“, in da mora biti večina s tega stališča zoper odstop poslopja mestu. Slovenske predstave prireja sedaj v deželnem gledališču v resnici le „Dramatično društvo“. Pričela se je pa akcija tudi že od druge strani. Vzdržuje se nova dramska šola in prireja predstave s precej lepimi uspehi tudi od strani „Krščanske Socialne Zveze“. In jaz bi absolutno ničesar ne imel zoper to, ako bi dežela za odstop gledališkega poslopja mestni občini stavila kot „conditio, sine qua non“ pogoj, da se dnevi predstav pravično in primerno razdelijo tako, da bi jih v zadostni meri dobila ne le „Krščanska Socialna Zveza“, temveč za slučaj, da bi se oglasila tudi še kaka druga organizacija, na primer v okviru socialne demokracije, ki bi se bavila z dramatikom, tudi ta organizacija. Čim več je namreč ljudskih predstav, čim več konkurence na polju umetnosti, tem bolje je to za stvar samo.

Zato bi jaz predlagal, da se pogajanja z mestno občino glede odstopa gledališkega poslopja nadaljujejo, oziroma obnove, in se v to svrhu usojam staviti in priporočati visoki zbornici v sprejem sledečo resolucijo:

„Deželnemu odboru se naroča, da vpelje, oziroma nadaljuje pogajanja z mestno občino ljubljansko zaradi izročitve deželnega gledališča v last in oskrbo mestne občine ter da poroča deželnemu zboru čim hitreje o uspehu teh pogajanj.“

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zatvorjena. Gospod poročevalec ima končno besedo.

Poročevalec Kobi:

Gospod poslanec dr. Triller je omenil ponudbo mestne občine ljubljanske zaradi prevzetja gledališča. Ta stvar je že izročena finančnemu odseku, kateri se pa o njej še ni posvetoval. Konstatirati moram tukaj le, da je gospod poslanec dr. Triller v zadevi napačno informiran. Če dovolite, lahko prečitam prvi stavek dotičnega dopisa mestnega magistrata. Glasi se (bere — liest):

„Občinski svet deželnega stolnega mesta Ljubljane sklenil je v svojej javnej rednej seji dne 2. julija t. l. prevzeti gledališčno poslopje z vsem inventarjem v svojo neomejeno last proti temu, da dežela Kranjska prevzame ves še neuničeni dolg za zgradbo gledališkega poslopja v sedanjem stanju, to je 101.009 kron 60 h in pod pogojem, da se dežela po svojem zakonitem zastopstvu zaveže, v bodoče slovensko gledališče vsaj v toliki meri redno podpirati, v kolikor ga je podpirala v preteklem času.“ (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To je napačno! Občinski svet je sklenil tisto, kar sem popreje rekel, namreč, da mesto prevzame ves neuničeni dolg okroglih 100.000 K!“)

Ja prosim, tukaj imate podpis župana Hribarja. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Potem je dopis napačno formuliran! Mesto prevzame dolg!“) Jaz se držim tega, kar je tukaj pisano. Sicer se pa, kakor je gospod dr. Tavčar rekel, jaz res nahajam v neprijetnem položaju, da moram poročati o gledališču. Torej po mojem mnenju je to tako zafrkljiva ponudba, da je deželni odbor ne more sprejeti. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Sklep se je glasil, da mesto prevzame dolg, tako je bilo sklenjeno!“)

Sicer pa prirejajo tudi razna izobraževalna društva po deželi gledališke predstave, katere izvrstno uspevajo, ne da bi dobivala društva kake podpore, Ljubljana pa ima že od gledališča samega dobiček. Priredili smo tudi že v Borovnici predstave, ki so dobro uspele in katere so prišli gledat tudi Ljubljanci, pa nismo od stolnega mesta ljubljanskega zahtevali nikakršne podpore. (Veslost in klic v središču — Heiterkeit und Rufe im Zentrum: „Ljubljansko gledališče je pa vse kaj drugega!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Novak: „Dr. Tavčar je le imel prav!“) Naj

ima prav, ampak jaz kot poročevalec finančnega odseka moram vzdrževati predlog finančnega odseka, ter prosim, da se zanj glasuje.

Deželni glavar:

Mi bomo sedaj glasovali. Finančni odsek Vam predlaga, da sprejmete proračun gledališkega zaklada s potreščino 25.074 K pokritjem 1650 K in s primanjkljajem v znesku 23.424 K. Gospodje, ki ste za ta predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Je sprejet. Potem nasvetuje finančni odsek še resolucijo glede zavarovanja deželnih poslopij, oziroma ustanovitve posebnega zavarovalnega zaklada. Gospodje, ki pritrdite tudi tej resoluciji, nasvetovanej po finančnem odseku, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Resolucija finančnega odseka je sprejeta. In sedaj nam je glasovati še o resoluciji gospoda poslanca dr. Trillerja, ki se glasi (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da vpelje, oziroma nadaljuje pogajanje z mestno občino ljubljansko zaradi izročitve deželnega gledališča v last in oskrbo mestne občine ter da poroča deželnemu zboru čim hitreje o uspehu teh pogajanj.“

Gospodje, ki se strinjate s to resolucijo, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschichte.)

Je tudi sprejeta in s tem je rešena ta točka dnevnega reda. Na vrsto pride točka:

3. Ustno poročilo finančnega odseka:

h) o samostalnem predlogu gosp. poslanca Jožefa Antona grofa Barbo glede naprave pristave za izrejo mlade živine. (XXX.)

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses:

h) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Josef Anton Grafen Barbo, betreffend die Errichtung eines Jungviehhofes zur Aufzucht von Jungtieren. (XXX.)

Ich ersuche den Herrn Referenten, die Verhandlung einzuleiten.

Referent Graf Barbo:

Hohes Haus! Der Finanzausschuß hat mich beauftragt, über meinen selbständigen Antrag in seinem Namen zu referieren. Ich komme diesem Auftrage um so lieber und leichter nach, weil der Finanzausschuß meinen Antrag vollinhaltlich zu dem seinigen gemacht hat.

In bezug auf die Notwendigkeit und Wichtigkeit der Rindviehzucht in unserem Lande brauche ich wohl keine Worte zu verlieren, weil darüber im hohen Hause schon wiederholt gesprochen und diese Notwendigkeit auch allseits anerkannt wurde. Die erste Bedingung für eine Hebung der Rindviehzucht ist aber das Vorhandensein eines guten Stiermaterials, und gerade daran fehlt es uns im Lande ganz bedeutend. Wenn Sie die Ausweise der Stierlizenzierungs-Kommissionen ansehen, werden Sie finden, daß in vielen Gemeinden die erforderliche Anzahl von Stieren noch nicht vorhanden ist, ja auch die Qualität der von den Kommissionen zur Lizenzierung zugelassenen Stiere ist eine mindere. Die Kommissionen können eben nicht allzu rigoros vorgehen, weil sie sonst einen noch viel größeren Mangel an Stieren ausweisen müßten und den Gemeinden dann kolossale Kosten erwachsen würden. Denn jede Gemeinde ist verpflichtet, die nötige Anzahl von Stieren, die ihr fehlt, auf eigene Kosten anzuschaffen. Es ist also im Interesse der Gemeinden zu begrüßen, daß nicht zu rigoros vorgegangen wird.

Nun ist ja für die Beschaffung von Stiermaterial im Laufe der letzten Jahre seitens der Landwirtschaftsgesellschaft sehr viel geschehen, ebenso durch Subventionen des Landes und des Staates; es wurden Stiere gekauft und den Bauern zum halben Preise abgegeben. Bei dieser Aktion sind jedoch drei Fehler begangen worden, zunächst der, daß man seitens der Landwirtschaftsgesellschaft die Zuchtgebiete zu wenig berücksichtigt hat. Man hat Stiere abgegeben, welche einer anderen Rasse angehörten, als der in der betreffenden Gegend vorhandenen. Ich gehöre gewiß nicht zu denjenigen, die von der Rasse alles erwarten, ich bin in dieser Beziehung sehr skeptisch, ich sage, die Hauptbedingung ist ordentliche Fütterung und Wartung, aber schließlich müssen wir doch dazu kommen, daß wir in Krain einheitliche Zuchtgebiete haben. Die Vorteile solcher einheitlicher Zuchtgebiete für die Züchter und den Absatz sind so eklatant, daß ich darüber nicht viel weiter zu sagen brauche.

Der zweite Fehler war der, daß zu wenig Kontrolle ausgeübt worden ist. Die Landwirtschaftsgesellschaft hat ja nicht die nötigen Organe, daß sie die Kontrolle entsprechend ausüben könnte. Es sind die angekauften Stiere den Besitzern mit der Verpflichtung gegeben worden, den Stier zwei Jahre lang zu halten, es wurde ihnen, wenn sie die Stiere über zwei Jahre halten, für jeden Monat darüber eine Prämie in Aussicht gestellt, was die Leute hätte anreizen sollen, die Stiere möglichst lange zu halten. Trotzdem ist es vielfach vorgekommen, daß die Stiere schon nach einem halben oder nach einem Jahre verkauft wurden und das teure Fleisch zum Fleishhauer gewandert ist, weil der Landwirtschaftsgesellschaft eben die Kontrollorgane mangelten.

Der dritte Fehler, der begangen wurde, war, daß zu wenig Stiere im Lande selbst aufgekauft worden sind. Es ist ja der Einwand richtig: wenn wir immer noch Stiere von auswärts brauchen, ist das ein Zeichen, daß wir nicht genug Stiere im Lande haben. Aber die beste Prämie für einen Züchter ist, wenn er sein Vieh teurer als Zuchtvieh verkaufen kann. Wenn der Bauer weiß, daß er einen 1½-jährigen Stier um 300, 400 und 500 K verkaufen kann, wird er sich auf die Zucht verlegen. Wenn er aber weiß, daß kein Mensch zu ihm kommen wird, wird er es aufgeben, Stierkälber zu züchten, die besten Kälber werden zum Fleishhauer wandern oder kastriert werden. Das war also auch ein Fehler der Landwirtschaftsgesellschaft, daß sie fast alles außerhalb des Landes gekauft hat.

Im vergangenen Jahre hat nun der Landesauschuß einen Betrag, der den Subventionsbetrag an die Landwirtschaftsgesellschaft für den Ankauf von Zuchtstieren sogar überschritt, in eigener Regie verwendet, er hat seine Organe hinausgeschickt, um Stiere anzukaufen. Ein Hauptprinzip bei diesem Ankauf war, daß man, soweit man zuchttaugliches Material im Lande bekommt, dieses ankauft, damit die Züchter wissen, daß sie, wenn sie gutes Material haben, es auch teuer verkaufen können. Wir haben z. B. einen 1½-jährigen Simmentaler Stier um 500 K von einer Viehzuchtgenossenschaft gekauft und ihn in ein anderes Gebiet gegeben. Der betreffende Besitzer hat eine Riesenfreude gehabt, als er sah, daß er für seine Mühe entschädigt wurde, und er wird jetzt gewiß immer Stiere züchten.

Nun sind auch seitens des Landesausschusses — ich gestehe das offen, obwohl ich der Referent bin — Fehler begangen worden: Wir haben etwas zu alte Stiere angekauft. Wir haben verlangt, daß ein Vertrauensmann jeder Viehzuchtgenossenschaft, die einen subventionierten Stier haben will, mit dem betreffenden Landesbeamten, der eigentlich nur als Berater fungierte, während der Vertreter der Viehzuchtgenossenschaft der eigentliche Verantwortliche war, den Einkauf besorge, und da hat sich die Kommission manchmal verleiten lassen, wenn sie einen sehr schönen Stier gesehen hat, der 3, 3½ Jahre alt und dabei verhältnismäßig nicht teuer war, diesen anzukaufen. Da hat sich dann aber gezeigt, daß solche Stiere nach kurzer Zeit nicht mehr zuchttauglich und infolgedessen diese billig angekauften Stiere viel zu teuer waren. Das ist geschehen, weil man sich durch das schöne Exterieur des Stieres hat verleiten lassen oder weil man in den Zuchtgebieten, aus welchen die Stiere bezogen wurden, so junges Material nicht bekommen hat, das zuchttauglich war, also im Alter von 1½ Jahren.

Das ist nun der Hauptgrund, der mich veranlaßt hat, diesen Antrag zu stellen. Wir bekommen auch in den anderen Provinzen, aus denen wir die Originalstiere beziehen, absolut nicht jene große Menge von vollkommen zuchttauglichen jungen Stieren, die wir für das Land benötigen, wir müssen daher daran denken, selbst solche Stiere aufzuziehen. Abgesehen davon, daß die Züchter das tun werden, muß auch das Land selbst Stierkälber ankaufen und dann solange halten, bis sie sprungfähig sind und an die Viehzüchter abgegeben werden können. Ich habe da in erster Linie an den Ankauf von den Züchtern im Lande selbst gedacht. Ein Herrschaftsbesitzer wird ja selbst Stiere ziehen, denn er weiß, ein schönes Kalb kann er, wenn er es 1½ Jahre zieht, gut verkaufen. Der Bauer aber denkt anders, er sagt sich, er habe keine Weide und wisse nicht, warum er sein schönes Kalb, das ihm einen sehr schönen Ochsen abgeben könne oder dessen Fleisch der Fleischhauer teuer bezahle, 1½ Jahre ziehen soll, wo er nicht die Sicherheit hat, daß es ein guter Stier wird. Deshalb werden eben so viele Kälber kastriert oder wandern zur Fleischbank.

Da soll nun der Jungviehhof von den bauerlichen Züchtern Kälber im Alter von drei bis fünf Monaten ankaufen, aufziehen und dann zur Zeit abgeben, also eine dem Vorgange in den Staatshengstföhlhöfen ganz analoge Praxis.

Ich habe in meinem Antrage zunächst die Abgabe solcher Stiere an die Viehzuchtgenossenschaften im Auge. Die Viehzuchtgenossenschaften sind bei uns in der Gründung begriffen, sie sind allerdings mehr oder weniger erst Stierhaltungsgenossenschaften, allein das ist der Anfang und wir werden langsam fortschreiten, wenn auch diese Viehzuchtgenossenschaften noch lange nicht das sind, was sie sein sollen. Aber sie werden sich im Laufe der Jahre entwickeln, sie werden dann mehr auf Exterieur und Rasse schauen. Um nun diese Viehzuchtgenossenschaften zu unterstützen, beantrage ich, daß in erster Linie an diese die Stiere abgegeben werden.

Wie soll nun der Hof aussehen? Er soll im Gebirge liegen und hauptsächlich Weidewirtschaft haben. Ein Hauptfehler unserer Krainer Viehzüchter ist, daß sie das Vieh immer im Stalle halten und es nicht auf die Weide schicken. Das haben wir bei allen Prämiierungen konstatieren können. Wenn solche junge Tiere, teils im Lande, teils draußen angekauft, im Alter von einem halben Jahre auf eine Weide kommen, wo sie vom Frühjahr bis zum Herbst immerfort weiden, wird ein viel besseres Material entstehen, als das im Stalle aufgezogene.

Dieser Hof würde 40 bis 60 junge Stiere immer fassen, je nach der Abgabe müßte sukzessive immer nachgekauft werden. Dadurch wären wir in die Lage versetzt, je nach Bedarf Stiere, sowie sie das sprungfähige Alter erreicht haben und zuchtfähig geworden sind, immer abgeben zu können, nicht wie jetzt, wo wir uns darauf beschränken müssen, nur zweimal im Jahre einzukaufen, und wo wir, so oft ein Ansuchen um einen Stier einlangt, eine Kommission hinausenden müssen. Auch kann man doch nicht, wenn man in Tirol einen Stier einkauft, immer auch eine Kuh mitnehmen, um sich zu überzeugen, ob der Stier sprungfähig ist. Haben wir aber einen Hof, können wir uns davon leicht überzeugen. Der Hof braucht nicht sehr groß zu sein, er muß nur soviel Weidefläche haben, damit 40 bis 50 Stück darauf weiden können. Die Stallungen sollen ganz einfach, billig, aber muster-gültig und mit einer entsprechenden Kanalisation versehen sein, die die Jauche auf die Düngerstätte leitet. In Steiermark sind unter anderem solche Stallungen auf dem Gute der landwirtschaftlichen Schule in Grabnerhof, während bei uns alle Stallungen in der Beziehung schlecht sind. Sie finden bei uns die schönsten Stallungen, in denen die Jauche in den Boden geht und das Vieh bis auf den Bauch im Mist steht. Unser Hof soll also für die Viehzuchtgenossenschaften ein Muster sein. Dann wäre es notwendig, die ganze Weide in Tafeln einzuteilen, die mit Zäunen umgeben werden, so daß das Vieh auch in der Nacht dort weilen kann, ohne daß eine Aufsicht notwendig wäre.

Die Verwaltung soll nicht bureaukratisch sein, wir brauchen keinen Direktor, keinen Verwalter, sondern nur einen verheirateten Meier, den man als tüchtigen Arbeiter kennt. Er und sein Weib sind dann ganz allein imstande, den Hof in Ordnung zu halten. Die Verwaltungskosten müßten ganz minimal sein. Ich glaube auch, daß dieses Unternehmen nicht nur der Viehzucht des Landes direkt förderlich wäre, sondern sich auch selbst erhalten könnte. Die Tiere müßten zu den landesüblichen Preisen für 1½jährige Stiere verkauft werden, ich glaube sogar, wir könnten aus diesem Hof einen Profit ziehen, mit dem das aufgenommene Kapital verzinst und langsam amortisiert werden könnte. Ich will, daß dem Lande daraus absolut keine dauernde Belastung erwachse.

Auf Grund dieser Ausführungen erlaube ich mir die Bitte, für den Antrag des Finanzausschusses zu stimmen, welcher lautet:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landesausschuß wird beauftragt, zum Zwecke der Aufzucht von Jungstieren, welche nach Erlangung der Zuchtfähigkeit an die krainischen Viehzüchter, in erster Linie an die Viehzuchtgenossenschaften, abgegeben werden sollen, einen Jungviehhof zu errichten. Zu diesem Behufe wird er ermächtigt, einen ihm geeignet erscheinenden, womöglich im Gebirge gelegenen Grundbesitz, welcher eine genügend große Weidefläche hat, zu erwerben, die nötigen Stallungen auf demselben herzustellen und alle für einen rationellen und mustergültigen Betrieb erforderlichen Maßregeln zu ergreifen. Hiefür wird er ermächtigt, ein Darlehen bis zum Betrage von 100.000 K aufzunehmen, welches mit höchstens 4¾ % zu verzinsen und in 10 bis 20 Jahresraten rückzuzahlen sein wird.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato. K besedi je oglašen gospod poslanec Demšar.

Izrekla se mi je želja, da bi se sedaj prekinila seja. Jaz hočem tej želji ugoditi in prekinem torej seja do 4. ure popoldne. Potem pride takoj do besede gospod poslanec Demšar.

(Seja prestane ob 1 uri popoldne in se nadaljuje ob 4. uri popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr Nachmittags unterbrochen und um 4 Uhr Nachmittags fortgesetzt.)

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend)

Prekinjena seja se nadaljuje.

Besedo ima gospod poslanec Demšar.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Predlog, ki je v razpravi, naj bi, če se sprejme, obsegal en del načrta zavažno akcijo, ki se ima, kakor kažejo današnje razmere, lepo razviti in dobro izvršiti v korist povzdige naše živinoreje, če se napravi dober začetek. Ne bom trdil, da

nima predlog gospoda poročevalca finančnega odseka mnogo dobrega na sebi, zlasti če se ga presoja s stališča velikega agrarca, ki ima namen, kar mogoče hitro izrediti veliko število bikov. Če pa presojamo ta predlog s stališča našega kmeta, ki upa ravno od izreje bikov dobiti največ zaslužka pri živinoreji, se pa jaz ne morem popolnoma strinjati s tem predlogom. Že v preteklem letu sem pri debati o zboljšanju pašnikov podal nekaj želja in zahtev ravno glede povzdige živinoreje; te so bile precej skromne vskljub temu, da sem nazadnje predlagal za splošno povzdigo živinoreje precej veliko vsoto, katera se je pa na polovico reducirala. Mislim pa, da so moje zahteve bile prav nizke v primeri s tem predlogom. Za Dolenjsko imamo mi danes kmetijsko šolo na Grmu. Ta šola je bila prejšnje čase in je še danes neko precejšnje breme za deželo, vendar, kar je, je, in s to šolo moramo sedaj računati. Tam se pripravljajo in uče mladeniči za praktično kmetijstvo, in jaz mislim, da bi se tam že lahko naredil en poskus z izrejo živine, bodisi krav ali bikov (Klic — Ruf: „Ni pašnikov!“). Če ni zadosti pašnikov, ki so za to potrebni, pa se pozneje morda lahko dobe ali pa napravijo iz travnikov, senožeti ali njiv paše in sprehajališča, ki bodo primerna za izrejo živine.

Ker smo s to šolo imeli prebridke skušnje, vem, da za Gorenjsko ali Notranjsko ni kmalu misliti na tako šolo, ki je združena z velikimi stroški. Za izrejo živine se pa da nekaj doseči s tem, da se, kakor sem že predlagal, subvencionirajo vzorni hlevi in postajališča za prašiče. To bi bilo v primeri s predlogom gospoda poročevalca združeno z majhnimi stroški. Če se izpelje stvar potem predlogu, bi dežela morala nakupiti posestvo za visoko vsoto. Jasno je, da bi noben posestnik ne dal deželi sveta za nizko ceno. Takih, ki bi od dežele radi poceni kaj kupili, je veliko, ne pa takih, ki bi jej poceni hoteli kaj prodati. Treba bi bilo zidati drage hleve, najeti za 50 glav živine poslov in delavcev, ki bi jih bilo mogoče dobiti le za visoko plačo. Naš kmet s svojo družino le veliko ceneje lahko izreja živino. Drugič pa dvomim, da bi dežela, oziroma deželni odbor mogel biti dober živinorejec. Mi smo v zadnjem času tu potrdili, da dežela ne more biti lesorejec z gozdom 30 oralov (Veslost — Heiterkeit), kar je pa veliko laže, kot pa biti živinorejec. Po predlogu gospoda poročevalca bi morala dežela nakupiti 50 mladih bikov. Gotovo je, da bi jih pri sedanjih razmerah ne mogla dobiti v deželi. Morala bi torej iti ponje izven dežele v zgornje alpske kraje in jih kupiti za drag denar. S tem bi pa pravzaprav delala konkurenco našim živinorejcem. Gospod poročevalec je sam rekel, da so najlepše premije za živinorejce, če svojo živino morejo drago prodajati. Tega pa ne bodo, če se izpelje njegov predlog, ker s tem dežela vzame smetano, mleko bi pa pustila našemu kmetu. Po moji sodbi bi tega precej težavnega dela ne mogli kar tako naložiti na rame deželnega odbora, oziroma dežele, pač pa se bo en del tega dela lahko pod nadzorstvom dežele izvrševal v živinorejskih zadrukah sedanjih in ustanovljenih v bodočnosti. Nimam nič proti temu, če hoče kaka živinorejska zadruga kje v svojem okolišu napraviti kako pristavo, kjer se bodo skupaj biki, krave in telice

redile, ker tam se deželi ne bo moglo očitati, da kaj jemlje kmetu. Če se bo poskus obnesel, bo to v korist kmetom, če pa ne, se bo reklo, da je bila to žrtev v korist živinoreji. Predno se pa napravijo za to akcijo podrobni načrti, bi bilo vsekakor dobro, da deželni odbor pokliče praktičnih strokovnjakov kmetovalcev iz dežele k posvetovanju. Gledati bo na to, da se izognemo poznejšim opravičenim pritožbam, da ne bo treba jahati starega konja kritike potem, ko že ne bo več dosti pomagalo. Vsaj vsi vemo, da je prepozna kritika kvečjemu kazen za storjene napake ali pa svarilo za prihodnost.

Na podlagi navedenih tehtnih pomislov stavljam torej v imenu našega kluba sledeči predlog:

„Deželni zbor skleni:

Predlog finančnega odseka se odstopi deželnemu odboru, da tozadevno vprašanje temeljito preštudira in poroči o tem predloži deželnemu zboru.“

Deželni glavar:

K besedi je dalje oglašen gospod poslanec Lenarčič.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Predlog, katerega je ravnokar gospod deželni glavar dal v razpravo, je za naše narodno gospodarstvo gotovo velikega pomena. V deželi je dosedaj v resnici primanjkovalo primernih živali za rejo. Gospod poročevalec je omenil delovanje kmetijske družbe v tem pogledu, in nekako namigoval, kakor da ni bila prav postopala, ko je izven dežele kupovala bike plemenjake, ne pa v deželi sami. V opravičenje kmetijske družbe navajam samo dejstvo, da je tisti čas, ko je nakupovala bike izven dežele, bila nekako primorana v to zaradi tega, ker je bila državna podpora v nakup bikov plemenjakov odvisna od tega, da se kupujejo biki izven dežele. Namreč to je imelo tudi svoj vzrok v tem, ker se je reklo, da dežela sama nima primernih bikov plemenjakov, in se je tudi s tem utemeljevalo prošnje, da je kmetijska družba dobivala državno podporo, katera se je morala po naročilu kmetijskega ministrstva uporabljati v ta namen, da se morejo dobri biki plemenjaki v deželo vpeljati. Torej to samo omenjam, da se ne bo reklo, kakor da je kmetijska družba zgrešila pravi svoj namen ali samovoljno postopala pri nakupovanju bikov plemenjakov in prezirala domačo živinorejo. Ko so se pozneje zboljšale razmere v naši deželi, postavila se je kmetijska družba na drugo stališče, to zlasti od takrat, ko je tudi dežela pričela dajati podpore v nakup bikov plemenjakov. Od sedaj so se začeli biki tudi v deželi kupovati. Pri tej priliki se je pa pokazalo, in to boste pritrdili tisti gospodje, ki imate opravka z živinorejo, da res primanjkuje v deželi bikov. Mnogokrat se jih je hotelo kupiti v deželi in so se tudi iskali, ali žalibog jih ni bilo mogoče dobiti, kajti gospoda, če se tudi izrekamo pri vsaki priliki, da je dežela naša eminentno kmetijska dežela, morate vendar pripoznati, da ima pravih živinorejcev tako malo, da bi se jih moglo na prstih dveh rok šesteti. Pri nas še nima kmet zmislja

za umno živinorejo. Polagoma je pričakovati, da se bodo razmere zboljšale, in jaz sem popolnoma prepričan, da se sedaj nahajamo na pravi poti. Najprej vzgajite živinorejce in potem bomo imeli tudi bike plemenjake. Vsi tisti zakoni, ki so bili sklenjeni v svrhu povzdigo živinoreje in ki so nekako predpisovali, koliko mora imeti vsaka občina bikov plemenjakov na razpolago, in vsa sredstva, katera so predpisovali dotični zakoni, so ostala takorekoč na papirju. Kadar je pa zanimanje enkrat tukaj, potem zakonov nič več ne potrebujemo, potem bo kmet sam primerno zastavil svojo besedo, da dobi, kar potrebuje. Zboljšanje razmer je videti v tem, da so se začele snovati živinorejske zadrage, in jaz pričakujem od njih največjih uspehov, ker se v njih vzgajajo živinorejci, ki vidijo, kaj je živinoreji potreba, medtem ko se je dosedaj tja v en dan gospodarilo in je bila takorekoč moda, da se je eno leto na primer vzgajala mlečna, drugo leto pa zopet vprezna živina. Od tedaj, odkar se snujejo živinorejske zadrage, je šele prava smer prišla v celo stvar in od tedaj je opazati tudi to večje zanimanje za umno živinorejo med našim prebivalstvom.

Res pa je, da bi se s podjetjem, kakršno namerava vpeljati gospod poročevalec s svojim predlogom, nekako konkurenca delala posameznim živinorejcem, in zato moram reči, da tudi meni jako prija misel, katero je sprožil gospod predgovornik, da naj bi se eventualno subvencioniralo one, ki bi hoteli v privatnih gospodarstvih gojiti primerne bike plemenjake. O tej reči bo še itak marsikdaj prilika govoriti v tej zbornici, ali kmalu mi še ne bomo prišli v tak položaj, da bi mogli na ta način dobiti primerno število bikov plemenjakov. To ni tako lahko izpeljivo, tu so velike težave. Pri konjereji smo to že tudi opazili in tam se je država poprijela misli, da je napravila žrebetišča, kjer vzreja nakupljena žrebata, in nekaj takega naj bi se zgodilo po predlogu gospoda poročevalca tudi glede govedoreje. Jaz torej z veseljem pozdravljam misel, naj bi se napravilo kaj takega, ker bi bilo s tem deželi omogočeno, v kratkem času dobiti zadostno število primernih živali. Živali, ki bi se v deželi sami izrejale in bile vzgojene tako, da bi bilo opravičeno misliti, da so tudi zdrave, takih potrebujemo, in takih dobe privatniki sedaj težko. Prišli pa bomo v tak položaj in polagoma bo vse polno kmetovalcev prišlo do tega, da bodo imeli takih živali na razpolago. Vsaj to je edini dobiček iz živinoreje, da se morejo plemenske živali po primerni ceni prodajati. Če seveda danes pogledamo, po kakšni ceni se mora prodajati vzrejena živina, bo vsak, ki se je kdaj pečal z živinorejo, končno prišel do rezultata, da je uspeh negativen, da živinoreja ni rentabel. Zlasti velja to glede onih, ki nimajo prilike, vzrejati živine na paši. Kdor je primoran rediti jo v hlevu, bo gotovo prišel do negativnega zaključka. Polagoma pa se bodo te stvari gotovo izboljšale.

Če sem se popreje izrekel, da mi predlog gospoda poročevalca glede živinskega vzgojevališča sam po sebi dopade, se pa vendar z obliko predloga ne morem strinjati, zlasti zaradi tega ne, ker priporoča gospod poročevalec nakup nekega posestva in zahteva v to svrhu

kredit 100.000 K za nakup takega posestva. Gospoda moja, v tem pogledu se jaz ne bi mogel strinjati s predlogom finančnega odseka. Popolnoma prepričan sem namreč, da bi bilo za nas mnogo ceneje, namesto da mi posestvo, katero ima gospod poročevalec v mislih, oziroma jaz ne vem, ali ima sploh v mislih kako gotovo posestvo, namesto da mi tako posestvo kupimo, da vzamemo v zakup kako posestvo, katero popolnoma odgovarja zahtevam, katere moramo do njega staviti, da bo v vsakem oziru zadoščalo svojemu namenu. Na vsak način pridemo na ta način ceneje da zaželenega rezultata. Priznavam, da potrebujemo primerno število v deželi izrejenih biko, ampak, če vzamemo primerno posestvo samo v zakup in se pozneje pokaže, da je zadosti privatnih posestnikov, ki se hočejo pečati s to panogo, v istem momentu lahko mi stvar opustimo, ker odpade potem za deželo potreba, da bi se nadalje z njo bavila. Potem je dežela svojo vlogo dokončala in naj se več ne briga za to panogo v opisani smeri. Če pa ima dežela tako posestvo v rokah kot lastnica, ga ne bo mogla kar tako kratko oddati proč, kajti vedno bodo kakšni pomisleki in vlekla se bo stvar naprej, kajti dežela se bo težko odločila k prodaji posestva, zlasti če bo kaj več imela v njem investiranega, ker dotičnih investicij nikdo ne bo hotel plačati. Če se pa primerno posestvo vzame samo v zakup, se bodo z majhnimi stroški dali doseči isti uspehi in vsled tega bi jaz priporočal, da bi se gospod poročevalec morda sprijaznil z mojim predlogom, katerega naj bi visoka zbornica izvolila sprejeti in ki se glasi:

„Glede izvršitve predloga gospoda grofa Barbo priporoča se, ne nakupovati takega posestva, marveč le vzeti v najem primerno posestvo, na katerem bi se vzrejali mladi biki plemenjaki.“

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Der Herr Berichterstatter hat das Schlußwort.

Referent Graf Barbo:

Die beiden Herren Redner in dieser Debatte haben sich prinzipiell eigentlich für meinen, respektive den Antrag des Finanzausschusses erklärt und nur einige Bedenken zur Sprache gebracht.

Der Herr Abgeordnete Demšar hat solche Bedenken vom Standpunkte des Viehzüchters geäußert und gemeint, daß durch diese Landesanstalt den Viehzüchtern Konkurrenz gemacht würde. Ich würde ihm in dieser Beziehung recht geben, wenn wir im Lande selbst genügendes Stiermaterial bekommen könnten. Dann wäre die Errichtung eines solchen Stierhofes überhaupt nicht nötig. Allein gegenwärtig bekommen wir im Lande selbst nicht den fünften Teil des Stiermaterials, das wir brauchen. Der Herr Abgeordnete hat gemeint, es sei schade, das Geld außer Landes zu tragen, statt es im Lande selbst zu verwenden. Ja, aber jetzt tragen wir noch viel mehr Geld für diesen Zweck außer Landes. Das wird jedenfalls besser werden, wenn

wir den Stierhof haben werden. Heuer sind zirka 40 erwachsene, sprungfähige Stiere außer Landes angekauft worden, das macht schon eine ziemliche Summe aus. Wenn wir aber junge Stierkälber, soweit wir sie im Lande selbst nicht in genügender Zahl bekommen, — ich betone ausdrücklich, daß zuchttaugliche Stierkälber, soweit wir sie bekommen, im Lande selbst angekauft werden sollen — außer Landes kaufen, wird das jedenfalls viel billiger sein, es wird weniger Geld ins Ausland gehen, wenn wir Stierkälber im Alter von einem halben Jahre kaufen, als wenn wir 1½-jährige Stiere kaufen. Gerade dadurch könnte den Viehzüchtern aufgeholfen werden, weil es viele Besitzer gibt, die schöne Kälber haben, sie aber nicht entsprechend teuer verkaufen können und daher lieber an den Fleischhauer abgeben oder kastrieren lassen und als Ochsen verwenden. Wenn diese Züchter nun in die Lage versetzt sein werden, diese Kälber an den Jungstierhof abzugeben... (Abgeordneter — Poslanec Demšar: „Telet bi gotovo ne kupovali!“) Gewiß, es ist ja eben nur an den Ankauf von Kälbern gedacht, nicht von Saugkälbern, sondern von Kälbern im Alter von drei bis vier Monaten. Der Herr Abgeordnete Demšar hat weiters gemeint, es wäre besser, den einzelnen Züchtern Prämien für ihre Stallungen zu geben. Das geschieht ja jetzt schon und es ist diesbezüglich jüngst vom Herrn Abgeordneten Dr. Krek eine sehr passende Anregung gegeben worden, an welche sich der Landesauschuß künftighin auch halten wird, nämlich die Subventionen für die Stallungen nicht in der Weise zu geben, daß man ein paar 100 Kronen Subvention gibt, sondern daß man dem betreffenden Besitzer die Möglichkeit bietet, ein Kapital für die Verbesserung seines Stalles bei irgendeiner Kreditanstalt aufzunehmen, das er natürlich selbst amortisieren muß, während das Land die Zinsen zahlt. Das ist gewiß die beste Art der Subventionierung. Nun hat der Herr Abgeordnete Demšar gemeint, daß mein Antrag ein viel weitgehenderer sei als seine Anregung, die er in der Oktobersession gegeben hat, dahingehend, der Landesauschuß möge alljährlich 100.000 K für die Viehzucht in den Voranschlag einstellen oder eigentlich — da der Betrag durch Intervention etwas reduziert worden ist — der Landesauschuß möge möglichst ausgiebig die Viehzucht fördern. Ich gebe zu, daß das eine sehr bescheidene Anregung war, aber ich glaube, daß man in bezug auf wirtschaftliche Dinge nie zu unbescheiden sein kann, da sich derartige Auslagen wirklich fruktifizieren lassen. Trotzdem glaube ich, daß mein Antrag doch noch viel bescheidener ist, weil ich nur eine einmalige Ausgabe verlange, die den Landeshaushalt meiner Ansicht nach gar nicht belasten wird, weil das Geld, das aufgenommen werden soll, durch die Anstalt selbst amortisiert und verzinst werden wird.

Weiters hat der Herr Abgeordnete Demšar gemeint, es möge sich auch die Anstalt in Stauden mehr mit der Aufzucht von Stieren befassen. Das wäre aber nur möglich, wenn Stauden eine viel größere Weidefläche hätte. Auch müssen Sie bedenken, daß man in Stauden nicht einen einzelnen Wirtschaftszweig ein-

seitig betreiben kann, es müssen dort vielmehr alle möglichen Zweige als Demonstrationsobjekte ausgeübt werden. Es muß dort insbesondere auch Milchwirtschaft betrieben werden, und um diese und eine Aufzucht von Jungstieren zu betreiben, ist die Fläche zu klein. Dazu wäre unbedingt eine größere Weidefläche notwendig, wollte man das Land von dort aus mit genügendem Stiermaterial versorgen. Das ist ja auch der Grund, warum die Aufzucht von Stieren beim kleineren Privatbesitzer sehr schwer ist, weil er keine entsprechende Weidefläche hat. Da nützen auch Subventionen nichts.

Der Herr Abgeordnete Demšar hat dann gemeint, es wäre besser, Subventionen für Schweinezuchtstationen zu geben. Diesbezüglich ist ja ein Schritt vom Landesausschuß gerade diesertage unternommen worden, es wurde ein Aufruf erlassen, jene, welche Schweinezuchtstationen haben wollen, mögen sich an den Landesausschuß wenden.

Der Herr Abgeordnete Demšar und auch der Herr Kollege Lenarčič haben gemeint, daß die Summe von 100.000 K groß sei. Ich habe aber diesen Betrag in der sicheren Erwartung beantragt, daß er nicht aufgebraucht werden wird. Ich habe schon einen bestimmten Hof in Aussicht genommen, der um zirka 18.000 K zu haben sein wird. Man muß einen Hof kaufen, der schon Stallungen hat, die nur verbessert werden müssen. Diese Verbesserungen würden ein paar tausend Kronen kosten, insgesamt aber würde vielleicht die Hälfte der gesamten Summe gebraucht werden. Ich war aber der Ansicht, es sei besser, einen größeren Kredit einzuräumen, den man dann nicht zur Gänze in Anspruch nimmt, als umgekehrt, wo man dann noch beschimpft wird.

Ich möchte nun noch eines erwähnen. Wenn wir einen solchen Jungviehhof errichten, haben wir auch Aussicht, vom Staate eine Subvention zu bekommen. Es ist ja jetzt die Aktion wegen der Viehverwertung eingeleitet worden und es könnte sich aus diesem Titel für unseren Jungstierhof ein namhafter Betrag erlangen lassen.

Die Hauptaufgabe — und da gebe ich dem Herrn Abgeordneten Demšar recht — die Hauptaufgabe, Jungstiere heranzuziehen, obliegt den Viehzuchtgenossenschaften. Momentan aber sind diese noch nicht in der Lage, dieser Aufgabe in genügendem Maße entsprechen zu können. Die Viehzuchtgenossenschaften müssen in Zukunft Weiden haben, leider aber gibt es meines Wissens bis jetzt keine Viehzuchtgenossenschaft, welche eine Weide hätte. Soweit es aber auf mich ankommt, werde ich gewiß immer dafür eintreten, daß die Viehzuchtgenossenschaften, welche Weiden anschaffen wollen, ausgiebig unterstützt werden.

Was den Antrag des Herrn Abgeordneten Demšar anbelangt, habe ich für meine Person nichts dagegen, denn durch diesen Antrag würde die ganze Angelegenheit nur für ganz kurze Zeit verzögert. Der Antrag ist so gefaßt, daß der Landesausschuß eigentlich schon in den nächsten Tagen über diese Angelegenheit beraten und eine Enquete in dieser Frage ein-

berufen kann, so daß die Sache noch in dieser Session vor das hohe Haus kommen kann.

Der Herr Abgeordnete Lenarčič hat eine sehr gute Idee angeregt, nämlich, daß man diesen Hof nicht kaufen, sondern pachten soll. Ich war ursprünglich auch dieser Ansicht, habe mir aber dann gesagt, eine Pachtung sei viel schwieriger als ein Kauf. Die Investitionen, die man in ein Pachtobjekt hineinsteckt, gehen, wenn die Pacht aus ist, verloren und schließlich habe ich mir auch gedacht, wenn man einen solchen Hof einmal hat, kann man ihn seinerzeit, wenn man ihn nicht mehr für diesen Zweck verwenden will, anderweitig verwenden oder verkaufen. Aber die Idee, den Hof zu pachten, hat sehr viel für sich, und ich glaube, wenn der Antrag Demšar angenommen würde, kann man im Landesausschusse auch erwägen, ob man nicht der Anregung des Herrn Abgeordneten Lenarčič Rechnung tragen soll.

Ich für meine Person habe also gegen diese Anträge nichts, aber als Referent des Finanzausschusses muß ich natürlich bei dem Ausschubantrage verharren.

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali. Tu imamo tri predloge. Najprej mislim dati na glasovanje predlog gospoda tovariša Demšarja, ki se glasi (bere — liest):

„Deželni zbor skleni:

Predlog finančnega odseka se odstopi deželnemu odboru, da tozadevno vprašanje temeljito preštudira in poročilo o tem predloži deželnemu zboru.“

Ako bi bil ta predlog odklonjen, potem bi jaz dal glasovati o predlogu gospoda poslanca Lenarčiča, kateri pravi, naj se za vzrejo mladih bikov-plemenjakov kako posestvo ne nakupi, ampak samo vzame v najem, in če tudi ta predlog ne doseže večine, potem bomo glasovali o predlogu finančnega odseka.

Torej tisti gospodje, ki ste za predlog gospoda tovariša Demšarja, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je večina, predlog je sprejet in s tem odpade glasovanje o predlogu gospoda poslanca Lenarčiča in o predlogu finančnega odseka.

Poročevalec grof Barbo:

Dürfte ich um das Wort zur Abstimmung bitten! Ich würde glauben, daß doch auch über den Ausschubantrag abgestimmt werden sollte, da derselbe durch die Annahme des Antrages Demšar ja nicht erledigt ist.

Deželni glavar:

Z ravnokar sprejetim predlogom gospoda poslanca Demšarja je implicite že rečeno, da se deželni odbor lahko odloči za to ali ono, in vsled tega ni potreba posebnega glasovanja o odsekovem predlogu.

S tem je torej rešena ta točka dnevnega reda in na vrsto pride sedaj točka:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

- a) o prošnji županstva občine Brusnice za uvrstitev občinske ceste Velike Brusnice—Gabrje med okrajne ceste (593/Pet.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

- a) über die Petition des Gemeindeamtes Brusnice um Einreihung der GemeindestraÙe Velike Brusnice—Gaberje unter die BezirksstraÙen (593/Pet.).

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Občina Brusnice prosi že deset letja, da bi se občinska cesta Velike Brusnice-Gabrje sprejela med okrajne ceste. Poznam to cesto iz svojega službovanja in vem, kako potrebno je, da se to zgodi, z ozirom na to, da je vas Vel. Brusnice oddaljena od Gabrja dobro uro. Cesta je silno slaba, in po tej daljni poti morajo hoditi šolski otroci do Brusnic v šolo. Deželni šolski svet je sicer že pritrtil, da se ustanovi šola v Gabrju, ampak dosedaj je še ni in je še kmalu ne bo.

Dalje omenjam, da plačuje občina Brusnice 20 % naklad za okrajni cestni zaklad, ima pa samo dva kilometra okrajne ceste.

Okrajni cestni odbor zahteva po mojem mnenju od občine preveč, naj sama napravi škarpo itd. Tega pa občina ne zmore, ker itak plačuje že preveč, okrog 100 % doklad.

Seveda, da bi deželni zbor naravnost sklepal o tej prošnji, tega storiti ne more; pač pa se je upravni odsek pečal z njo ter prišel do zaključka, da treba, da vso zadevo izvrši deželni odbor, da jo proučuje in da zasliši najpoprej mnenje novomeškega okrajnega cestnega odbora.

Predlagam, da sprejmete predlog upravnega odseka, ki se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

Prošnja županstva občine Brusnice, da se uvrsti med okrajne ceste občinska cesta Velike Brusnice-Gabrje, se odstopi deželnemu odboru, da z ozirom na važnost te cestne proge zasliši okrajni cestni odbor novomeški in v prihodnjem zasedanju predloži dotični zakonski načrt v končno sklepanje.“

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo, k besedi je oglašen gospod poslanec Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! Kot poslanec tega okraja pridružujem se temu predlogu, ker občina Brusnice prosi že leta in leta, da bi se dotični kos občinske ceste uvrstil med okrajne ceste, in še do danes stvar ni rešena.

Ta občina ima samo dva kilometra okrajne ceste, plačuje pa vseeno velike cestne doklade. Zatorej bi se dotična cesta, ker občina plačuje z drugimi vred naklade za okrajne ceste, na vsak način morala sprejeti med take ceste. Torej pozivam deželni odbor, da vzame to stvar kakor hitro mogoče v pretres, ker je ta cesta res nujno potrebna. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali. Gospodje, ki se strinjate s predlogom upravnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride sedaj točka 4 b. Ker je pa ta točka v zvezi s točko 4 f, se bo o njih skupaj obravnavalo, ter prosim gospoda poročevalca, da sedaj skupno poroča o točkah:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

- b) o samostalnem predlogu poslanca Ravnikarja in tovarišev glede ustanovitve kmetijskih šol za Gorenjsko in Notranjsko (k prilogi 199.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

- b) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Ravnikar und Genossen, betreffend die Errichtung der Ackerbauschulen für Oberkrain und Innerkrain (zur Beilage 199.).

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

- f) o poročilu deželnega odbora glede ustanovitve kmetijske šole za Gorenjsko (k prilogi 32. l. 1902.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

- f) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Errichtung einer landwirtschaftlichen Schule für Oberkrain (zur Beilage 32 de 1902.).

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Tovariš gospod Ravnikar je predlagal, da bi se za Gorenjsko in Notranjsko ustanovili posebni kmetijski šoli. Ne bom se spuščal v nadaljnjo razpravo in ne natančno razpravljaj potrebe za Notranjsko. Saj je samo ob sebi umevno, da si žele Notranjci tako šolo, ker so jo že imeli na Slapu, in še danes se kažejo dobri nasledki pri vinogradih, vrtih itd. Ker pa imamo že nekaj v preosnovani šoli na Grmu, odpade ta potreba, tudi iz finančnih ozirov. Zato prosim, da visoka zbornica pritrdi predlogu upravnega odseka, ki predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Naroča se deželnemu odboru, da proučuje, v koliko bi bilo mogoče ustanoviti kmetijske šole tudi na Gorenjskem in Notranjskem. Dokler pa se to ne more izvršiti, naj se ozira pri podelitvi deželnih podpor ali ustanov za obisk zimskih šolskih tečajev na deželni šoli Grmski na prosilce iz Gorenjske in Notranjske.“

To mislim, da zadostuje glede Notranjske.

Deželni glavar:

Debata je otvorjena, in sicer skupaj o točkah 4 b in 4 f.

K besedi je oglašen gospod poslanec Ravnikar.

Poslanec Ravnikar :

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, ker je to moja lastna zadeva, ker se tiče mojega samostalnega predloga. Strinjam se s sklepom upravnega odseka in z nasvetom gospoda poročevalca, vendar pa izražam toplo željo, da bi to ne ostalo samo na papirju, ampak da bi deželni odbor moj predlog izvolil uvaževati in začel v kratkem študirati, ali bi ne bilo mogoče, da bi se vendar ustanovili kmetijski šoli za Gorenjsko in Notranjsko. Ne stavim nobene resolucije, izražam le željo svojih volilcev, da bi se to udejstvovalo.

Deželni glavar :

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec Lenarčič.

Poslanec Lenarčič :

Visoka zbornica! Samo ob sebi umevno je, da pritrdim temu predlogu gospoda poročevalca, da naj se ne ustanovita taki šoli za Gorenjsko in Notranjsko.

Gospoda moja! Mi imamo že šolo na Grmu, in ta šola naj bo sedaj, kakor je omenil gospod poročevalec, nekaj poizkus, kako se bo s to šolo izhajalo. Če se dobro obnese, je samo ob sebi umevno, da bo imela visoka zbornica še priliko, baviti se s to stvarjo in staviti tudi predloge za ustanovitev takih šol za Gorenjsko in Notranjsko.

Vprašanje o kmetijski šoli za Gorenjsko se je v tej zbornici že ventiliralo v prejšnjih zasedanjih. Jaz sem se takrat oglasil k besedi in se izrekel proti taki šoli, in sicer zato, ker sem videl, da tista šola, katero smo imeli v deželi, in po katere šabloni bi se naj ustanovila tudi šola na Gorenjskem, nikakor ne more odgovarjati deželnim potrebam. Takrat sem bil preglašen, in visoka zbornica je sklenila, da naj se kmetijska šola na Gorenjskem ustanovi. Jaz sem zagovarjal, da naj bi se rajši prirejalo posamezne kurze za posamezne panoge kmetijstva, zlasti mlekarke kurze, da bi se vzgojilo v deželi primerno število mlekarjev, ker se je mlekarstvo zasnovovalo v višji meri in je bilo pomanjkanje primernih izvežbanih moči za mlekarne preočito. Hvala Bogu, do se je misel pozneje izpeljala, in sicer izpeljala približno v tistem zmislu, kakor sem bil jaz visoki zbornici priporočal. S tem se je odpomoglo najnujnejši potrebi glede izvežbanih ljudi, ki naj bi služili v naših mlekarah.

Kakor sem vnet zagovornik strokovnega pouka, vendar mislim, da ta način pouka, kakor se podaja v šolah, ne odgovarja popolnoma našim potrebam. Sedaj bomo videli, kaj nam Grmska šola prinese. Želel bi, da bi se vsled reorganizacije vse to obistinilo, kar si gospodje obetajo; prav veselilo me bo, če se to zgodi. Mi pa potrebujemo podrobnega pouka v kmetijski stroki, rekel bi: individualnega pouka, ki se nanaša na to, da strokovnjaki prihajajo na posamezne kmetije in da tam na liceu mesta poučujejo kmeta, se z njim razgovarjajo in natančno proučujejo vse razmere in odnose, ki so merodajni, in vse, kar je potrebno za uspešno kmetovanje. Takega pouka potrebujemo nujno, in prepričan sem, da pridemo tudi na Kranjskem do tega, da se ustanovi tak pouk. Za danes

še ne prihajam z nikakim konkretnim predlogom, opozarjam le na to, kar se je izvršilo v drugih, naprednih deželah. Opozarjam na kontrolna društva, ki imajo naloge, da vzdržujejo kmetijskega strokovnjaka, ki hodi od enega kmeta do drugega in mu daje na licu mesta primeren pouk, tičoč se bodisi poljedelstva, bodisi živinoreje; sestavlja po dotičnih individualnih odnošajih navodila, kako naj se živina krmi; on prihaja v hleve in opazuje, kako se krmljenje vrši; sestavlja predpise za krmljenje, kateri se seveda menjavajo z vsakim letnim časom in se morajo popolnoma prilagoditi dejanskim razmeram dotičnega kmeta. Le tako je mogoče, da kmet prospeva. Kajti najtežavnejše je, prenesti teorijo v prakso. Če imamo še tako dobre šole, še tako lepa poučna predavanja, — vse to ne more doseči tega, kar stori pouk na licu mesta, in sicer individualen pouk. Kajti ravno poljedelstvo je takorekoč najtežavnejša panoga.

Če ima obrtnik izvrševati svojo obrt, ima pred seboj že popolnoma določeno smer; on ve: te sirovine imam obdelovati, in končni produkt je ta in ta. On računa s sigurnimi podatki. Pri kmetu pa ni tako. On je praktičen naravoslovec, ki mora točno proučiti razmere, v katerih se nahaja, in to je za posameznika silno težavno. Tudi če je bil v šoli, če je poslušal predavanja, nima še zmožnosti, da bi s sigurnostjo mogel prenesti to v prakso, česar se je naučil.

Tega našim kmetovalcem manjka. Želim, da bi polagoma prišli v tak položaj, da bi se tudi na Kranjskem zasnovovala taka kontrolna društva, katera naj bi strokovnjake v kmetijstvu vzdrževala sama; ni treba, da bi se v vsakem oziru vedno zatekali k deželi in od nje zahtevali prispevkov. Neobhodno potrebno je, da gospodarstvo samo sebe vzdržuje. Treba le toliko inteligence pri kmetu, da razume svoj prid in za svoje interese žrtvuje, kar je potrebno.

Ker nima dežela nikake ingerence v tem oziru, ni treba, da bi stavil kak konkreten predlog. Omenil sem to le, ker bi se nikakor ne mogel strinjati s tem, da bi se za sedaj osnovala kmetijska šola na Gorenjskem ali Notranjskem. Zaraditega se prilagodim predlogu gospoda poročevalca le v kolikor je negativen.

Deželni glavar :

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Piber :

Visoka zbornica! K prilogi 32. iz leta 1902. glede ustanovitve kmetijske šole za Gorenjsko dovolite mi še nekoliko opazk.

Naša Gorenjka ima bogate naravne krasote. Visoke gore z razprostrtimi planinami, zelena jezera, šumeči vodopadi so nje ponos. Rodovitne doline, polja, travniki in pašniki so prebivalstvu neizčrpljiv vir dohodkov.

Živinoreja in, kar je z njo v tesni zvezi, mlekarstvo, sirarstvo in planšarstvo, gozdarstvo, čebeloreja, so gospodarske stroke vitalnega pomena Gorenjcu.

Naše planine — kako ožive v poletnem času! Na tisoče govedi se pase po njih, preživi čez poletje. Tisočake dobi naš Gorenjec, zlasti Bohinjec, za sir iz planin.

Velik je narodov kapital v živinoreji!

Vzporedno z živinorejo bi dajal druge panoge našega gorenjskega kmeta, menim, najprej sadjarstvo in gozdarstvo.

Visoka zbornica! Ta kapital bi donášal še večje obresti, da bi naš Gorenjec mogel in znal kvalitativno in kvantitativno zboljšati živinorejo, sadjarstvo, sploh vse panoge kmetijstva. Za tako prepotrebno stanovsko kmetisko izobrazbo je, kar je samo ob sebi umevno, potrebna gorenjska kmetijska šola.

Vsaakega rodoljuba mora srce boleti, videč po naši Gorenjski ob železniških progah napise: „Commercio di legnami“ — dokaz, da z našim lesom gospodari in trguje ne domač gospodar, ampak tujec — Italijan. In zakaj? Odgovor je lahak, našemu kmetu manjka o gozdarstvu in sploh o vrednosti gozda izobrazbe. Velikokrat se pripeti, da niti ceniti ne zna svojega blaga in je tako na milost in nemilost izročen svojevoljnosti kupca-tujca.

Glede gozdarstva imela bi kmetijska šola široko in hvaležno polje, poučiti našega kmeta o negovanju in vrednosti gozda.

Isto in v še večji meri velja o živinoreji. Pravilna živinoreja, najsi bo že govedo-, konje- ali prašičoreja, mora našemu kmetu kot producentu skupilo zvišati. V ta namen je potreben pouk; nuditi mu ga more zopet le šola v ta namen. Pouk je potreben za zboljšanje hlevov, obdelovanje travnikov itd.

Na visoki stopnji je na Gorenjskem čebeloreja. Kranjska, zlasti gorenjska čebela, slovi po vsem svetu. Saj imamo svetovno znane kmetijske posestnike, ki se pečajo s čebelorejo na Gorenjskem. Več ali manj pa imamo umne čebelarje po vseh gorenjskih občinah. Tudi glede čebeloreje ima gorenjska šola poklic, našega kmeta dvigniti še višje v njegovi izobrazbi.

Visoka zbornica! Pohvalno in zahvalno moram omenjati, da je deželni zbor uže nad deset let kazal simpatično pozornost in skrb našemu Gorenjcu v raznih razpravah in sklepih za ustanovitev potrebne kmetijske šole na Gorenjskem.

Žal, uresničiti se sklepi vsled nastalih razmer v deželi do danes niso mogli. Kmetijska šola je potrebna, menim, o tem vprašanju smo vsi edini.

Res, v marsičem bi zadostovala tudi kmetijska šola na Grmu tudi našemu Gorenjcu, zlasti odkar je preosnovana in postavljena na širšo podlago. Vendar kmetijskim, posebno krajevnim gospodarskim potrebam in razmeram Gorenjcev nikdar ne more ustreči. Nemogoče! Vprašam, kako naj se Gorenjca uči na Grmski šoli planšarstva praktično? Vsaj Dolenjska nima v ta namen potrebnega učila, menim, planin.

Istotako se mi zdi nezmisel, če bi se na gorenjski šoli morali učiti, kako se trte obrezujejo, vino pride-luje, sploh goji vinarstvo. Druge potrebe ima Dolenjec, druge zopet Gorenjec, zatorej zahteva pamet, da je Gorenjska potrebna posebne kmetijske šole s

posebnim učnim načrtom, takim namreč, ki se ozira v celoti na gorenjske kmetijske potrebe in razmere.

Visoka zbornica! V III. seji dne 21. januarja 1898. je poslanec ekscelenca gospod baron Schwegel predlagal visoki zbornici, naj sklene ustanoviti posebno kmetijsko šolo za Gorenjsko. Deželni zbor je sklenil (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, naj poizveduje in potrebno ukrene, da se za Gorenjsko v za to pripravnem kraju ustanovi primerna kmetijska šola, ki bi se posebno ozirala na sadjarstvo, živinorejo in gozdarstvo, da izprosi od visoke vlade za ustanovitev in vzdrževanje take šole izdatno podporo ter o uspehu svojih korakov poroča visokemu deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.“

Res, deželni odbor se je obrnil na slavno deželno vlado s prošnjo, naj pri visokem kmetijskem ministristvu izposluje izdaten prispevek h kupnini, kakor tudi vsakoletno podporo za vzdrževanje tega tako važnega izobraževališča za naše gorenjske kmete.

C. kr. deželna vlada pa je na to z dopisom z dne 7. marca 1899., št. 2723, naznanila deželnemu odboru, da je c. kr. poljedelsko ministristvo z odlokom z dne 22. februarja 1899., št. 7623, izjavilo, da z ozirom na državni budget ne more za ustanovitev s praktičnim gospodarstvom združene poljedelske šole z dvema popolnima letnikoma urejene kmetijske šole za Gorenjsko zagotoviti izdatne državne podpore; tudi za trajno vzdrževanje ni ničesar obljubilo.

Pač pa je poljedelsko ministristvo uvidelo, da šola na Grmu ne more gospodarskim razmeram na Gorenjskem zadostiti; zato se je izreklo, da je pripravljeno, za kmetijski učni zavod v manjšem obsegu prispevati enkratno primerno podporo.

Po intencijah kmetijskega ministristva naj bi se bila ustanovila kmetijska zimsko šola ali šola z vsako leto se ponavljajočimi daljšimi praktičnimi posebnimi tečaji o živinoreji, mlekarstvu, planšarstvu in gozdarstvu.

V XI. seji dne 21. aprila 1899. se je deželni zbor vnovič pečal s kmetijsko šolo za Gorenjsko. Zopet se je vsestransko poudarjala potreba ustanovitve primerne učnega zavoda na primernem kraju na Gorenjskem.

Po navodilu deželnega odbora priporočala se je ustanovitev v z g l e d n e k m e t i j e v zvezi z zimsko šolo z vsako leto ob primernem času se ponavljajočimi posebnimi tečaji in demonstracijami o živinoreji, mlekarstvu, planšarstvu, sadjereji, čebeloreji in gozdarstvu.

Deželni zbor je ondaj naročil deželnemu odboru, naj tej zadevi obrača vso svojo pozornost, ter za izvršitev brez odloga ukrene vse, kar je potrebno; tudi naj se pri visoki vladi še enkrat in najtopleje poteguje za primerno podporo glede ustanovitve in vzdrževanja tega zavoda.

Deželni odbor se je res z vso intenzivnostjo pečal z naročilom deželnega zbora. V XIV. seji dne 3. marca 1900. je deželni zbor v zmislu sklepa 21. aprila 1899. in odloka c. kr. kmetijskega ministristva z dne 22. februarja 1899., št. 7623, sklenil, kmetijska gorenjska šola 1.) naj bo v planinskem okrožju, 2.) v malem obsegu,

in sicer zimska šola s praktičnimi poletnimi specialnimi kurzi. Pri teh se je zlasti ozirati na mlekarstvo in sirarstvo. V ta namen naj se najame večje kmetijsko posestvo — kmetija z vso realiteto.

V ta namen je bil nadalje pooblaščen deželni odbor, da sestavi 1.) učni načrt, 2.) proračun, 3.) pogodbo s kakim večjim kmetijskim posestnikom, 4.) da se obrne s prošnjo na c. kr. vlado in Kranjsko hranilnico za prispevek.

V XIII. seji z dne 16. julija 1901. je deželni zbor vnovič sklenil ustanovitev kmetijske šole na Gorenjskem z določilom, da ne sme za časa svojega obstanka presegati vzdrževalnih stroškov v znesku 12.000 K na leto.

Deželni zbor je nadalje naročil deželnemu odboru:

1.) naj vzame za dobo desetih let v najem kako pripravno posestvo, če mogoče v sredini kranjskega planinskega ozemlja;

2.) naj se izvoli poseben komite, ki naj sestavi načrt;

3.) naj prosi deželno vlado za primeren prispevek.

Po tem naročilu je bil izvoljen komite; ta si je ogledal razne ponudbe; med temi so se vpoštevale tri kmetije, namreč Martina Schwegla na Rečici pri Bledu, potem Vinko Jana v Gorjah in posestnice Wucherer v Lescah.

V komite je poljedelsko ministrstvo poslalo gospoda Henrika Giertha. Ta komite je pretresoval organizacijski načrt (štatut) ter ga pripravil deželnemu zboru v odobrenje.

Odtlej je minulo osem let. Danes bi se morali pravzaprav pečati s predstojecim zakonskim načrtom. V tej dolgi dobi so se razmere popolnoma predrugačile, izvršila se je reorganizacija Grmske šole, nadaljnja pogajanja z zgoraj omenjenimi posestniki so prenehala.

Ideja, ustanoviti prepotrebno šolo, pa ni zamrla. Trdno pričakujem, deželni odbor bo v zmislu naročila upravnega odseka intenzivneje proučeval perečo zadevo glede gorenjske kmetijske šole in potem s konkretnimi predlogi stopil pred visoko zbornico, da se zaželjena prepotrebna kmetijska šola na Gorenjskem čim preje ustanovi. Upravni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Z ozirom na druge enake sklepe in preustrojitev deželne kmetijske šole na Grmu je poročilo deželnega odbora o ustanovitvi kmetijske šole za Gorenjsko iz leta 1902. smatrati rešenim.

Naroča se pa deželnemu odboru, naj svoje študije glede ustanovitve posebne šole na Gorenjskem še nadalje vrši in svoječasno poda o tem svoje poročilo in nasvete.“

Deželni glavar:

Sedaj bomo prestopili h glasovanju...

Poslanec Pirc:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Obžalujem, da Vam besede sedaj ne morem dati, jaz sem preje izrečno rekel, da sta oba predloga v debati. Takrat je bilo čas oglasiti se k besedi. Izrečno sem vprašal, ali želi še kdo besede, in sem potem, ker se nihče ni več oglasil, izjavil, da je debata zaključena.

Poslanec dr. Vilfan:

Jaz sem se tudi hotel oglasiti k besedi. Saj se je najprej poročalo samo o točki 4 b.

Deželni glavar:

Obžalujem, pa jaz nikomur več ne morem dati besede, ker sem, kakor rečeno, takoj izprva izrečno rekel, da sta v razpravi obe črki *b* in *f*. Sicer sta pa predloga gospoda poročevalca — poglejte si ju — v bistvu popolnoma ista. (Klici na levi — Rufe links: „Glasujmo!“) Torej prosim glasovati. Gospodje, ki ste za predloga gospoda poročevalca, ki sta bistveno identična, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem sta rešeni črki *b* in *f* točke 4. Na vrsto pride točka:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

c) o samostalnem predlogu poslanca Ravnikarja in tovarišev glede ustanovitve živinozdravniškega mesta v Trnovem (k prilogi 198.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

c) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Ravnikar und Genossen, betreffend die Kreierung einer Tierarztsstelle in Dornegg (zur Beilage 198).

Poročevalec Piber:

Visoka zbornica! Potreba, da bi se ustanovilo posebno mesto živinozdravnika v Ilirsko-Bistriškem okraju, je gotovo upravičena. V onem kraju je silno veliko živine, in ker je pot iz Postojne zelo oddaljena, se mnogokrat zgodi, da živinče pogine, ker ne more živinozdravnik priti o pravem času. Tudi so tržani sklepali o tem v občinskem odboru in prosili za to mesto. Naj se torej visoki deželni zbor ozira na to potrebo in ustanovi mesto živinozdravnika v Ilirski Bistrici.

Upravni odsek predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da se ozira pri namestitvi deželnih živinozdravnikov na Ilirsko-Bistriški okraj, ki je prepotraben posebnega živinozdravnika.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi se je oglasil gospod poslanec Ravnikar.

Poslanec Ravnika:

Visoka zbornica! Veseli me, da se je ta predlog tako hitro vzel v rešitev. S tem je storjen začetek, da se reši vprašanje živinozdravnika v Ilirsko-Bistriškem okraju.

Gospoda moja! Danes se je tukaj že mnogo govorilo o živinoreji, ampak na nekaj jako važnega se je pri tem pozabilo. To je vprašanje živinozdravništva v deželi Kranjski.

Opozarjam gospode na Niževstrijško. Tam se je zadnji čas živinoreja jako povzdignila. Pri tem so pa gledali na to, da so ustanovili za vse sodne okraje in za vsa večja mesta in trge posebna živinozdravniška mesta, kar je gotovo blagodejno vplivalo na živinorejo. Kajti da je živinozdravnik potreben za vsak sodni okraj, o tem ni nobenega dvoma in mi o tem ni treba dalje razpravljati.

Želel bi le, da bi temu začetku kmalu sledilo uresničenje naše prošnje ter da se za naš okraj kmalu ustanovi mesto živinozdravnika. Želel bi pa tudi, da bi se nadaljevalo na pričetki poti v tem zmislu, da bi se vpoštevalo vprašanje in izdelalo načrt, po katerem bi dobil vsak sodni okraj svojega živinozdravnika.

Ne stavim sicer nobene resolucije, ampak želel bi, da bi se o tem vprašanju razpravljalo v deželnem odboru. (Odobrovanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, gospod poročevalec?

Poročevalec Piber:

Hvala!

Deželni glavar:

Bomo torej glasovali.

Gospodje, ki ste za predlog upravnega odseka, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Sprejeto. Nadaljnja točka je:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

d) o poročilu deželnega odbora glede vpeljave šolskih tečajev za odrasle ljudi (k prilogi 8. l. 1902.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

d) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Einführung von Schulkursen für Erwachsene (zur Beilage 8 de 1902.).

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! V naši deželi je žalibog po nekaterih krajih še nekaj takih ljudi, kateri so šoli odrasli, pa ne znajo ne brati, ne pisati. Vzrokov tega žalostnega dejstva ne bom preiskoval. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Prav imaš!“) Takim se,

ko odrastejo in se jim začne bolj razvijati pamet, ko morebiti tudi prevzamejo gospodarstvo, vzbudi kesanje: Zakaj se nisem v svoji mladosti naučil vsaj toliko, da bi si znal najvažnejše zapisati in izračunati. Poznal sem nekega moža, ki je bil že oženjen in je otvoril krmo, pa ni znal pisati in brati, in ker je videl, da bi mu oboje hasnilo v obrti, se je izrazil, češ, ko bi znal le svoje ime podpisati, bi rad dal za to takoj 50 goldinarjev. Učitelj ga koj prime za besedo in mu poda začetni pouk. In mož se ni privadil samo pisanju in branju, ampak naučil se je tudi računanja, oprijel se je lesne trgovine in je pred kratkim v zelo imovityh razmerah umrl kot ljubljanski občan.

In takih ljudi, ki zadobe pozneje, ko se jim začne razvijati pamet, veselje in željo, da bi se kaj naučili, takih ljudi je več; več je pa tudi takih, ki ne morejo dati petdesetaka za to, da bi si pridobili potrebnega znanja. Zato pa naj bi državna oblast skrbela zato, da bi se tudi taki, ki vdobe v poznejših letih veselje do učenja, zamogli res kaj naučiti.

Okrajni šolski svet v Krškem je leta 1898. pozval vsa šolska vodstva v svojem okraju, da naj se otvorijo taki tečaji za odrasle, v katerih naj bi se učili najprimitivnejših vednosti: branja, pisanja in računstva — taki, ki se tega niso učili ali pa so to že pozabili.

Prvo leto so se na ta poziv ustanovili tečaji za odrasle ljudi na treh krajih in je uživalo tak pouk v Št. Jerneju 65, na Bučki 35 in v Št. Jurju pod Kumom 15 do 16 učencev, večasih še več. Leto pozneje so se še na drugih krajih otvorili taki tečaji. Uspehi niso bili slabi. Nekateri, ki niso znali podpisati svojega imena, so se v nekoliko urah navadili toliko, da so znali ne samo svoje ime podpisati, ampak tudi potrebnega branja; drugi pa so svoje pomanjkljivo znanje izboljšali in izpopolnili.

Priznanja tisti, kateri so se lotili takega pouka, niso dobili nobenega, razen pohvale okrajnega šolskega sveta krškega, in ravno zaradi tega, ker ni bilo drugega priznanja, je ta pouk čez dve leti zaspal.

Ta zadeva se je tudi že v tej zbornici razpravljala, in sicer dne 24. aprila 1900. Takrat se je priznala važnost takega pouka in se je tudi izreklo, da bi morala državna oblast tak pouk posebno pospeševati s tem, da bi dajala nagrade tistim, ki so se posvetili takemu pouku, in deželnemu odboru se je naročilo, da naj se obrne do državne oblasti, da bi dala v ta namen potrebna sredstva na razpolago. Državna oblast, oziroma deželni šolski svet pa je odklonil vsako podporo, češ, v prvi vrsti mora dežela sama skrbeti za nagrade učiteljem, ki bi take tečaje poučevali. Ker pa ni prišla od tistega leta reč več v razpravo, je vsa stvar zaspala. Letos se je dotični akt izkopal iz starih spisov in prišel pred upravni odsek. Tamkaj smo se posvetovali, ali kaže to akcijo, ki se je skoro pred desetimi leti započela, in je takrat obetala, da bi se ž njo dosegli uspehi, ali jo kaže podpirati.

Ker so razmere še takšne, kakršne so bile pred desetimi leti, ker imamo ponekod še precej analfabetov, dočim so drugi, ki so nekaj znali, pozabili pisati in brati, zato je upravni odsek mnenja, da naj bi se ta akcija podpirala, in se je reklo, da bi se naj

za prvo leto v ta namen določila vsota 1000 K, to pa zaradi tega, ker ni pričakovati, da bi se že prvo leto otvorilo mnogo takih tečajev. Po uspehih prvega leta naj se potem vidi, ali bo treba to akcijo v prihodnjih letih izdatnejše podpirati ali ne.

„Upravni odsek torej predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Za nagrade učiteljem, ki bi poučevali v šolskih tečajih za odrasle, se naj vpostavi v deželni proračun za leto 1910. vsota 1000 K.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Odkrito priznavam, da me je na sebi simpatično poročilo gospoda poročevalca, kar se tiče končne številke, naravnost presenetilo.

Ko sem čital poročilo upravnega odseka, sem si mislil, da se gre za tiskovno pomoto in da bi namesto 1000 moralo stati 10.000 K.

Vprašanje je samo, gospoda moja, ali je ideja, na kateri sloni to poročilo, zdrava ali ne. Če je, naj dežela pokaže svoje priznanje, svoje simpatije na tak način, da ne bo izgledalo kakor ironiziranje cele stvari; tako pa imam ta vtis in se ga ne morem znebiti. Če pa ideja ni zdrava, naj se kratkomalo odkloni, in ni treba eksperimentirati, niti tudi le enega tisočaka skozi okno proč metati.

Gospod poročevalec sam je naglašal, da to sicer ni nova stvar, ampak vseskozi zdrava in potrebna. Povedal je tudi drastičen eksempl nekega moža, kate-rega je dovedel tak tečaj do prav dobre gnotne eksistence. Recimo, da je to posamezen slučaj; ampak tukaj se ne gre samo zato, da se samo tistim kmetom odpomore, ki so brez svoje krivde ostali analfabeti, ampak stvar sloni na veliko širši socialni podlagi. V mestu in na deželi, vsepovsod imamo ljudi, ki bi radi v svojem prostem času, zlasti ob večerih, popolnjevali svoje normalnošolsko znanje, ker danes je jasno, da velja skoraj že za navadnega dninarja, da čim večjo izobrazbo ima, tem hitreje pride naprej. To velja zlasti za šoli odraslo mladino na deželi, ki hrepeni po višji izobrazbi, pa si je ne more pridobiti.

Ker je torej stvar zdrava, in ker so razmere povsod po deželi take, da se bo povsod zglasilo potrebno število takih ukaželjnih mladih in starih ljudi — tudi v Ljubljani namerava ljubljanski občinski svet že letos postaviti samo za take nadaljevalne socialne tečaje v proračun 3000 K. Po deželi pa imamo, okolo 300 ljudskih šol, in če sedaj pride v poštev, recimo, samo tretjina teh šol ali tudi samo 100 šol, tedaj bi prišlo na vsako šolo komaj 10 K ali za vsako učiteljsko moč okrog 3 K.

Gospoda moja! Če pogledamo proračun deželnega zaklada, ki sicer se ni v razpravi, ki pa je že predložen, mora se nam vriniti prepričanje, da naša dežela še ni v taki gnotni mizeriji, ki bi opravičevala bagateli-

zovanje tako važne stvari. Tam najdemo za deželno kulturo jako čedne številke: za gospodinjске tečaje 20.000 K, za kmetijske tečaje 7000 K, za kmetijsko zadružništvo 30.000 K itd. itd. Jaz mislim torej, gospoda moja, ker tudi tukaj gre za jako važno zadevo v okvirju deželne kulture in za korist našega naroda, da prav nič ne pretiram, in prav nič ne grešim zoper gnotni položaj naše dežele, ako predlagam kot najnižjo mogočo vsoto za prvo leto 5000 K.

Prosim naposled tudi gospode od levice, da glasujete za ta moj predlog, ker spada stvar jako točno v okvir agrarne tendence Vaše gospodarske politike.

Predlog se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

Za nagrade učiteljem, ki bi poučevali v šolskih tečajih za odrasle, se naj vpostavi v deželni proračun za leto 1910. vsota 5000 K.“

Deželni glavar:

K besedi je nadalje oglašen gospod poslanec Ravnikar.

Poslanec Ravnikar:

Visoka zbornica! Priznati moram, da se mi zdi jako umestno poročilo upravnega odseka, ki predlaga, da naj se uvedejo nadaljevalne šole ali šole za take ljudi, ki niso imeli prilike, da bi se poučili v najpreprostejših vedah.

Gospoda moja! Opozarjam pa pri tem, da je pouk pri odraslih vse kaj drugega, kakor pri nežni mladini. Nežnega otroka kmalu navadam, ali odraslemu ne gre tako hitro v glavo. To sem sam poizkusil tekom svojega 35letnega delovanja na ljudskih šolah, ker sem sam poučeval analfabete v pisanju in branju.

Pozdravljam torej nasvet poslanca gospoda dr. Trillerja, ter bom rad zanj glasoval, ker je stvar za deželo in ljudstvo potrebna. Če se pa predlog poslanca dr. Trillerja odkloni, predlagam, da se postavka zviša vsaj na 2000 K. To je moj eventualni predlog, ki bi se torej glasil:

„Za nagrade učiteljem, ki bi poučevali v šolskih tečajih za odrasle, se naj vpostavi v deželni proračun za leto 1910. vsota namesto 1000 K zvišana vsota na 2000 K.“

(Odobrovanje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Gospoda! O predmetu samem ne bom govoril, ker je samo ob sebi jasno, da je jako dobro, ako se poizkusi omogočiti pouk tudi za one, ki so že prekoračili dobo, ko so bili v obvezi za ljudsko šolo. Meni se gre za to, da protestiram proti načinu, kako se predlogi finančnega značaja skušajo eskamotirati v to zbornico. Na noben način to ni pravilno. Takšni predlogi spadajo v finančni odsek, ker samo finančni odsek more na roki proračuna izmeriti tudi finančni efekt takega predloga

in potem skleniti to, kar je z ozirom na deželno gospodarstvo mogoče. Zaraditega enostavno predlagam, naj se predlog upravnega odseka izroči finančnemu odseku. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

O tem predlogu bi bilo postopati po § 52. poslovnika, ki se glasi (bere — liest):

„Če se med debato stavi predlog, da se odloži razprava, ali da se preide na dnevni red, ima o tem predlogu le poročevalec besedo.

Nato se o njem glasuje brez debate.“

Jaz interpretujem predlog gospoda tovariša dr. Kreka kot odložen predlog, ker meri na to, da se razprava odloži.

Sedaj prosim, naj se izjavi o tem predlogu gospod poročevalec.

Poročevalec Hladnik:

Jaz bi temu predlogu nič ne ugovarjal, ker je stvar res finančnega značaja.

Da opravičim predlog upravnega odseka nasproti gospodu dr. Trillerju, omenjam le to, da bi gotovo ne bilo mogoče, da bi se takšni tečajji otvorili takoj, že ta mesec, ampak šele začetkom prihodnjega šolskega leta, in zato bi ta postavka ne šla toliko za nagrade, ampak v prvi vrsti za učila. Nismo se pa upali v svoji skromnosti več predlagati, ker smo mislili, da bi finančni odsek ugovarjal in bi potem propadli z vso to zadevo. Da bi se vsaj nekaj doseglo, zato smo predlagali najmanjšo vsoto, katera je sploh mogoča. Zato smo predlagali tako nizko postavko, ne pa, da bi se s tem stvar ironizirala.

Jaz bi gotovo ne ugovarjal, ako bi ne bilo sklepa upravnega odseka tukaj.

Če gospod deželni glavar misli, da se predlog lahko izroči finančnemu odseku (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Glavar nima nič misliti; finančni odsek!“), se prilagodim predlogu tovariša dr. Kreka.

Moj predlog je torej, da se vsa stvar izroči finančnemu odseku, ki jo naj uvažuje.

Deželni glavar:

Bomo torej glasovali samo o tem odložilnem predlogu, da se predlog upravnega odseka odkaze v pretres finančnemu odseku.

Gospodje, ki ste za ta predlog, blagovolite vstati. (Zgodí se. — Geschieht.)

Sprejeto, in torej se stvar odkaze finančnemu odseku. S tem je rešena ta točka dnevnega reda in mi prestopimo sedaj k točki:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

- e) o prošnji županstev Prevoje, Lukovica, Krtina, Rafolče in Spodnje Koseze za ustanovitev zakona glede pokončevanja vran in srak (267/Pet.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

- e) über die Petition der Gemeindeämter Prevoje, Lukovica, Krtina, Rafolče und Unterkoses um Beschließung eines Gesetzes, betreffend die Vertilgung der Krähen und Elstern (267/Pet.).

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Županstva občin Prevoje, Rafolče, Krtina, Spodnje Koseze in Lukovica, vsa v brdskem sodnem okraju, so leta 1905. vložila prošnjo na deželni odbor, naj bi se naredil zakon, „v katerem naj bo vsakemu posestniku dovoljeno, s puško pokončavati vrane in srake, ali naj se pa da vsakemu županu gotovo število orožnih listov, katere naj on razdeli med one posestnike, ki bodo voljni, v dotični občini te ptice pokončavati.“

Nadalje pravijo te občine v teh prošnjah, katerih je več:

„Ako bi se pa najenmiki lova takemu zakonu upirali, naj se jih prisili, da oni sami neprenehoma pokončavajo srake in vrane; ali naj pa kmetovalcem vso škodo povrnejo, katero bodo te ptice povzročile.“

Nadalje so prosile te občine leta 1903. podpor za pokončevanje srak in vran, zlasti županstvo občine Lukovica je zahtevalo, da se mu povrne vsota, ki jo je izplačalo kot nagrade po 20 h za vsako živo ali mrtvo srako in vrano.

Glede teh prošenj je upravni odsek mnenja, da je glede pokončevanja teh ptic že poskrbljeno po novem lovskem zakonu. V § 58. novega lovskega zakona stoji:

„Vsak lastnik, zakupnik ali užitek zemljišča je upravičen, na tem zemljišču vsak čas osebno ali po naročenih osebah tiste nelovne živali, ki so škodljive njegovi lastnini, pokončavati, loviti (tudi v pasti), ubijati ter si prilastiti, toda samo na način, ki ni nevaren niti lovnim živalim, niti ljudem in tuji lastnini. Isto pravico ima lovski upravičenec za ves lovski okraj in vsakdo brez izjeme na javni imovini.

Med te nelovne živali je všteta, kakor izhaja iz drugega odstavka istega paragrafa, tudi črna vrana, siva vrana, poljska vrana in sraka.

Glede tega, da naj bi se dajale nagrade za pokončevanje vran in srak, je bil upravni odsek mnenja, da nagrad deliti ne kaže, kajti to je, kakor pravi županstvo v Lukovici samo, le nekaka malenkost, in za tako malenkost naj bi županstva sama kaj storila.

Upravni odsek torej predlaga, da naj se te prošnje odbijejo. Predlog se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

Upravni odsek te prošnje ne more priporočiti, ker s premijami za pokončevanje škodljivih ptic bi bil deželni zaklad prehudo zadet. Občine naj same kaj store glede pokončevanja teh škodljivk. Da se bode dobilo za to potrebno dovoljenje, je poskrbljeno v novem lovskem zakonu.“

Deželni glavar:

Debata je otvorjena. K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Gospoda moja! Najprej bi slavní upravni odsek formalno opozoril na to, da je to vendar nekoliko preveč rečeno, če upravni odsek pravi: „Da se bode dobilo za to potrebno dovoljenje, je poskrbljeno v novem lovskem zakonu.“

Nov lovski zakon še pravzaprav nima značaja zakona, ker je šele od ene strani potrjen, od deželnega zbora, sankcije pa še nima. Ta stavek torej ni resničen.

Toda še v neki drugi točki moram popraviti predlog upravnega odseka, in sicer z ozirom na premije.

V XIII. seji deželnega zbora dne 11. oktobra 1909, ko se je šlo za odpravo premij za pokončevanje zveri, je bilo sklenjeno:

„Deželnemu odboru se dovoli kredit 4000 K v ta namen, da iz tega kredita po svoji previdnosti priznava premije za pokončevanje gadov in drugih škodljivk, zlasti v obliki tozadevnih podpor občinam.“

Mislím, da je bil to celo predlog upravnega odseka. (Klic — Ruf: „Dr. Šusteršičev!“)

Zaraditega se usojam predlagati, naj deželni zbor namesto predloga, ki ga stavi upravni odsek, sprejme sledeči predlog:

„Prošnja županstev Prevoje, Lukovica, Krtina, Rafolče in Sp. Koseze za ustanovitev zakona glede pokončevanja vran in srak je že rešena s sklepom deželnega zbora dne 11. oktobra 1909 glede na premije za pokončevanje zveri in s sklepom novega lovskega zakona.“

Deželnemu odboru se naroča, naj občine opozori, naj bi glede na pokončevanje raznih kmetijskih škodljivk tudi same kaj storile.“

(Poslanec — Abgeordneter Lenarčič: „Saj to ravno občine hočejo!“) Vsekako se mora predlog gospoda poročevalca formulirati drugače.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Hladnik:

Temu predlogu tovariša dr. Kreka se moram s stališča upravnega odseka upirati. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Merkati se morate drug bart!“ Veselost. — Heiterkeit.) Upirati se moram radi tega, ker prvič smo mi v upravnem odseku pogledali tisto postavko v proračunu, in tamkaj je zabeleženo, ako-ravno imamo dotični sklep iz XIII. seje z dne 11. oktobra, za pokončevanje zveri samo 1000 K, ni pa postavljeno 4000 K. Vsled tega smo mislili, da deželni odbor za tekoče leto ne bo postavil v proračun tistega zneska 4000 K. (Poslanec — Abgeordnete dr. Šusteršič, dr. Pegan: „Saj mora!“)

Potem je bil upravni odsek tega mnenja, da se je takrat sploh govorilo o kačah, gadih in o steklih pseh. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „O pseh se sploh nič ni govorilo!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Prvi tisoč za kače, tri tisoč za druge živali!“)

Nadalje je bil upravni odsek mnenja, da je to poškodovanje poljskih pridelkov po vranah in srakah nekaj tako splošnega, posebno na Kranjskem, da če bi dali podporo eni občini, bi prišla potem z raznih strani cela kopica takih prošenj, da naj se dajo nagrade za pokončevanje teh živali ali podpore radi poškodovanj (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Istina je!“) in potem bi tudi vsota 4000 K ne zadostovala.

Deželni glavar:

Glasovati moramo najprej o spreminjalnem predlogu gospoda poslanca dr. Kreka, ki se glasi (bere — liest):

„Prošnja županstev Prevoje, Lukovica, Krtina, Rafolče in Sp. Koseze za ustanovitev zakona glede pokončevanja vran in srak je že rešena s sklepom deželnega zbora dne 11. oktobra 1909 glede na premije za pokončevanja zveri in s sklepom novega lovskega zakona.“

Deželnemu odboru se naroča, naj občine opozori, naj bi glede na pokončevanje raznih kmetijskih škodljivk tudi same kaj storile.“

Gospodje, ki pritrdite predlogu gospoda tovariša dr. Kreka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Je večina, in s tem je stvar rešena ter odpade glasovanje o predlogu upravnega odseka.

Sedaj pride na vrsto točka:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

a) o poročilu deželnega odbora z načrtom zakona o šolskem donesku od nepremične imovine, ležeče na Kranjskem, a spadajoče k zapuščini, razpravljeni zunaj Kranjske (k prilogi 21. l. 1902.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

a) über den Bericht des Landesausschusses mit dem Gesetzentwurfe, betreffend den Schulbeitrag von dem in Krain gelegenen, jedoch zu einer außerhalb Krain abzuhandelnden Verlassenschaft gehörigen unbeweglichen Vermögen (zur Beilage 21 de 1902).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V prilogi 21. iz leta 1902. je deželni odbor predložil deželnemu zboru načrt zakona, s katerim bi se šolski donesek razširil na zapuščine, ki ga dosedaj niso plačevale. Dosedaj je veljalo načelo, da plača šolski donesek samo tista zapuščina, ki se razpravlja pred sodiščem dežele Kranjske, ker je dotično

posestvo v deželi. So pa v deželi tudi taki posestniki, o katerih se ve, da imajo znatno premoženje in o katerih se tudi ve, da po obstoječih predpisih zapuščin-ska razprava pripada sodišču izven kranjske dežele.

Če se ne motim, je bila povod temu zakonskemu načrtu smrt barona Borna, čigar zapuščina je bila jako bogata, pa se ni razpravljala v tej kronovini, vsled česar dežela od nje ni dobila šolskega doneska.

Zato se predlaga zakonski načrt, ki obsega osem paragrafov, v katerih prvem se izreka načelo, da se ima od sedaj naprej od vsake zapuščine, v katero spada kaka nepremičnina v kronovini Kranjski, pobirati šolski donesek za kranjski normalnošolski zaklad.

To je en princip. Drugi princip se izraža v § 4., kjer je rečeno, da bodi ta donesek ravno tako visok, kakor pri drugih zapuščinah.

V § 2. se določa postopanje zapuščinske oblasti, po katerem pride finančna oblast v vednost in v položaj, da odmeri šolski donesek.

V § 3. so principiuelno določene norme, kako je izračunati čisto zapuščinsko premoženje, od katerega se plača šolski donesek.

V zadnjih dveh paragrafih je določeno, kje je pristojbino plačati, in kako se izterja, če se ne plača izlepa.

Končni paragraf določa, kar je pač samo ob sebi umevno, da velja ta novi zakon šele za tiste zapuščine, ki bodo prišle v razpravo, ko bo novi zakon že veljaven.

Zakon je v vsakem oziru pravilno skovan in je bil že predložen različnim ministrstvom, ki so ga odobrila, tako da ni pričakovati, da bi s tem zakonskim načrtom prišli v kak konflikt s kakim ministrstvom.

Zaraditega predlaga upravni odsek:

„Visoki deželni zbor skleni:

Zakonski načrt, kakor je sprejet v deželnozborski prilogi 21. ex 1902, se dobesedno in neizpremenjen predlaga v odobritev visokemu deželnemu zboru.“

V posledici tega predlagam, da se preide v nadrobno razpravo o predloženem zakonskem načrtu.

Deželni glavar:

Otvorjam generalno razpravo. Ali želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi v generalni razpravi, bomo glasovali o prestopu v nadrobno razpravo.

Gospodje, ki ste za to, da se na tej podlagi, kakršno je označil pospod poročevalec upravnega odseka, prestopi v nadrobno debato, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto. Prosim torej gospoda poročevalca, da uvede nadrobno razpravo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Mislím, da ni potreba prečitati posamezne paragrafe, ampak predlagam, da se §§ 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. in 8. v predloženem besedilu, tako v slovenskem kakor nemškem, naenkrat sprejmo.

Deželni glavar:

Ali želi kdo besede k enemu ali drugemu teh paragrafov v nadrobni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati o predlogu gospoda poročevalca.

Gospodje, ki se ž njim strinjate, izvolite vstati. (Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem so torej sprejeti vsi paragrafi od 1. do 8. zakonskega načrta.

Poročevalec dr. Tavčar:

Sedaj še predlagam, da se sprejmeta uvod in naslov.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k uvodu in naslovu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki ste za uvod in naslov, blagovolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Tavčar:

Predlagam glasovanje v celoti.

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu gospoda poročevalca, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Načrt zakona je v celoti sprejet in s tem rešena ta točka dnevnega reda. Na vrsto pride točka:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

h) o samostalnem predlogu poslancev Bartola, Jakliča, dr. Pegana in tovarišev glede ponizave klanca na deželni cesti Ribnica—Sodražica pri vasi Vinice, eventualno da se cesta preloži (k prilogi 155.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

h) über den selbständigen Antrag der Abgeordneten Bartol, Jaklič, Dr. Pegan und Genossen, betreffend die Abtragung der Steile an der Landesstraße Reifnitz—Soderschitz bei der Ortschaft Vinice, eventuell Umlegung der Straße (zur Beilage 155.).

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! V XIII. seji sedanjega zasedanja je bil sprejet samostalni predlog tovariša Bartola in drugih glede odprave klanca pri vasi Vinice na deželni cesti Ribnica—Sodražica.

Upravni odsek se je o tem predlogu posvetoval in predlaga:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da se zaradi znižanja, eventualno preložitve klanca pri Vinici na deželni cesti Sodražica—Ribnica dogovori s cestnim odborom ribniškega okraja in o uspehu poroča deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujete predlogu upravnega odseka, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pride še zadnja točka dnevnega reda:

4. Ustno poročilo upravnega odseka:

i) o samostalnem predlogu poslanca Matjašiča in tovarišev glede zgradbe Belokranjske železnice od Novega mesta preko Metlike do Karlovca (k prilogi 190.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses:

i) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Matjašič und Genossen, betreffend den Ausbau der Weißkrainer Bahn von Rudolfswert über Möttling bis Karlstadt (zur Beilage 190).

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! V XIV. seji sedanjega zasedanja je bil sprejet samostalni predlog tovariša Matjašiča in drugov, ki se glasi (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

Protokol naše in ogrske države z dne 8. oktobra 1907 jasno določa, da je normalnotirno železnico od Novega mesta preko Metlike do Karlovca (Belokranjsko železnico) dogotoviti in prometu izročiti najkasneje oktobra 1910.

Navzlic temu jasnemu besedilu se zavlačuje zgradba te proge na tak način, da danes niti trasa ni določena ter da je popolnoma izključeno, da bi se v tekočem letu moglo pričeti z zgradbo. Naravno je, da se je vsled tega nepopisno razburjenje polastilo prizadetega prebivalstva, zlasti onega v Belikrajini.

Z ozirom na to dejstvo pozivlja se c. kr. železniško ministrstvo najodločneje, da nemudoma ukrene vse, česar je treba v izvrševanje gori omenjenega zakona ter izvršitev toliko zaželjene Belokranjske železnice.“

Upravni odsek se je posvetoval o tem predlogu ter nasvetuje:

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. železniško ministrstvo se pozove:

1.) da se sedaj, ko je izvršena revizija trase za Belokranjsko železnico, takoj odloči za primerno

traso, ki bi najbolj koristila prebivalstvu Kranjske dežele;

2.) C. kr. železniško ministrstvo se pozivlja, da z zgradbo Belokranjske železnice takoj prične.“

Deželni glavar:

Otvorjam debato. K besedi so oglašeni gospodje poslanci Dular, Višnikar, Supančič in Matjašič, in sicer vsi pro.

Prvi pride do besede gospod poslanec Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! Da se mora visoka zbornica danes baviti s to železnico, temu vzrok je vlada, ki ni izvršila svoje obljube, tako da bi mogla železnica steči že v tekočem letu 1910. Zato je velika nevolja ne samo v spodnjem delu novomeškega okraja in v Belokrajini, ampak tudi na Hrvaškem in v Dalmaciji. Gmotne razmere spodnjega dela novomeškega okraja in Belokrajine so take, da bi ta železnica gotovo imela dovolj prometa. To je vzrok, da zahtevamo, da se ti kraji zvežejo po železnici s širšim svetom. Potrebno pa je, da se stvar hitro izvrši.

Pozdravljam torej toplo predlog upravnega odseka in trdno pričakujem, da se z delom prične že prihodnjo pomlad. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Ker proti predlogom upravnega odseka ni pričakovati ugovora in ker se tudi jaz z njimi strinjam, omejiti se hočem le na nekoliko opazk.

Ne bom govoril o potrebi belokranjske železnice. To vprašanje je že rešeno po državnem zakonu, s katerim je zgradba te železnice zagotovljena. Upam, da najbolj oddaljeni in najbolj zapuščeni kraji kranjske dežele vendar enkrat pridejo do železnice, po tolikih naporih, peticijah in bojih. Danes imamo poudarjati le nujnost te zgradbe.

Ako pregledujemo in iščemo po vzrokih, zakaj se je zgradba tako zavlekla, ne smemo vse krivde zvrčati na vlado; nekoliko je bila kriva na zavlačevanju tudi needinost med interesi in pa dejstvo, da se je napravilo preveč projektov. Vsak bolj inteligenten človek se je čutil poklicanega v to, da si je izbral posebno traso in delal nove načrte. Vplivne osebe so potem skrbele, da je ministrstvo dalo izvršiti te načrte, a pri obravnavah na licu mesta se je docela pokazalo, da so se napravile varijante, o katerih ni mogoče resno govoriti. Ker so se pa sedaj pri teh obravnavah interesi do malega zedinili, mislim, da je rešitev za železniško ministrstvo jako lahka. Železniško ministrstvo je gotovo poklicano v to, da se odloči za tisto traso, ki večini najbolj ugaja. Poudarjam tudi, da sta se zedinila v tej stvari deželni odbor in zastopnik trgovinske zbornice, kar se redko zgodi. Ako so vsi ti faktorji in tudi vsi strokovnjaki ene misli,

menim, da se bo to vprašanje lahko rešilo. Zahteva upravnega odseka, da naj se to vprašanje takoj reši, je torej popolnoma utemeljena; to se lahko takoj zgodi.

Drugo vprašanje je to, ali je mogoče, da se z zgradbo takoj prične, ker treba najpoprej dela razpisati in potem oddati. Ako se tudi to pospeši, tedaj je pričakovati, da se prične z zgradbo še to leto.

Upam, da pričetek zgradbe potolaži ljudstvo in da privabi tudi marsikoga, ki se je izselil v Ameriko, zopet nazaj v domovino. Znano je, da se nikjer naši ljudje ne selijo tako v Ameriko, kakor iz Bele krajine. Ako bodo ljudje videli prihajati železniške delavce, ko bodo slišali žvenket lopat, se bodo pomirili.

Podpiram torej predlog upravnega odseka in bi le še prosil, da bi cesarska vlada posvetila tej nujni zadevi vso pozornost ter zgradbo belokranjske železnice kolikor možno pospešila.

Deželni glavar:

Dalje pride do besede gospod poslanec Supančič.

Poslanec Supančič:

Visoka zbornica! Ne bom govoril o načrtih, ki so se obravnavali pri prvi reviziji. Samo to bi navedel, da se sedaj pri drugi reviziji od Rudolfovega do Uršnega sela ni spremenilo nič, kakor to, kar so lanskega leta zahtevali merodajni faktorji v bližini te proge. Predložila se je potem nova črta — ta je bila pod alternativo št. IV., katera pelje od Uršnega sela do Semiča, od Semiča do Črnomlja; odtod naprej se je pa vzela stara proga, ki bi imela vezati prejšnjo lokalno železnico od Metlike v Črnomelj nazaj.

Ko se je obravnavalo o tej trasi, se je predlagalo, da bi, če mogoče, proga šla iz Črnomlja skozi Gradac v Metliko preko Kervačnega vrha.

Ali odločno so se temu protivili ne samo zastopnik ministrstva, ampak tudi drugi, in sicer zaradi težav prometa. Najprej bi po tej progi trebalo vzeti 60 metrov višočine in potem zopet navzdol, proga pa bi postala vsled tega tudi 3 km daljša. Na to se je odločno reklo, da se te proge ne bo priporočalo državni upravi.

Vsled tega so se potem pri komisiji, v kateri je bil tudi zastopnik deželnega odbora, potem zastopnik trgovinske zbornice, zastopnik vojnega ministrstva in okrajni glavar črnomaljski, enoglasno vsi zavzeli za to, da se napravi proga po varijanti IV. od Uršnega sela do Črnomlja in naprej kot lokalna železnica do Metlike.

Za to progo so se vsi odločili, enoglasno se zavzeli za njo in priporočili vladi, da progo po teh načrtih izpelje.

Zatorej stavim jaz k točki 1. predloga upravnega odseka spreminjevalni predlog, tako da bi namesto besed, da naj se ministrstvo „odloči za primerno traso, ki bi najbolj koristila prebivalstvu kranjske dežele“, oziroma namesto 1. točke predloga upravnega odseka, — prišel predlog, ki se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. železniško ministrstvo se pozove, da se sedaj, ko je izvršena revizija trase za Belokranjsko železnico, takoj odloči za traso alternativa IV. do Črnomlja in odtod preko Gradaca do Metlike, kakor je bila od revizijske komisije enoglasno priporočena.“

Naglašam samo to, da je bila ravno ta proga, varijanta IV., enoglasno sprejeta od zastopnika deželnega odbora, kakor tudi od vseh drugih udeležencev, da so vsi zahtevali, da naj se to progo izvrši.

Priporočam visoki zbornici, da bi ta moj spreminjevalni predlog sprejela, v ostalem pa le toplo priporočam predlog upravnega odseka in želim, da bi se ta stvar prejkomogoče izvršila.

Deželni glavar:

Končno je oglašen k besedi še gospod poslanec Matjašič.

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! Kot zastopnik belokranjskega okraja se pridružujem poročilu upravnega odseka ter predlog krepko podpiram. Nadalje hočem izpregovoriti glede menjalnega kolodvora, ki se namerava zgraditi na hrvaški strani pri Bognarici. Predlagal bi, ta bi se ta kolodvor, ako je mogoče, zgradil na Kranjskem, tako da bi prišel med Metliko in Rozalnice na sredo.

Ta stvar, ki se bo danes ali jutri sigurno izvršila, je velevažnega pomena. Tak menjalni kolodvor je vse nekaj drugega, kakor navaden kolodvor. Zato pa moramo gledati, da dobi ta kolodvor naša dežela. To je želeto ne samo v interesu naše dežele, ampak tudi v interesu naše državne polovice.

Ako bi pa to nikakor ne bilo izpeljivo, in bi se menjalni kolodvor ne dal premestiti s Hrvaškega na Kranjsko, tedaj bi pa predlagal, da se na vsak način tisti kolodvor, ki ima priti v bližino Metlike, napravi tako, da bo stal na sredi med Metliko in med Rozalnici. Kajti na to stran je okolica zelo obljudena; tu leži vas na vasi, in v vsaki je mnogo ljudi.

Toda ne gre se samo za lokalne interese, ampak tudi, kakor sem že omenil, za korist naše dežele in države. Ker bo stal na nasprotni strani, onkraj Kolpe, v bližini hrvaški kolodvor, se lahko zgodi, da zgrade most čez Kolpo, in potem nam zbeži ves promet s Kranjskega na Hrvaško. Nasprotno pa bi potegnil avstrijski kolodvor, ako se postavi med Metliko in Rozalnice, nase ne samo ves domači promet, ampak tudi promet iz sosedne Hrvaške, iz Vivodine in Žumberka.

Torej meni so razmere docela znane, in lahko rečem, če se to uresniči, kar nasvetujem, bi Metliki nič ne škodovalo, nasprotno bi pa zadovoljilo celo okolico in koristilo deželi in državi.

Prosim, da vzamete moja pojasnila na znanje in soglasno pritrdite neobhodno nujnemu predlogu upravnega odseka.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil še gospod poslanec dr. Šusteršič.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Ne bom govoril o potrebi belokranjske železnice. To bi bilo toliko, kakor vodo nositi v Savo. V tem oziru smo mi poslanci Slovenske Ljudske Stranke na kompetentnem mestu, v državnem zboru in pri pogajanjih z vlado, storili več kot svojo dolžnost in mi smo ponosni na to, da lahko rečemo, da bi belokranjska železnica še ne bila tako blizu svoje izvršitve, ako bi ne bili ravno mi o pravem času z vso odločnostjo zastavili vseh svojih moči za rešitev tega vprašanja.

Oglasil sem se pa za besedo pravzaprav zaradi tega, da svarim proti predlogu gospoda poslanca Supančiča. Deželni zbor ni zato, da bi se izrekal za to ali ono lokalno traso. Vem, da je tista trasa, katero nasvetuje g. poslanec Supančič, našla pritrdilo kompetentnih faktorjev pri reviziji trase, in ne dvomim, da se bo ministrstvo moralo odločiti, in sicer popolnoma opravičeno, za to traso; ampak, gospoda moja, to je silno nevaren prejudic, ako bi se deželni zbor izrekel za to ali ono lokalno traso. Pomisliti moramo, da bomo prišli še večkrat v položaj, ko bomo tukaj razpravljali o železnicah, in da se bo potem nazadnje vsak lokalni interesent obrnil na kakega poslanca, ki bi naj zastopal v deželnem zboru dotične lokalne želje. To je sicer prav, toda deželni zbor kot tak mora biti nepristranski in se mora v svojih sklepih omejevati na skupne ljudske interese. Lokalni spori naj se pa rešijo stvarno, pravično, po kompetentnih faktorjih. Tega načela se moramo držati, ker drugače pridemo lahko včasih v prav težaven položaj.

Po mojih mislih se gre tukaj samo za to, in to bo najbolj učinkovalo, da deželni zbor opozarja vlado, da je sedaj prišel moment, ko cesarska vlada mora rešiti vprašanje trase na podlagi materijala, ki je podan, in da je sedaj skrajni čas, da se zgradbo belokranjske železnice dejansko prične. (Klic na levi — Ruf links: „Tako je!“) Če je pa gospod poslanec Višnikar glede zavlačevanja gradnje vlado opravičeval, šel je po mojih mislih predaleč, ker, četudi je znabit res, da je prepir zaradi trase neugodno vplival na vso stvar, je vendar še veliko bolj resnično, da se je vlada strastno in slastno oprijela tega spora v svrhu zavlačevanja gradnje. (Poslanec — Abgeordneter Jaklič: „Izrabljala je nasprotstva!“) Needinost med interesi je bila za vlado le izgovor. Pravi razlog, da se z zgradbo ni pričelo, je iskati na eni strani v zadržanju ogrske vlade, katere ni izpolnila svojih obveznosti glede hrvaškega dela železnice. Drugi in važen razlog pa je finančnega značaja, ker je namreč naš finančni minister sicer izdal zakladne listine za stroške belokranjske železnice, denar pa je porabil za druge stvari. No sedaj, ko država zopet dolgove dela in se bo tok zlata izlil v državno blagajno, je upati, da se bo ta blagajna vendar enkrat odprla za belokranjsko železnico, in nadejam se, da se bo moglo z zgradbo pričeti tekom tega leta.

Jaz bi torej prosil gospoda poslanca Supančiča, da svoj predlog rajše umakne (Poslanec — Abgeordneter Supančič: „Ne!“) ali pa ga naj tudi vzdržuje,

zame je to brezpomembno, samo to pravim, da utegne biti ravno tisti trasi, za katero se gospod poslanec Supančič zavzema, bolj ustrezno, ako ne posezamo v delokrog, ki pravzaprav ni delokrog deželnega zbora.

Izjavljam, da bomo mi glasovali za nespremenjeni predlog upravnega odseka. (Odobranje in ploskanje na levi. — Zustimmung und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Jaklič:

Jaz vzdržujem predlog upravnega odseka.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj na glasovanje, in sicer bomo najprej glasovali o spreminjevalnem predlogu gospoda poslanca Supančiča, ki meri na to, da se c. kr. železniško ministrstvo pozove, da se sedaj, ko je izvršena revizija trase za Belokranjsko železnico, takoj odloči za traso alternativa IV. do Črnomlja in odtod preko Gradaca do Metlike, kakor je bila od revizijske komisije enoglasno priporočena.

Gospodje, ki ste za ta spreminjalni predlog, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je ostal v manjšini.

In sedaj bomo glasovali o predlogih odsekovih.

Gospodje, ki ste za oba predloga upravnega odseka, prosim vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešen dnevni red današnje seje.

Pozivljam sedaj gospoda tovariša dr. Lampeta, da utemelji začetkom seje omenjeni svoj nujni predlog glede dovoljevanja višjih nego 20 % doklad cestnim odborom. (Glej dodatek št. I. — Siehe Anhang Z. I.)

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Tako pooblastilo je dal deželni zbor deželnemu odboru že lansko leto. Ker so razmere ravno tiste, kakor so bile lani, ne bom te zadeve obširno utemeljeval. Le to naj omenim, da prihajajo sedaj deželnemu odboru proračuni okrajnih cestnih odborov, nekateri se pa tudi zakasne, in tako bi se lahko zgodilo, da se deželni zbor prej razide, predno bodo vsi ti proračuni tukaj.

Z ozirom na to prosim, da visoka zbornica pritrdi mojemu predlogu in ga odkaže upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Gospodje, mi bomo glasovali o nujnosti tega predloga. Gospodje, ki priznate nujnost k predlogu gospoda tovariša dr. Lampeta, izvolite vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta, in jaz odkažem ta predlog upravnemu odseku, ki mora v prvi prihodnji seji ustno o njem poročati.

In sedaj prosim gospoda poslanca Gangla, da utemelji nujnost svojega predloga glede povodnji v Idriji. (Glej dodatek št. II. — Siehe Anhang Z. II.)

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Utemeljevanje mojega nujnega predloga bo jako kratko zategadelj, ker leži nujnost utemeljena v naglosti in hitrosti in veliki sili katastrofe, ki je dne 19. decembra preteklega leta zadela mesto Idrijo. Tega dne je nastala povodenj, ki je preplavila ves spodnji del idrijskega mesta, povodenj, kakor je ni bilo že izza leta 1901. Takrat je rudarsko mesto Idrijo zadela enaka neizgoda, ki je bila po obsežnosti in posledicah enaka tej in je dala povod slovenskima poslancema dr. Ferjančiču in dr. Šusteršiču, da sta o tej katastrofi razpravljala v državni zbornici. In sicer sta imenovana dva gospoda interpelirala tedanjega poljedelskega ministra, kako in kdaj se bo izkušalo odpraviti iz Idrije tiste nesrečne grablje, ki služijo v to, da ustavljajo les, ki priplove po Belci in Idriji, in ki provzročajo skoro leto za letom večje ali manjše katastrofe. Odgovor poljedelskega ministra se je glasil v tem zmislu, da bo dal vso zadevo proučevati, ampak to proučevanje še do današnjega dne ni dovršeno.

Zadnja povodenj, ki je preplavila Idrijo 19. decembra 1909., je dala idrijskemu občinskemu zastopu kakor tudi moji malenkosti povod, da se zopet razgovarjamo o tem, in tako bodeta tudi oba kluba slovenskih poslancev v državnem zboru obveščena in naprošena, da iznova pričneta akcijo za odpravo tistih nesrečnih grabelj, ki so stare že 350 let in so še nekaj ostanek iz starih časov v posmeh vsem modernim prometnim sredstvom.

Toda o teh grabljah ne bom govoril danes, ker sem vložil za njih odpravo samostalen predlog, o katerem sedaj razpravlja upravni odsek. Ko pride stvar iz upravnega odseka zopet v to zbornico, bom imel priliko natančnejše govoriti o tej stvari.

Danes hočem govoriti samo o neizgodi, ki je zadela pretekli mesec ves spodnji del idrijskega mesta in napravila za okrog 100.000 K škode, kar je za mesto, kakršno je Idrija, gotovo jako velika vsota. Voda je prinesla naplavljeni les v takih množinah, da je razdril grablje na dveh krajih. Voda je dobila svobodno pot, stopila iz struge in preplavila spodnji del mesta ter odnesla, kar je bilo naplavljenega lesa, dalje. Gozdni erar sam ima pri tem nad 50.000 K škode, privatniki sami pa imajo škode do 40.000 K, in sicer dokazuje to uradni zapisnik, spisani od županstva in sklenjen od posebne komisije, v kateri so bili občinski svetovalec Ivan Štravs, ter odbornika Fran Goli in Fran Tavzes.

Cenilna komisija je konstatirala škodo, ki jo imajo:

Julij Petrič, h. št. 275, na poslopu	300 K
Katarina Eržen na pohoštvu	50 „
Fran Demšar na krompirju	160 „
	510 K

Josip Šepetavec, h. št. 273, na poslopu in blagu v manufakturni trgovini	18600 K
--	---------

Fran Demšar na špe-rijskem blagu	5000 „	23600 K
----------------------------------	--------	---------

V tej hiši sta dve prodajalnici in vse blago je uničeno, ker je voda stala nad 1½ metra visoko v vseh prodajalniških prostorih.

Elizabeta Schmeiler, h. št. 269, na poslopu, pivu, vinu, žganju, posodi, živilih in dr.	968 K 60 h
---	------------

Ignacij Treven, h. št. 270, na poslopu in v kovaški obrti	1200 K
---	--------

Jakob Gabrovšek na črev-ljarski obrti in pohoštvu	300 „	1500 K
---	-------	--------

Krščansko gospodarsko društvo, h. št. 272, v trgovini	956 „
---	-------

Fran Didič, h. št. 147, na poslopih, v kletih, na živilih, v kuhinji, v sedlarnici, na pohoštvu, vinu i. dr.	3050 „
--	--------

Vinko Gabron, h. št. 482, na poslopu, v kleti in na kurivu	100 „
--	-------

Josip Kogovšek, h. št. 216, na poslopu, pri elektrarni itd.	1250 K
---	--------

Ivan Gruden na odplavljenem lesu	500 „	1750 „
----------------------------------	-------	--------

Škoda, ki jo ima Josip Kogovšek pri elektrarni, se je pozneje povečala do 3000 K, ker so se vsi električni stroji pokvarili zaradi previsoke vode.

Marija Jereb, h. št. 217, na poslopu, vinu, živilih, posodi, kolarskem orodju	600 K
---	-------

Anton Majnik na živilih	40 „
Fran Franko na živilih	100 „
	740 K

Marija Vončina, h. št. 218, na poslopu, živilih in orodju	337 K 40 h
---	------------

Ivan Vončina na živilih in na kurivu	28 „ 40 „
--------------------------------------	-----------

Filip Močnik na živilih in na kurivu	27 „ 08 „	392 K 88 h
--------------------------------------	-----------	------------

Fran Albrecht, h. št. 219, na poslopu, živilih in vrtu	196 K 21 h
--	------------

Filip Vidic, h. št. 226, na poslopu	400 K
-------------------------------------	-------

Marija Brenčič na žganju in tobaku	800 „	1200 K
------------------------------------	-------	--------

Fran Gantar, h. št. 228, na poslopu, vrtu, živilih in orodju	150 „
--	-------

Tomaž Miklavčič, h. št. 229, na poslopu in v kleti	100 K
--	-------

Ignacij Miklavčič na živilih	20 „	120 „
------------------------------	------	-------

Matevž Kobal, h. št. 476, na poslopu, vinu, žganju	2000 K
--	--------

Dragotin Lapajne na špe-rijskem blagu	350 „	2350 „
---------------------------------------	-------	--------

Fran Krapš, h. št. 242, na poslopju, na živilih	70 K
Ivan Gruden, h. št. 243, na poslopju	100 K — h
Uršula Rihar na ste- lji, repi, krompirju in vrtu	86 „ 20 „ 186 K 20 h
Josipina Likar, h. št. 262, na poslopju in živilih	20 K
Fran Ferjančič, h. št. 264, na poslopju in živilih	220 „
Torej znaša približno škoda vseh teh posestnikov, obrtnikov in trgovcev okolo 40.000 K.	

Pripomniti moram, da bo večino te škode moral plačati gozdni erar sam. Tisti posestniki, obrtniki in trgovci pa, ki so izmed tu navedenih po gmotnih razmerah v najbolj žalostnem položaju, bodo morali škodo trpeti sami, ker so bili pred leti po gozdnem erarju prisiljeni, da so podpisali reverz za majhno odpravnino 200 do 500 K, ki so se ž njo enkrat za vselej odpovedali vsaki odškodnini za škodo po vodi.

Škoda teh manjših obrtnikov, posestnikov in trgovcev znaša okroglo 6000 K. Ti ljudje bodo to škodo jako težko preboleli sami, ker so po večini rudarji, in zaraditega sem se usojal staviti svoj nujni predlog in naprositi slavni deželni zbor, da naj tem ubogim ljudem, ki jih je zadela velika nezgoda, prizna podporo iz deželnih sredstev.

Lahko bi se mi ugovarjalo, da s takimi prošnjami prihaja lahko vsakdo in da bi potem, če bi deželni zbor enkrat dovolil podporo Idriječanom, jo moral v podobnih slučajih dovoljevati tudi drugim. Da nekoliko zavrnem takšne morebitne ugovore, poudarjam, da je ni mestne občine, od katere bi dobivala dežela toliko dohodkov, kakor od idrijskega mesta. Poudarjam, da plačuje mesto Idrija na deželnih dokladah vsako leto okrog 48.000 K in da to rudarsko mesto od dežele še

ni dobilo nikdar nobene podpore, niti takšne niti drugačne, in zato je upravičeno, da se dežela nasproti mestu, ki jo zalaga leto za letom z lepimi deželnimi dokladami, končno v tej obliki izkaže hvaležno, da prizna tem siromakom nasvetovano podporo v znesku 6000 K.

Visoki zbornici se usojam predočiti še to dejstvo, da v bodočih letih takšne podpore lahko izostanejo, ako si bodo vsi kompetentni faktorji prizadevali, da se odpravijo one nesrečne grablje in se s tem odpravi tudi vzrok vseh povodenj, ki leto za letom delajo nesigurno celo idrijsko mesto. Prosim visoko zbornico, da pritrdi nujnosti mojega predloga in predlog sprejme. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali o nujnosti.

Gospodje, ki priznate nujnost predlogu gospoda poslance Gangla, prosim, vstanite.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta, in jaz odkazem torej predlog finančnemu odseku, kateri ima o njem poročati v prvi prihodnji seji. In sedaj bomo sejo zaključili. Prej imam le še čast, naznaniti sledeče odsekov seje:

Upravniodsek zboruje takoj sedaj po seji, in sicer le za toliko časa, da se bodo razdelile predloge, ki so mu izročene, in da se določi čas, kdaj bo prihodnja seja.

Finančni odsek ima sejo jutri dne 15. t. m. ob 10. uri dopoldne.

Ustavni odsek zboruje v ponedeljek dne 17. t. m. ob 4. uri popoldne.

Šolski odsek ima sejo v sredo dne 19. t. m. ob 3. uri popoldne.

Prihodnjo sejo bom naznanil pismenim potom, ker sedaj še nimam dovolj gradiva, da bi mogel visoki zbornici naznaniti nje dnevni red. Seja je zaključena.

Konec seje ob 6. uri 30 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 6 Uhr 30 Minuten abends.

Dodatek. — Anhang.

I.

Nujni predlog

dr. Lampeta in tovarišev o pooblastilu deželnega odbora, dovoljevati cestnim odborom za leto 1910. višje nego 20 % doklade.

Visoki deželni zbor!

Po § 24., točka 8., zakona z dne 28. julija leta 1889., dež. zak. št. 17, ima deželni odbor pravico dovoljevati okrajnocestnim odborom priklade od 11 % do vseh 20 %.

Na podstavi tega zakonitega določila se leta 1910. vsem onim okrajnocestnim odborom, kateri bodo v pokritje svojih proračunjenih potrebščin sklenili višje nego 20 % priklade, sme dovoliti pobiranje le 20 % priklad.

Ker pa je na korist rednega vzdrževanja cesta, da imajo okrajnocestni odbori na razpolago potrebna sredstva, za katera pa bodo, ako si izposodijo denar, morali plačevati obresti, nasvetujejo podpisani:

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

Deželni odbor se pooblašča, da onim okrajnocestnim odborom, kateri bodo pravorečno dokazali, da z 20 % priklado ne morejo izhajati, dovoli za leto 1910. tudi višje, vendar pa ne 50 % presegajoče priklade na vse neposrednje davke z dokladami vred, izvzemši osebno dohodnino.

V Ljubljani, dne 14. januarja 1910.

dr. Lampe, dr. Krek, Jarc, Mandelj, Demšar, Ravnikar, Jaklič, dr. Zajc, Dimnik, Perhave, Lavrenčič, Hladnik, Povše, Bartol, Drobnič, Matjašič, Pogačnik, Piber.“

II.

Nujni predlog
poslanca E. Gangla in tovarišev.

Dne 19. do 23. decembra 1909. l. je bila v Idriji velika povodenj, ki je nastala zaradi takozvanih grabelj, ki ustavljajo po Idriji plovljeni les. Ves spodnji del mesta je bil pod vodo, ki je napravila za idrijske razmere naravnost ogromno škodo v okroglem znesku 100.000 K. Od te škode pride na privatnike do 40.000 K, ki jih pa mora deloma pokriti gozdni erar sam.

Tisti posestniki pa, ki so pred leti podpisali reverz, do česar jih je prisilila gozdna uprava, ne dobe nobenega povračila in morajo škodo, ki jo je povzročila povodenj, trpeti sami. Ta škoda znaša po uradni cenitvi okroglo 6000 K.

S to nezgodo udarjeni posestniki, trgovci in obrtniki ne morejo zaradi svojih tesnih gmotnih razmer sami preboleti tolike škode, zato predlagajo podpisanci:

„Deželni zbor skleni:

Po zadnji povodnji v Idriji poškodovanim posestnikom, trgovcem in obrtnikom se dovoli iz deželnih sredstev 6000 K podpore, ki se naj med nje razdeli na podlagi uradne cenitve mestnega županstva v Idriji.

Predlog je odkazati finančnemu odseku.

Po § 22. poslovnika je ta predlog obravnavati nujnim potom.

V Ljubljani, dne 14. januarja 1910.

Gangl, dr. Novak, dr. Tavčar, Turk, dr. Triller, Višnikar, Pirc, dr. Oražen, dr. Vilfan, Supančič.“

